

Juni 2010

Reformatorische jongeren in een geseksualiseerde maatschappij

Bijlagen

Een afstudeeronderzoek naar de seksualiteitsbeleving van reformatorische vmbo jongeren, uitlopend op een advies voor het Driestar College | Elza Oosterwijk & Maartje Balder

Inhoudsopgave

Bijlage 1. Interview met Ada en Jacqueline	4
1.1 Transcript interview met Ada en Jacqueline	4
1.2 Labels	19
Bijlage 2. Inleiding en slot van enquête	25
1.1 Inleiding van enquête	25
1.2 Slot van enquête	25
Bijlage 3. Enquête meisjes	26
Bijlage 4. Enquête jongens	31
Bijlage 5. Aangepaste enquête	36
Bijlage 6. Verantwoording enquête	41
6.1 Onderwerpen	41
6.2 Jongens en meisjes	42
6.3 Afname van enquête	42
6.4 Algemene formulering stellingen	42
6.5 Aangepaste formulering stellingen	44
6.6 Verwijderde stellingen	44
6.7 Discussie	45
Bijlage 7. Samenvatting uitkomst enquête	46
4.1 Algemeen	46
4.2 Zelfbeeld	47
4.3 Beeldvorming	52
4.4 Seksuele voorlichting	57
4.5 Wat speelt er?	62
4.6 Homoseksualiteit	68
4.7 Mening van de jongeren	70
Bijlage 8. Samenvatting van interview met Dhr. drs. W. de Kloe	75
Bijlage 9. Gesprek met leerlingen over casussen	76
9.1 Misgelopen gesprekken	76
9.2 Casussen voor jongeren	77
9.2.1 Casussen	77
9.2.3 Discussie	78
9.2.4 De resultaten	78
9.2.5 Opvallend	79

Bijlage 1. Interview met Ada en Jacqueline

Op donderdag 4 maart 2010 hebben we met Ada Visser en Jacqueline Human een interview gehouden. Ada is werkzaam op het Driestar College als docente Frans op het vmbo. Daarnaast is ze onder andere coördinator van het vertrouwenswerk en geeft zij trainingen aan leerlingen en docenten. Jacqueline is ook werkzaam op het Driestar College. Zij geeft geschiedenis, maatschappijleer en CKV op het vmbo. Daarnaast is ze vertrouwenspersoon. Het leek ons waardevol met deze twee vrouwen een interview af te nemen. Ze gaven in het interview wel aan dat ze maar een klein deel van de problemen zien, omdat niet altijd de leerlingen met problemen naar hen toestappen. Toch zijn we ervan overtuigd dat zij recht van spreken hebben, omdat ze wel een beeld hebben van de problemen die onder de leerlingen spelen. Het doel van dit interview was, om inzicht te krijgen in wat er speelt op het Driestar College met betrekking tot seksualiteit, en wat hiervan de mogelijke oorzaken zijn.

Het interview hebben we gelabeld aan de hand van het boek 'Denken en doen', geschreven door Kees J.M van Haaster¹. Omdat wij een beschrijvende onderzoeksvraag hebben, gaan wij op zoek naar thema's. Deze ordenen we ook weer en op deze manier krijgen we een hiërarchische structuur van labels, thema's en kernthema's (Haaster, 2008, p. 316). In de verschillende paragrafen zal onze werkwijze uitgelegd worden.

1.1 Transcript interview met Ada en Jacqueline

Onze eerste stap was het letterlijk transcriberen van het interview met tijdsaanduidingen.

- 00.00 Ada: Oké. steek van wal.
 Elza: Ja. Oké. Nou, zouden jullie je misschien kort kunnen voorstellen, zodat we weten wie jullie zijn en welke functie jullie vooral hebben.
 Ada: Oké. Eh, ik ben Ada Visser, ik eh ben eh al een heel tijdje werkzaam op het Driestar College als docente Frans, op het VMBO. Ehm mijn nevenfuncties zijn onder andere het vertrouwenswerk, het coördineren van het vertrouwenswerk. Het geven van trainingen aan leerlingen en docenten.
 Elza: Oké. En u?
 Jacq.: Ik werk ook al een tijdje, ik ben Jaqueline Human, ik werk ook al een tijdje op Driestar, vanaf 1991. Maar ja, ik kan haar nooit verslaan, want dat is al eh, nog langer. Eh, ik geef geschiedenis, maatschappijleer en CKV. Dat zijn mijn gewone taken. En daarnaast ben ik vertrouwenspersoon van eh, het VMBO, van één tot vier eigenlijk.
 Elza: Oké. Dus jullie weten wel echt eh, jullie zitten wel echt in de doelgroep? Waar wij het ook over hebben.
 Ada: Ja.
 Jacq.: Ja.
 Maar.: En voor de voice recorder, kunnen we een beetje wat luider spreken, want eh.
 Ada: Ja, dat zullen we proberen.
 Jacq.: Oh, ja.
 (Gelach)
 Elza: Wat ehm.
 Maar.: Doe jij het maar.

¹ Haaster, K. J. M. (2008). Denken en doen. Ontwerpen en programmeren in het sociale domein. Bussum: Coutinho.

- Elza: Nou ja, we hebben eigenlijk gewoon grote vragen en dan gaan wij vanzelf wel doorvragen eigenlijk.
- Ada: Is goed.
- Elza: Dus de eerste vraag is. Ja, wat speelt er op school, binnen het onderwerp seksualiteit.
- Jacq.: Wij hebben het er vanmorgen over gehad, en jij vult mij gewoon aan (kijkend naar Ada)
- Ada: Ja, is goed.
- Jacq.: Wij hebben het idee dat kinderen, eh, niet zoveel remmen hebben. Dat als bepaalde dingen gevraagd wordt. Dan gaan ze erop in. Aan de andere kant speelt het ook een rol dat ze angstig zijn door de sociale druk van hun omgeving. En met omgeving zeg ik dan, met name het dorp. Als meisje en je hebt wat met een jongen en je hebt de kans dat hij in hetzelfde dorp zit, dezelfde kerk, dezelfde club, catechisatie. Noem maar op. En dat geeft ook wel het stukje angst voor de kinderen.
- Elza: Angst dat.
- Ada: Ja, dat ze buiten de boot vallen. Het gaat heel vaak om van eh, ehm. Er speelde is, het is al jaren geleden, eh, eh een jongen die echt, echt ehm, gewoon heel vervelende dingen deed bij meerdere meisjes. Zeg maar, maar dat ze daar niet. Ze durfden geen klacht tegen hem in te dienen, omdat ze allemaal in hetzelfde dorp wonen. Allemaal, naar dezelfde kerk gaan.
- Jacq.: Familie daarvan.
- Ada: Familie daarvan. En daar heb je een soort van sociale druk hem. En als je dan, dan val je dus buiten de boot. Als je iemand die. Vooral als het om een redelijk populaire jongen gaat, dan ehm, eh. In dat geval hebben ze dat gewoon laten lopen.
- Jacq.: En dan heb jij het gedaan, als meisje, als jij het aangeeft. Want je hebt ook kans dat jouw vader eh, de werkgever of de werknemer van hen is.
- Elza: Dus verbonden.
- Ada: Ja verbonden met elkaar.
- Jacq.: Heel erg verbonden.
- Elza: En daardoor durven ze geen aanklacht in te dienen?
- Ada: Bijvoorbeeld.
- Jacq.: Ja, speelt een hele grote rol, zeker in de wat kleinere dorpen.
- Maar.: Mmh.
- Elza: En gewoon op het hele gebied van ehm, seksualiteit? Wat, wat voor dingen spelen er hier op school? Wat gebeurt er onder elkaar?
- Ada: Mmh, nou er is er, ehm. Weet je, we weten ook heel veel niet hè. Want je moet niet denken dat pubers ons dingen, allemaal gaan vertellen. Ik bedoel we weten soms kleine, kleine stukjes ehm. Ik heb wel eens een meisje gehad. Ze zitten, ze pakken mijn borsten gewoon vast. Terwijl ik dat helemaal niet wil. Bijvoorbeeld aanraken door jongens. Ehm, terwijl ze dat niet willen, of in ieder geval.
- Jacq.: Maar toch wel weer toegeven, want anders raak ik hem kwijt.
- Maar.: Mmh.
- Ada: Ehm. Ja ehm.
- Jacq.: Ja, de weerbaarheid, dat is eigenlijk waar het om draait wat wij bij die kinderen merken. Dat ze gewoon geen 'nee' durven zeggen. Omdat dat zo stom staat. En je krijgt aandacht daardoor. En als jij dat. Vanmorgen sprak ik een meisje. Die is wat gezet. En die gaf ook aan, ja, vaak zien de jongens mij niet zitten. En deze jongen zag me zitten, dus ja, daarom ben ik ook te ver gegaan.
- Ada: En ja, de conciërges geven dikwijls aan dat eh, ze heel intiem met elkaar zijn. Heel erg vrijen met elkaar. Elkaar betasten. Op school.
- Jacq.: In park.

- Ada: In park. Op de vensterbank voor de school. De conciërge, Jaap, van het andere gebouw, gaat ook heel vaak naar buiten. Of die zegt tegen mij, zo van joh, ze gaan echt te ver. Je ziet het ook wel, ja, in de gangen zoenen. Vrijen.
- Jacq.: Ja.
- Ada: Tegen elkaar aanleunen de hele tijd.
- Elza: En ook als ze een relatie hebben. Of gewoon.
- Ada: Nee, als ze een relatie hebben, denk ik. Neem ik aan met relaties. Maar dat weet ik ook niet zeker.
- Jacq.: Soms er ook wel even voor. En even aftasten.
- Elza: En, wat is dan te ver?
- Ada: Ja, wat is te ver. Dat is voor iedereen anders denk ik. Wat de conciërge te ver vind. Is als een jongen heel erg aan de borsten of billen van het meisje gaat zitten.
- Elza: Ja, precies.
- Ada: Dat, is duidelijk wel te ver ja.
- Jacq.: Ja.
- Ada: Maar of ze ook echt, echt eh, ja. Echt seksueel bezig zijn. Daar zie ik niets van hier. Maar ik hoor wel verhalen. Maar dat is allemaal van horen zeggen.
- Jacq: En dat is niet altijd, ja dat is van horen zeggen, maar dat is niet altijd via, via, maar ook dat het meisje zelf aangeeft. Van hé dit ging even te ver.
- Maar.: Mmh
- 05.00 Jacq.: Gewoon elkaar uitkleden.
- Ada: Het is niet standaard dat ik allerlei meisjes bij mij krijg die eh, over hun seksuele leven met mij praten.
- Jacq.: Nee.
- Ada: Echt niet, nee.
- Jacq.: Het komt alleen, als ze in de problemen komen. Of als anderen er iets van gehoord hebben en er wordt over gepraat.
- Maar.: Oh ja.
- Jacq.: Dan wil je je hart luchten. Dan wil je zeggen van. Ja, eigenlijk kan ik er niets aan doen, want ik werd soort gedwongen. En toch een beetje met een schuldvraag.
- Ada: En als ze bijvoorbeeld eh, op jongere leeftijd bijvoorbeeld. Het komt voor dat ze op jongere leeftijd seksueel betast zijn door de vriend van een broer bijvoorbeeld. Ja, en dat gaat nu weer spelen. Daar komen ze dan mee. Er is dan ook geen aangifte gedaan, maar het blijft wel spelen.
- Jacq.: Het is familie, dus dat kan niet.
- Elza: Nee
- Ada: Eh, het is eh, vooral als het. Ja, dat zijn dingen die ze lastig vinden. Waar ze mee zitten.
- Jacq.: Of nu ook, een jongen, die werkt bij mijn broer. Die komt ik steeds tegen. En nu gaat hij ook met ons op vakantie. Ik vind dat wel heel eng. Zulk soort dingen schamen kinderen zich voor. En dan is het meer de praktische oplossingen. Als echt het probleem.
- Elza: Ja.
- Maar.: En het gaat dan nu vooral over de weerbaarheid van meisjes. En hoe zit dat dan met jongens?
- Ada: Ja, weet je. In het vertrouwenswerk hebben wij. Eh, niet heel veel jongens. Sowieso niet. Ik heb wel op het moment een aantal jongens. Maar daar praat ik. Die hebben eh, die ehm, ehm. Die geven.
- Jacq.: Andere problemen.
- Ada: Ja, die hebben vaak andere problemen. Voorbeeld vaak problemen, als het gaat om een negatieve thuissituatie enzo. En die hebben daar problemen mee.
- Jacq.: Vrienden hebben drugs.

- Ada: Ja of drugs.
- Jacq.: En hoe ga ik daarmee om? Ook de weerbaarheid daarin tuurlijk weer.
- Ada: Het gaat ja, en ehm, ik heb dan wel. Toevallig begeleid ik nu wel een jongen, die jongen heeft het. Nee het meisje heeft het met hem uitgemaakt, omdat hij eh, verbaal, niet seksueel. Maar verbaal te ver ging met alles gewoon. Zei die, dat hij een veel te grote mond had. Over jongens en seksualiteit, weet ik heel weinig.
- Jacq.: Ik ook.
- Elza: Mmh.
- Ada: Echt heel weinig. Jongens lopen daar helemaal niet mee te koop. En zeker niet mee rond.
- Elza: Nee. Hebben ze ook een andere rol in zulk soort situaties? Er komen nu vooral jongens die meisjes wat aandoen. Tussen haakjes.
- Ada: Ja. Ehm. Ik weet, ik kan daar echt eigenlijk niets over zeggen.
- Elza: Nee.
- Ada: Dat is wat wij niet zien. Dat maak ik niet mee hier. Het komt heus voor dat er jongens zijn die last hebben van meisjes. Dat ben ik van overtuigt. Dat meisjes te veel avances doen en dat jongens niet weten wat ze er mee aan moeten. Maar dat weet ik niet.
- Jacq.: Ik denk dat ze dat meer met de vrienden bespreken.
- Ada: Ja, dat wordt niet met ons besproken.
- Jacq.: Als dat ze naar ons toe komen.
- Ada: Het komt misschien wel uit de enquête te voorschijn. Als die door jongens, op een eerlijke manier wordt ingevuld.
- Elza: Ja, oké.
- Maar.: Mmh.
- Elza: Nog één vraag over dit stukje dan. Ik hoor nu vooral ehm. Meisje durven, meisjes zijn, betast terwijl ze dat niet willen. Zien jullie ook ehm, meisjes of jongens die daar heel bewust voor kiezen?
- Ada: Om met seks bezig te zijn?
- Elza: Ja.
- Ada: Nou, niet echt veel. Jij? (kijkt naar Jacqueline)
- Jacq.: Nee.
- Ada: Nee, nee.
- Jacq.: Het is misschien meer ehm, verbaal, dat ze dan heel wijs gaan doen.
- Ada: Ja.
- Jacq.: Maar, in feite niet.
- Elza: Nee. En ook niet dat ze, vanuit hun onzekerheid toch die keuze maken dan?
- Ada: Nou ja, ik, ik weet niet, of ze die keu, ik weet niet of ze. Wat we natuurlijk wel zien is dat meisjes zich ehm. Hoe meisjes zich kleden. Dat zien we natuurlijk. Dat meisjes zich kleden op een ehm, eventueel seksueel uitdagende manier. Maar, dat, maar daar zit bij de meisjes die ik spreek, niet achter dat jongens maar mogen toe tasten.
- Jacq.: Maar heel de wereld om hen heen, kleeft is natuurlijk wat uitdagend. Dus je doe gewoon mee.
- Ada: Ja.
- Jacq.: En als jij niet gezoend heb op een bepaalde leeftijd. Is dat natuurlijk ook wel heel vervelend. Dat hoor je dan wel, kinderen wel eens zeggen. Ja, dan loop je soort achter. Maar weer, je moet gewoon mee kunnen doen met de groep. Erbij horen.
- Ada: Maar het gaat gewoon wel om een percentage hè. Het gaat om het kleinste, ten minste wat ik, om een aantal meisjes.
- Jacq.: In het vertrouwenswerk is het helemaal niet het grootste.
- Ada: Het is niet het grootste probleem. Nee. Maar het leeft natuurlijk wel. We merken, tuurlijk merken we dat. We zien ook gewoon wel hoe jongens en meisjes met elkaar omgaan. Maar we zien ook meisje die helemaal, daar heel erg afzijdig van zijn.

- Maar.: Ja, ja.
- Ada: Ik denk zelfs dat, ik denk dat alcohol nog een groter probleem is op feesten dan seks. Eerlijk gezegd.
- Maar.: Ja, ja.
- Ada: Want daar hoor je ook, verschrikkelijke verhalen gewoon. Echte verhalen van kinderen. Zelf.
- Elza: Ja.
- Ada: Dat drinken, als je veertien bent.
- Jacq: En gewoon thuissituaties.
- Ada: Als, als ik nu nog een puberkind had, die heb ik niet meer, dan zou ik me meer zorgen maken over alcohol, dan over seks. Moet ik eerlijk zeggen.
- Elza: Mmh.
- Jacq: En dat is niet een zaterdag, maar vele.
- Maar: Ja, ja.
- Jacq: En door de weeks ook.
- Ada: Maar goed, dat is niet jullie onderzoek.
- Elza: Nee precies.
- Jacq: Maar dat geeft wel aan dat het percentage van ons gering is, ten opzichte van anderen.
- 10.00 Elza: Oké.
- Elza: Oh ja, ehm. Is er verschil tussen de seksuele ontwikkeling van reformatorische jongeren, in vergelijking met jongeren die niet gelovig zijn opgegroeid? Hoe zien jullie dat?
- Ada: Ja, wij denken dat er niet echt heel veel verschil is.
- Elza: Mmh.
- Ada: Ehm. Wij hebben bedacht zelf dat het meer zit in een bepaald opleidingsniveau, zeg maar.
- Maar.: Oh, oké.
- Ada: Maar, dat kan ook achterhaald zijn. Omdat, we lezen ook kranten. Ik lees nu ook dat vwo jongens zich meer coma zuipen, dan VMBO-ers, heb ik gelezen. Dus het kan achterhaald zijn. Voor mijn gevoel is het zo dat eh. Dat ze eh, ehm, misschien ehm. Dat er een verschil is tussen jongens en meisjes met een lagere opleiding. Dan jongens en meisjes met een, ja, een hogere opleiding. Dat daar meer verschil is, dan in gelovig en niet gelovig.
- Elza: Maar qua opvoeding. Heeft dat verschil?
- Ada: Ik vind, ik vind van niet. Soms heb ik het idee, de remmen gaan gewoon los. Of ze nou op een reformatorische school zitten. Of ergens anders.
- Jacq: Wij hadden het vanmorgen ook over, als er dan iets gebeurd is. Te ver, of je verwacht een kind van een ander. Maar is het binnen de eigen kerk. Ach.
- Ada: Dan is het niet zo erg.
- Jacq: We hebben er eentje van de kerk, mijn dochter, geweldig. Dus dan wordt dat al een heel eind weggepoetst.
- Ada: Kijk, de, het feit dat kinderen dingen doen, waarvan wij als ouders zeggen: je kan beter wachten. Ehm, is voor mijn gevoel minder erg als het gebeurd met iemand van de kerk. Waardoor ze uiteindelijk toch wel goed terecht komen. Zeg maar. Ik denk dat ouders het veel erger vinden. Als ze seks zouden hebben met jongen die buitenkerkelijk is.
- Jacq: Of van een hele andere nominatie van kerkelijk verband.
- Elza: Oké.
- Ada: En we zien dan wel, dat. We hebben nu al een aantal keer binnen school meegemaakt dat. We kennen het ook van iemand die we redelijk goed kennen.
- Jacq: Ja.

- Ada: En dan wordt er, ja, nou goed, dan is het meisje zwanger. Is ze zestien. En dan wordt er dus gewoon getrouwd. En is het probleem eigenlijk over.
- Jacq.: En dat zei jij vanmorgen nog. Dan wordt er sneller getrouwd dan, als niet gelovigen. Want ja, ook weer je kringetje om je heen. Je kan beter getrouwd zijn. Je hebt je kindje. Je loopt daar als pa en ma. En dan wordt dan er minder gekletst.
- Maar.: Ja, ja. Oké.
- Jacq.: Of het dan allemaal zo lekker verloopt in het huwelijk, dat is dan de vraag.
- Maar.: Mmh.
- Jacq.: Maar ik vind dat. Langzamerhand zie ik een tendens eh, dat mensen dan toch proberen. Ga maar even niet bij elkaar wonen en kijken of dat gaat. Maar dat komt heel langzaam op.
- Maar.: Oké. Ja. En jij hebt het over verschil van niveau. (kijkt naar Ada)
- Ada: Ja, ik heb het idee dat eh. Als ik rondkijk hier, over rondkijk in Setta. Dat er verschil is tussen kinderen die een havo/vwo opleiding doen en kinderen die vmbo basiskader als opleiding hebben. Het gaat om de manier waarop zij zich gedragen, praten, eh, uitdagend bezig zijn. Al dan niet.
- Jacq.: En basiskader zal ook in gt, daarop volgend, zal ook iets eerder met die dingen naar ons komen. Dat weer wel.
- Maar.: Oké.
- Jacq.: Kijk, havo/vwo leerlingen hebben toch bepaalde grenzen van, dat doe je niet één, twee drie. En lezen er dingen om heen zelf. En zoeken zelf dingen op internet op.
- Ada: Ja.
- Jacq.: Als wij een artikeltje meegeven, is dat vaak toch heel lastig. Dan moet je dat samen met kinderen lezen. Van joh, kijk eens hier, wat vind je hier van?
- Elza: Ja.
- Maar.: Mmh. En dus hier zeg je dus eigenlijk dat het per vmbo dus wel meer speelt?
- Ada: Dat denk ik, maar dat weet ik niet zeker. Ik heb geen cijfers. Ik heb daar nog nooit onderzoek naar gedaan. Ik ben alleen maar vmbo docent.
- Maar.: Ja, ja.
- Ada: Dus, dus dit ik wat, wat ik ehm, denk zelf. En wat ik soms ehm, aan sfeerproefij doe. Het lijkt net alsof het, als mensen ehm een vwo achtergrond hebben niet, er in ieder geval beter over nadenken. Maar het kan ook een vooroordeel zijn.
- Jacq.: En ik denk dat 'erbij horen', speelt bij onze leerlingen best sterk. En ehm, bij havo/vwo leerlingen, die er ook bij horen als ze bepaalde studieresultaten neerzetten. En dat is bij ons minder het geval. Dus je hebt een andere belevingswereld.
- Elza: Ja, precies.
- Ada: Dat denk ik, volgens mij, dat weet ik trouwens bijna zeker. Dat het gewoon een ander type leerling is. En een ander type leerling dat, dat heeft op alle terreinen van de maatschappij zijn invloed.
- Maar.: Mmh.
- Ada: Ik bedoel, een bouwvakker reageert al heel anders op een mooie vrouw, dan een eh professor. Ze zullen het allebei een mooie vrouw vinden, maar een bouwvakker gaat lopen fluiten. En een professor zal niets laten blijken. Nou zo, zo. Of misschien wel, ik zeg niet dat er niets gebeurt.
- Jacq.: Heel subtiel dan.
- Ada: Het is anders.
- Elza: Een andere cultuur dan? Onder elkaar ofzo?
- Ada: Ja, dat ongetwijfeld. Ik neem aan dat jullie het verschil weten tussen een vmbo-er en een gymnast ook wel zien.
- Elza: Ja, maar goed. Het moet een beetje tastbaar worden.

- Ada: Ik bedoel eh, er is op het vmbo een andere cultuur ja. Uiteraard. Een ander type leerling. Een ander...
- Jacq.: De gesprekken zijn al heel anders.
- Ada: De gesprekken zijn anders. Mmh, de groepsdruk is misschien groter. Maar dat weet ik niet.
- 15.00 Maar: Mmh.
- Ada: Je vraagt nu twee docenten die uitsluitend vmbo docenten zijn
- Elza: Ja precies.
- Maar.: Mmh, ja.
- Ada: Ik dus alleen maar zeggen wat ik denk.
- Jacq.: Kijk, wij horen natuurlijk wel wat van havo/vwo op eh. We hebben dan gezamenlijk vier keer per jaar intervisie. Dus dan hoor je ook daar de problematiek en dan zie je dat, dat iets zakelijker. Iets anders verloopt. Zeg maar.
- Ada: Ja. En er wordt meer nagedacht.
- Jacq.: Voordat ze komen hebben ze al dingen op een rijtje. En dat is natuurlijk bij ons anders. Ze komen bij ons met een explosie binnen.
- Elza: De jongere?
- Ada: Ja, de jongere.
- Maar.: Ja, ja. Oké.
- Jacq.: En zij kunnen ook dingen. Als je wat meegeeft, vragen meegeeft. Kunnen zij veel meer beredeneren. Zeg maar.
- Elza: Ja.
- Jacq.: En ze snappen waarom jij een vraag meegeeft. En kijk daar eens de komende week naar.
- Maar.: Ja, ja.
- Jacq.: Er zijn wel eens vragen en daar moeten wij tussenstapjes voor geven. Logisch.
- Elza: Oké. Interessant
- Maar.: En ehm. Kun je aangeven, ehm. Kijken hoe dat nou staat hoor. Wat invloed heeft op de seksualiteit en beleving van de reformatorische jongere?
- Ada: Ja. Ik neem aan dat jullie voor je onderzoek inderdaad voor de reformatorische jongere. Maar wat invloed heeft op de jongere is alles wat er in de wereld is. De televisie, de media, de tijdschriften. Ehm,
- Jacq.: Het chatten.
- Ada: Het chatten. Eh, Hyves eh, videoclips, ehm. Allemaal. Dat heeft allemaal invloed op hoe de kinderen eruit zien. En wat ze denken dat kan en mag en eh. Jongeren kunnen nog helemaal niet nog bedenken dat, dat soort dingen nog wel eens slecht zouden kunnen zijn.
- Jacq.: Wat je nu wil, wil je ook hebben.
- Ada: Wat je nu wil, dat wil je nu. Dus alles. En ook reformatorische jongeren maken, misschien op een heel klein select groepje na, maken met alles kennis. Met alles wat niet reformatorische jongeren ook hebben.
- Jacq.: Mag jij het niet?
- Ada: Dan stiekem.
- Jacq.: Ik heb nu een klas waar ehm, ze naar een vrij rechtse kerk gaan en een vrij rechtse school gehad hebben. De meest rechtse school die ik haast kan bedenken. Om het zo te stellen. Eh, niet allemaal thuis hebben ze tv. Maar dan kijk je wel bij vrienden. En ouders: oh ga je naar iemand van de kerk? Oh dat is prima.
- Ada: Of op je pc.
- Jacq.: Of op je pc precies. Of op je telefoontje. En dan wordt er ook echt van alles gekeken. En ik heb zo het idee dat het echt niet zo veel verschil maakt met een pc school, of niet gelovige jongeren.

- Elza: Mmh. Jullie zeggen tegelijkertijd dat ehm. Jongeren mogen misschien dingen niet. Er zijn, qua seksualiteit zijn er eh, onder christenen dan, bepaalde dingen die nog niet mogen.
- Ada: Die bij andere gezinnen ook niet mogen. Er is geen verschil. Bij niet christelijke gezinnen mogen bepaalde dingen jongeren ook niet.
- Elza: Ja.
- Ada: Ik ken heel veel, niet christelijke gezinnen, en daar mogen jongeren net zo min met elkaar naar bed als. Daar is voor mij geen enkel verschil tussen reformatorische, christelijke jongeren en niet christelijke jongeren, als het gaat om opvoeding. Er is verschil in sociale achtergrond. Er is verschil in alleenstaande moeders. Of moeders die het niet aankunnen of vaders die het niet aankunnen. Daar zit het verschil. Maar voor mijn gevoel niet in christenen en niet christenen.
- Jacq.: Ja.
- Maar.: Dus ook niet in de opvoeding?
- Ada: Nee, dat geloof ik niet, nee.
- Jacq.: Heel, heel select, heel, heel, klein groepje. Dat is echt te verwaarlozen.
- Elza: Hoe bedoel je dat. Hoe, hoe is dat.
- Jacq.: Ik denk dat een paar gezinnen op deze school heel extreem in opvoeding zijn. Waar totaal niets mag. Ik bedoel zondags mag je twee keer of drie keer naar de kerk en je mag amper een bepaald boeken lezen, want dat is eng. Dat is heel, dat mini, mini groepje, bedoel ik. Maar die doen ook met allerlei dingen mee, dus ik denk dat dit binnen de kortste keren ook weg is. Kijk, één meisje mag bijvoorbeeld niet met schoolreisje mee, want ja, er worden liederen gezongen en dat is een beetje eng. Nou, dat is er eentje van de zo velen.
- Ada: Maar in, in de opvoeding wat er mag en wat er seksueel niet mag. Is er voor mijn gevoel niet heel erg verschil tussen gelovig en niet gelovige gezinnen.
- Elza: Mmh. Oké.
- Maar.: Wat vind je daarvan?
- Ada: Wat ik daarvan vind?
- Maar.: Ja.
- Ada: Ja, ik eh, goed. Ik zou niet weten waarom. Ik bedoel als er. Het zou toch van de dollen zijn, dat als van een niet gelovig gezin zou zeggen tegen de veertienjarige dochter, doe maar. Dus ik vind het prima als er in allebei de gezinnen een bepaalde seksuele moraal heerst. Natuurlijk vind ik dat goed.
- Jacq.: En grenzen aangegeven.
- Ada: En grenzen aangegeven worden. Ja, en een gelovig kind is eenzelfde kind, als een niet-gelovig kind.
- Elza: Ja, precies.
- Jacq.: Die kan nog met zijn schuld ergens heen.
- Ada: Er moeten grenzen worden aangegeven door ouders en door school. Maar dat moet door alle scholen heen, zeg maar, gebeuren.
- Maar.: Ja, ja.
- Jacq.: Op dat gebied grenzen. Op allerlei gebied grenzen. Zodat je het ook leer accepteren dat je op seksueel gebied grenzen heb.
- Elza: Mmh.
- Ada: ja.
- Jacq.: Als jij dat in de opvoeding, natuurlijk mee leert. En dat jij zelf ook iemand mag zijn. Dat is natuurlijk ook heel belangrijk. Als je zo je kind al meegeef, dat meegeef, jij mag iemand zijn. Jij bent uniek. Maar om uniek te blijven en om het allemaal goed te gaan in je leven. Mag jij je grenzen zetten. En dan kader je dat helemaal in.

20.08 Maar.: Mmh.

- Jacq.: En ik denk dat inderdaad dat het gevaar bij niet christenen en christenen gewoon hetzelfde is. Het zal in andere bewoordingen zijn.
- Ada: Ja. Maar het... Kijk, het hangt gewoon... Volgens mij is het alles te maken met het sociale milieu waarin het, waarin je verkeerd gewoon.
- Jacq.: Ja, duidelijk.
- Ada: Ja, ik bedoel ehm... en wat je ouders toch allemaal doen en laten en ehm... nou, en reformatorische ouders doen en laten niet veel andere dingen dan niet reformatorische ouders.
- Elza: Oké.
- Jacq.: Er is echt weinig verschil. Aan de oppervlakte lijkt dat, maar als je eens dieper vraagt, kijkt, zie je dat er heel veel hetzelfde is.
- Ada: Wat wij in ieder geval meemaken wel ja.
- Elza: Ja.
- Ada: En tuurlijk, en als ze het niet mogen, doen ze het toch.
- Jacq.: Ja. Want daar weer dat principe: Ik wil dat, dus nu.
- Maar.: Mmh.
- Elza: Oké
- Jacq.: Je moet leren voor je, voor je cijfers. Dat, dat kan je niet overzien, want dat is over zoveel perioden, maar ik wil nu vanavond stappen, ik wil nu zuipen, nu doen. Niet denken: Morgen heb ik een pta toets. Nu doen.
- Maar.: Mmh.(Lacht) I want it all, and I want it now.
- Jacq.: (Lacht) Ja.
- Ada: (Lacht) Ja, precies. Jaja.
- Jacq.: Ja!
- Maar.: Oké. Nou, ehm...
- Elza: Ik zit nog heel even met dat stukje, ehm... reformatorisch en niet reformatorisch... het verschil... ehm, is het dan zo dat... Ik moet heel even nadenken hoor. Ehm... dat ze wel grenzen zouden willen stellen, maar dat er gewoon in gezinnen gewoon ook al veel mis is gegaan?
- Ada: Nee, nee. Volgens mij begrijp je het verkeerd. Er worden heel veel grenzen gesteld in gezinnen. Het doorsnee gezin, reformatorisch of niet reformatorisch, stelt gewoon grenzen.
- Elza: Hm. Dus alle gezinnen, wat er...
- Ada: Ja tuurlijk.
- Elza: ... stelt grenzen.
- Ada: Maar natuurlijk, alle gezinnen stellen grenzen. Maar natuurlijk gaat dat niet altijd goed overal. En natuurlijk zijn er gezinnen die aan de, aan de zelfkant van de maatschappij leven. En daar worden de grenzen wel een beetje moeilijk.
- Jacq.: En die kunnen dat ook moeilijk bewaken.
- Ada: Maar dat komt net zo goed voor onder gelovige gezinnen, als onder niet gelovige gezinnen.
- Elza: En wat bedoel je met die zelfkant van het leven? Gewoon de sociale...
- Ada: Gewoon, waar het in... Jah... De zelfkant... Ja, gewoon waar het... Ja, ik... Je snapt toch.. je begrijpt toch wel wat ik bedoel of niet? Ik wordt een beetje...
- Elza: Nou, we willen het toch op papier hebben.
- Ada: Ja... daar wordt ik wel een beetje kriegelig van.
- Elza: Ja?
- Ada: Tuurlijk. Je weet toch net zo goed als wij, dat er gezinnen zijn die sociaal niet kunnen voldoen aan wat ongeveer de norm is?
- Elza: Ja.
- Ada: Dus omdat er weinig geld is, omdat de moeder een bepaald werk doet of omdat vader gewerkt heeft...

- Jacq.: Niet alleen gescheiden gezinnen... (onverstaanbaar door elkaar praten).
- Ada: ... dat het gewoon lastig is om rond te komen. Dat er geen toezicht is op kinderen. Ja, en dan gaat het natuurlijk mis, maar het doorsnee Nederlandse gezin, dat zie je ook uit allerlei enquêtes gewoon... Het doorsnee kind is redelijk gelukkig, ze scoren heel aardig in Europa. Volgens mij stonden we bovenaan ofzo hé?
- Jacq.: Ja.
- Ada: Het doorsnee kind is redelijk gelukkig. Het doorsnee gezin doet het aardig, maar of het nu reformatorisch is of niet reformatorisch, dat maakt volgens mij niets uit.
- Maar.: Hmm. En we kwamen wel een aantal keer in de literatuur tegen dat ehm... reformatorische jongeren eigenlijk in een soort van eh... kloof terecht komen, omdat ze vanuit de kerk ook wel dingen meekrijgen, maar dat ze vanuit de media weer heel andere dingen zien. Herkennen jullie dat?
- Ada: Nou, eh dat... ja, een beetje...
- Jacq.: Een beetje. Ik vind het wel steeds minder worden.
- Ada: Vind ik ook.
- Jacq.: Ouders accepteren... ik denk dat het, toen het 25 jaar geleden begon, eh... had de media ook nog niet zo'n invloed. Dus dan is het natuurlijk heel anders, maar langzamerhand de ouders van 25 jaar geleden... ik bedoel, kinderen van 25 jaar geleden zijn nu ouder en die zijn langzamerhand met de media opgegroeid. Dus dan is er helemaal niet zo'n kloof.
- Elza: Precies.
- Jacq.: En is het goed in de kerk... Kijk, men denkt ook van bepaalde kerken dit en dat mag niet, maar ga je eens even echt tot in 't bot kijken, dan zie je ook dat de meningen heel anders zijn. Maar 's zondags moet jij een andere mening verkondigen.
- Maar.: Jaja.
- Elza: Dus de verschillen vallen eigenlijk steeds meer weg.
- Jacq.: Nou, de woorden, de woorden. Laat ik het zo zeggen.
- Ada: Het eh... het groepje leerlingen dat eh... Dat komt ook omdat we in Gouda zitten. Gewoon, we zijn een stad. En eh... van de refoscholen toch wel eh... met Rotterdam samen hebben we kinderen van eh... een heel grote achterban.
- Maar.: Ja.
- Ada: Dus het groepje... en we zijn heel groot. Hoe groter je bent, hoe moeilijker het wordt om het reformatorisch erfgoed te bewaren. Dus het groepje kinderen... Ik werk hier 35 jaar. Ja. En het groepje leerlingen wat eh... De groep leerlingen die echt reformatorisch wordt opgevoed eh... Zoals het onder goede reformatoren de gewoonte is...
- Maar.: Hm.
- Ada: Dat wordt steeds kleiner. Dat wordt echt steeds kleiner.
- Elza: Ja, precies.
- Jacq.: Kijk, er zal best een verschil zijn met Lodensteijn, maar ik heb op Lodensteijn gewerkt en het was, en het is denk ik nog wel het meest behoudende, meest rechtse onderdeel – hoe je het noemen wilt- , maar ook daar kan ik stellen, is er echt niet veel verschil tussen christenen en niet christenen.
- Elza: Ja, precies.
- 25:00 Ada: En onze, kijk, en onze leerlingen, waar wij mee te maken hebben zijn heel jong nog. Ik bedoel, ze zijn 15 of 16 wanneer ze examen doen, dus nadenken... Als ik ze in de tweede klas vraag: Ben je veel met het geloof bezig? Dan zeggen ze 'mwah'.
- Jacq.: Van welke kerk ben je? Dan hebben ze moeite om dat te zeggen. (Onverstaanbaar door elkaar praten).
- Ada: De leerlingen uit de tweede klas weten amper waar ze naar de kerk gaan. En is het belangrijk? Nou... Het hoort erbij hé, zeg ik dan. Ja, het hoort erbij, gewoon. En natuurlijk zijn er kinderen, die, die eruit springen ehm... maar...

Jacq.: Maar het leeft niet zo.

Elza: Nee, precies.

Ada: Maar nadenken... ja, dat heeft natuurlijk ook met de opleiding... en ik denk als je een havo en vwo leerling hebt, die in de vierde zit... Ik denk, waarschijnlijk, denken waarschijnlijk net even ietsje dieper na.

Maar.: Ja.

Jacq.: Kijk, bij ons moeten ze in het examenjaar, ja liefst daarvoor, nadenken welk beroep. Dan gaan ze eens nadenken, en nu denken ze: Oh verkeerd, nou het is toch algemeen dus het kan wel. Maar nu gaat dat komen.

Ada: En als ze dan op het MBO zitten, en dat MBO is niet een refo MBO, en ze komen dan terecht, dan zeggen ze: Ja, 't is best wel lastig hoor. Zeggen ze dan, want als je tegen abortus bent, en de hele klas is ervoor, ja dan heb je wel een beetje ... dan wordt het wel een beetje moeilijk.

Jacq.: Dan moet je zelf gaan nadenken, zelf gaan bedenken...

Ada: Maar dat komt pas, dat komt pas ehm... Hier vallen ze soms ook wel uit de boot hoor, als ze echt heel erg refo zijn, zoals wij dat zeggen...

Elza: Hm, ja.

Ada: Omdat het meerendeel dat gewoon, gewoon niet meer echt is.

Maar.: Oké.

Elza: Dus dat is wel de grootste conclusie, eh.

Ada: Ja, nou ja, het is wel heel erg van ons hoor, ik bedoel...

Maar.: Ja, oké.

Jacq.: Ja, het zijn kinderen die bij ons komen, zeg maar, daar en de klassen die wij dan hebben...

Elza: Ja, precies.

Maar.: Ja. Maar dat zegt natuurlijk wel iets.

Jacq.: Ja, denk het wel.

Ada: Ja, ik denk het wel. Maar ik kan me heel goed voorstellen dat je nog wat, dat het misschien wat anders wordt. Het wordt ook een beetje gekleurd door onze eigen opvattingen, wat je zegt.

Maar.: Ja, dat is wel zo.

Ada: Dat is gewoon zo, dus.

Elza: Absoluut. (Lacht). We zullen het kritisch bekijken.

Ada: We willen het ook graag zien van tevoren.

Maar.: Wat we gaan maken?

Ada: Ja, wat er gepubliceerd wordt, wil ik eerst wel even bekijken.

Elza: Ons afstudeeronderzoek?

Ada: Ja, ik bedoel. Ik zit hier van alles te zeggen, daar maak jij een verslag van en dat wil ik graag lezen van te voren.

Maar.: Oh ja, dat is goed.

Ada: Dat is goed toch?

Maar.: Ja, tuurlijk. (Stilte). Oh ja, wat zouden jullie graag anders willen zien, qua seksuele voorlichting?

Ada: Daar hebben we het ook over gehad hé? Nou, we zijn op weg, daar hebben we het natuurlijk over gehad. We zijn op weg met eh...

Jacq.: Met de derde klas.

Ada: Met de derde klas, ja. We zijn bezig met het ontwikkelen van een eh... soort doorlopende leerlijn, en dat zouden we graag eh... ehm... ehm... gestalte zien krijgen. Dat is nog niet zover, daar zijn we wel mee bezig en dat... dat... we zouden het fijn vinden als we vanaf...

Jacq.: Volgend jaar.

- Ada: Volgend jaar van brugklas tot en met vier, gewoon elk jaar terugkerende thema's zouden hebben, die we met kinderen kunnen bespreken. Zodat het uiteindelijk een heel normaal gegeven wordt, zo...
- Jacq.: Geen opgelegd.
- Ada: Dat je in de brugklas al hoort, van als je iets niet wilt, zeg je gewoon nee, en als het problemen geeft, praat je met je mentor. Ofzo, weet je wel.
- Elza: Ja.
- Ada: En je hoort het in de tweede ook nog eens een keer. En je hoort het in de derde weer. En je hoort het in de vierde weer.
- Jacq.: En dan verpakt in een ander thema.
- Ada: En weer verpakt in een ander thema.
- Jacq.: Wat past, dus we hebben een aantal thema's ehm... bedacht, zou ik even niet meer uit mijn hoofd weten, en zo van, bij welke klas past dat. Oh, maar wacht eens even, doen we met biologie daar en daar. Oh, dan kan je beter... En zo hebben we een beetje zitten schuiven, wat is heel belangrijk alvast voor een brugger, en wat moet een vierdeklasser voordat ze van school af gaan, tot net voor het examen, bij wijze van spreken, op een dag gehoord hebben. Een themadag.
- Elza: Oké. En thema's moet ik dan denken aan drugs, alcohol, seksualiteit of...
- Jacq.: Weerbaarheid staat dan, zeg maar, centraal.
- Ada: Weerbaarheid centraal, voor jongens en voor meisjes. Dus gewoon nee zeggen, heel simpelweg.
- Jacq.: Dat is de paraplu, zeg maar, waaraan we al die spijltjes hebben we dan delen. En daarom natuurlijk seksualiteit, kan je natuurlijk op verschillende gebieden, daar een themadag.
- Ada: Maar inderdaad, alcohol, drugs, dat speelt natuurlijk ook heel erg.
- Maar.: Jah.
- Ada: En... en... en gewoon dat het dus normaal is, dat er in onze school heel veel voorlichting is, en dat je er gewoon open over kan praten...
- Maar.: Hm.
- Ada: Hé, en dat jij het, en dat het niet hoeft te wachten tot jij een keer biologie hebt of totdat je een keer in de derde zo'n eh... nou, gewoon...
- Jacq.: Dat er niet belachelijk over gedaan wordt, dat jij anders bent, seksueel...
- Ada: En je ziet gewoon, en je ziet gewoon, oh ja, wij hebben vier in de brugklas tijdens de weekopening gewoon een lezing, daarna een discussie of praten in je mentorklas en dat komt gewoon in elke... Dat hoort gewoon bij je opleiding... dat zouden we graag zien.
- Maar.: Oké.
- Jacq.: Ja.
- Elza: Ja, precies.
- Ada: Maar zover is het nog niet. (Lacht.)
- Jacq.: En het tweede waar jij mee bezig bent, dus dat is, daar zijn we al mee bezig, van eh... op een intervisie een onderwerp aandragen voor ons als volwassenen. Ehm... bijvoorbeeld we hebben een keer een rouwverwerking gehad, we hebben homofilie. Kijk, daar hebben we het dus. Accepteren van de ander, dat moet gewoon normaal worden. Dat leerlingen niet tijdens een les over Hitler zeggen: 'Oh, jij was tegen homo's. Haha.'
- 30:00 Ada: Of 'homo' ofzo. Dat woord, of dat soort dingen. Dat er een gezonde seksuele geest binnen school komt...
- Maar.: Hm.
- Jacq.: En dat willen we zeker door die momenten creëren, dat er natuurlijk al een basis is, zodat je elkaar erop aan kunt spreken.

- Elza: Ja, dus dat gaat om, ehm, als ik nu hoor, kennis, gewoon over... naja... hoe het werkt, zal ik maar zeggen.
- Jacq.: Ja. Echt informatie, ja.
- Ada: Ja.
- Elza: Het gaat over 'nee' zeggen?
- Jacq.: Ja.
- Elza: Wat voor dingen kunnen we nog meer noemen?
- Jacq.: Eh... (stilte)... ja, eigenlijk hangt het gewoon aan deze thema's vast. En respect voor de ander. En dat komt in alles eigenlijk...
- Ada: Kijk, ik kan me zo voorstellen, dat je in de brugklas eh... een eh... Dan beginnen ze seksueel te ontluiken, dus dan kan je... kan je... Dan is respect voor elkaar gewoon best wel een goed thema. En misschien ook al een heel klein beetje verslaving, want dat gebeurt ook allemaal steeds vroeger. En gamen, en wat doe je op hyves en internetvoorlichtingen. Wat kan je wel...
- Jacq.: Want jij bent onzeker, dus je vlucht naar internet...
- Ada: Wat laat je wel, en wat laat je niet zien. Hoe gevaarlijk is hyves, bijvoorbeeld... Terwijl je dat helemaal nog niet weet, dat het gevaarlijk is.
- Jacq.: Jij denkt dat het kick is.
- Ada: Ehm... en als je wordt aangesproken op hyves, door iemand die je niet kent, dat je dan moet blocken. Dat het normaal is dat je blockt.
- Maar.: Jaja.
- Ada: En dat je dan niet zomaar... (onverstaanbaar door elkaar praten).
- Jacq.: En dat je er dan heus nog wel bij hoort, enzovoorts, en het niks over jou zegt.
- Ada: Ja, dat soort dingen allemaal.
- Jacq.: Dan gaan kinderen er ook met elkaar natuurlijk over praten. En ontdekken dat bij elkaar, en dan heb je ook kans dat ze misschien ook weer sneller naar ons toekomen, van het loopt niet zo lekker, en ik voel dat... (onverstaanbaar door elkaar praten).
- Ada: Dus... dus bijvoorbeeld in de brugklas zeg je dat respect voor elkaar... eh... eh... eh... nee zeggen en hyves ofzo.
- Jacq.: Ja.
- Ada: En in de derde bouw je dat verder uit.
- Elza: Ja.
- Ada: Dan meer respect voor elkaar en eh...
- Jacq.: Dan hebben ze toch al meer beleefd.
- Ada: Dan zeg je respect, en dan ga je in de tweede klas dat meer op seksualiteit toespitsen en in de derde en de vierde nog een stukje. Gewoon uitbouwen.
- Maar.: En dat is iets wat steeds weer terug keert?
- Jacq.: Ja, ja, een doorlopende lijn. Logisch...
- Ada: Ja, steeds weer terugkeert, zodat een gewone, normale...
- Jacq.: Een doorlopende leerlijn, zou je hierin ook zeggen.
- Maar.: Ja.
- Elza: Ja.
- Jacq.: Hebben jullie nog bepaalde onderwerpen dat je zegt... Als jullie bezig zijn met je onderzoek vinden wij het ook wel leuk als we bepaalde onderwerpen van jullie krijgen, van nou daar moeten wij ons in verdiepen... of dat moeten we met de leerlingen bespreken of tips daarvoor geven. Dat zou ik leuk vinden.
- Ada: Nou, weet je, jullie hoeven... Bijvoorbeeld uit jullie enquête... Als er goed wordt ingevuld... Wanneer wordt hij ingevuld?
- Elza: Hij wordt al ingevuld. Het is nu bezig.
- Ada: Oké, het is bezig. Nou, dat is natuurlijk, dat kan een heel veilige... Als de docent, die ervoor staat... Want hebben jullie... Dat is wel belangrijk hoor... Ja, daar hebben wij nu

niets meer over, maar dat die docent, die ervoor staat, dat de sfeer in de klas veilig is. Hebben jullie dat een beetje benadrukt of...?

Elza: Nou, we hebben het wel gezegd tegen ehm... degene die ehm... die er een beetje over ging.

Jacq.: Hoeveel enquêtes hebben jullie uitgezet?

Maar.: Tweeëntwintig klassen.

Ada: Oké, en ze konden niet allemaal meedoen, zei Lia.

Maar.: Nee.

Ada: Maar ze zijn... je hebt wel genoeg over. Maar ik weet niet wat genoeg is. Wat is voor jullie genoeg om een eh... een steekproef eh...

Maar.: Ja, volgens mij is vijftig procent, is dat zat.

Ada: Oké.

Jacq.: Normaal komt ook tegen de vijftig procent terug hé.

Elza: Ja.

Ada: Oh, en nu krijg je alles binnen, als er een klas is. Het is dus... dus het zou heel goed.. als het goed wordt afgenomen, als kinderen dus serieus ermee bezig zijn, en dat doen ze als de docent zorgt dat het serieus is...

Jacq.: Als het lacherig is...

Ada: Dan kan je er heel veel uithalen. Veel meer dan wat dat wij met onze vertrouwensgesprekjes te horen krijgen.

Jacq.: Wij krijgen natuurlijk een bepaald laagje...

Ada: Ik bedoel, ik praat misschien met zes zeven kinderen en Jacqie ook misschien. En dat zijn er 14. En dan hebben we nog Dirk, die...

Jacq.: Door de loop de jaren...

Ada: Door de loop der jaren hebben we natuurlijk met een hoop kinderen gesproken, maar dit jaar praat je misschien in totaal met 30... 35 leerlingen in... hé...

Maar.: Jaja.

Ada: En dat is natuurlijk een minibeetje. Als jullie...

Elza: Ja, dat proberen we zeker. Ja, we zijn met allerlei onderwerpen bezig. Nu dus literatuur, en straks willen we daarover ook... We gaan dus ook in gesprek met leerlingen nog.

Ada: Oké.

Elza: Dus dan proberen we ook eh... daarover eh... We willen zoveel mogelijk volledig zijn, dus vandaar dat we nu ook een beetje op allerlei dingen wat...

Ada: Nee, neeneeneenee. Dat is oké.

Maar.: Ja. En qua... qua ehm... We hebben ook een aantal vragen over homofilie. En wat ons opvalt, van wat er nu dus al is ingevuld, is dat ehm... voor iemand met homoseksuele gevoelens wel een onveilige sfeer is op school.

Ada: Ja, ja. Dat hebben wij dus ook geconstateerd. Homofilie moet ook... Maar we kunnen... We hebben nu een bijeenkomst met vertrouwenspersonen gehad, dus onder vertrouwenspersonen leeft... eh... breed gewoon respect en luisteren en... Maar wij zijn geen oplosers, wij zijn geen zedenmeesters. Wij gaan niet zeggen: Ze mogen het wel zijn, maar niet doen, dat is niet onze taak.

Elza: Hm.

Ada: Maar we zijn... Maar een homofiel vriendelijke school zou... zijn wij nog lang niet. Maar daar zijn we wel mee bezig. Dat moet ook heel duidelijk terugkomen in het de voorlichting.

35:00 Jacq.: En dat komt... wij zijn als groep, zeg maar de vertrouwenspersonen (een stuk of vijftien, twintig mensen)... Die hebben dit gehoord, je laat het allemaal wel eens een keer in je klas vallen. Kinderen praten erover: 'Hé, die leraar zegt...' dus een ander kan er ook op in springen. Zo begin je al.

Elza: En ehm...

Maar.: Je weet het niet meer.

Elza: Nee, verdraaid.

Maar.: We hadden ook de vraag gesteld in de enquête, van ehm... Heb jij al een keer... 't Is best een confronterende enquête. Heb jij al een keer laten uitkleden voor de webcam? En daar hebben ook wel echt een aantal leerlingen echt 'ja' gezegd.

Ada: Ik ken zelf, dat is ook wat ik vertelde, die zaak die er speelde. Ik ken zeker vijf, zes leerlingen. Door de school heen hoor, helemaal. Niet alleen VMBO. Echt, dat doen ze. Dat doen kinderen. Dus dat moet ook gewoon ehm... Maar ehm...

Jacq.: Ook zoiets neem je mee in die...

Ada: Maar wij, als ouderen, eh... en ik ben nog ietsje ouder dan Jacqelien, maar Jacqelien hoort helaas toch ook al bij de ouderen... (gelach)... lopen altijd achter de feiten aan. Ik bedoel, je loopt altijd achter de feiten aan als het gaat om internet, om hyves om twitteren, om wat dan ook. Het gaat te snel, en wij doen het niet meer. We hebben er geen tijd voor, we willen het niet. We lopen altijd achter de feiten aan. En dat is... Maar daarom...

Jacq.: We worden wel bijgepraat.

Ada: Maar daarom... We worden wel bijgepraat, door leerlingen maar eh... eh...

Jacq.: Door leerlingen ja...

Ada: Over het algemeen, als ik iets... met mijn telefoon is, zeg ik tegen die gasten: 'Jongens, doen jullie dat effe. Want ik eh... ik weet niet precies.' Dus eh... Wat zei je?

Jacq.: Er is gewoon tijdgebrek van ons.

Ada: Tijdgebrek, en ook interessegebrek. Zoals twitteren, daar heb ik echt geen tijd meer voor.

Jacq.: En op een gegeven moment ga je grenzen zetten, en prioriteiten kiezen. Als je ouder wordt... (lacht)... ouder...

Ada: Ja, nee, maar dat is zo. Dus... dat is wel een probleem. Je loopt altijd achter de feiten aan. Maar het moet wel in de voorlichting meegenomen worden. Het gebeurt wel.

Elza: Ja.

Ada: Er gebeuren dingen, waarvan wij, denk ik, niet weten dat het gebeurt.

Elza: Precies.

Ada: Waarvan je met je oren staat te klapperen, ondanks dat we wel wat gewend zijn.

Maar.: Ja. (Stilte). Maar wat wilde je vragen.

Elza: Ja, ik weet het weer. Het ging over... Jij zei: Wij zijn niet voor de zeden, laat maar zeggen.

Ada: Nee, nee.

Elza: En hoe... Want je wilt niet voor de leerlijn...

Ada: Wij zijn er niet voor om te zeggen: Goh jongen, nu ben homofiel. Dat is natuurlijk wel hartstikke lastig, maar het is niet erg als je het maar niet doet. Dat is niet onze taak.

Elza: Maar hoe gaat dat dan... Hoe zie je dat dan voor je binnen die leerlijn? En met christelijk geloof, ik bedoel je zit hier op een...

Jacq.: Taken. Ik bedoel, je hebt verschillende taken. Wij zijn vertrouwenspersonen, dus ik ga niet zeggen: Joh, de Bijbel zegt zus en zo. Want dat wordt natuurlijk ook verschillend uitgelegd. (Onverstaanbaar door elkaar praten).

Ada: Kinderen die onzeker zijn over hun geaardheid kunnen bij ons terecht om te praten. Wij kunnen luisteren, wij kunnen misschien helpen, bemiddelen voor mijn part, naar ouders toe. Voor de rest is dat niet meer... is dat niet onze taak om te zeggen....

Elza: Ja, precies.

Jacq.: Het is zondig ofzo.

Ada: Wij kunnen ze doorverwijzen, wij kunnen zeggen... Als zij behoefte ... Als zij zelf erg in de klem zitten met het geloof zeggen we: Nou, zullen we helpen met het vinden van een pastor, waarmee je kan praten. Hé, dus dat...

Jacq.: Die is... Ik vind dat je adequate hulp moet zoeken, adequate hulpverlening.

- Ada: Dat is net zo, bij alle problemen op gebied van stoornissen... Wij zijn niet... Wij luisteren, wij helpen en we verwijzen door.
- Maar.: Ja.
- Ada: Als een kind met homofile gevoelens echt in de klem zit, dan verwijs ik door.
- Elza: Ja.
- Ada: Wij luisteren, je kunt altijd bij ons je verhaal kwijt. En dat is alleen belangrijk. Maar als er echte hulp moeten komen op dit gebied, verwijzen we je door. Dan proberen we samen uit te zoeken waar je dan terecht kunt.
- Elza: Ja.
- Maart.: Ja.
- Elza: Ik heb effe nu geen vragen meer. Ik weet niet of jij nog eh...
- Maart.: Nee. Dan zijn we klaar.
- Elza: Heel hartelijk bedankt voor de tijd en de moeite.
- Ada: Graag gedaan.
- Jacq.: Nou, wij zijn benieuwd naar de uitkomst van jullie onderzoek, maar ook wat je hier op school natuurlijk eh... heel benieuwd.

1.2 Labels

De tweede stap was het filteren van de bruikbare informatie uit het interview. Grapjes en onnodige opmerkingen hebben we gewist, en de overblijvende fragmenten in een bestand gezet. Als laatste hebben we bij elk fragment een kernwoord gezet. Al snel kwamen er thema's uit waar we elk fragment onder konden hangen. Deze thema's worden ook wel hoofdlabelele genoemd.

Hier volgen de gebruikte thema's en het aantal fragmenten dat daaronder verdeeld is:

- Sociale omgeving (37)
- Voorlichting (23)
- Vmbo jongeren (17)
- Seksueel gedrag onder jongeren (11)
- Vertrouwenswerk (9)
- Aandacht tekort (2)

Wij hebben gewerkt met de gefundeerde-theorie-benadering. Dat betekent dat we de gegevens een code hebben gegeven en op die manier het hebben geanalyseerd (Haaster, 2008, p. 319). Op de vraag wat er speelt op het Driestar College en wat hiervan de mogelijke oorzaken van zijn hebben we antwoord gegeven door het interview te labelen en daardoor een overzicht te krijgen in wat Ada en Jaqueline in het interview vertelden (Haaster, 2008, p. 322).

Label	Fragment	Ada en Jacqueline
Sociale omgeving	1.1	J: Wij hebben het idee dat kinderen niet zoveel remmen hebben. Dat als bepaalde dingen gevraagd wordt, dan gaan ze erop in. Aan de andere kant speelt het ook een rol dat ze angstig zijn door de sociale druk van hun omgeving. En met omgeving zeg ik dan, met name het dorp. Als meisje en je hebt wat met een jongen en je hebt de kans dat hij in hetzelfde dorp zit, dezelfde kerk, dezelfde club, catechisatie. Noem maar op. En dat geeft ook wel het stukje angst voor de kinderen.
Sociale omgeving	1.2	A. Ja, dat ze buiten de boot vallen. Er speelde... een jongen die echt gewoon heel vervelende dingen deed bij meerdere meisjes. Ze durfden geen klacht tegen hem in te dienen, omdat

		ze allemaal in hetzelfde dorp wonen. Allemaal, naar dezelfde kerk gaan.
Sociale omgeving	1.3	A: Familie daarvan. En daar heb je een soort van sociale druk hem. Dan val je dus buiten de boot. Vooral als het om een redelijk populaire jongen gaat. In dat geval hebben ze dat gewoon laten lopen.
Sociale omgeving	1.4	J: En dan heb jij het gedaan, als meisje, als jij het aangeeft. Want je hebt ook kans dat jouw vader de werkgever of de werknemer van hen is.
Vertrouwenswerk	1.5	A: Weet je, we weten ook heel veel niet hè. Want je moet niet denken dat pubers ons dingen, allemaal gaan vertellen. Ik bedoel we weten soms kleine stukjes.
Seksueel gedrag onder jongeren Aandachttekort	1.6	A: Ik heb wel eens een meisje gehad. Ze zitten, ze pakken mijn borsten gewoon vast. Terwijl ik dat helemaal niet wil. Bijvoorbeeld aanraken door jongens. Terwijl ze dat niet willen, of in ieder geval...
Sociale omgeving	1.7	J: Maar toch wel weer toegeven, want anders raak ik hem kwijt.
Sociale omgeving	1.8	J: Ja, de weerbaarheid, dat is eigenlijk waar het om draait wat wij bij die kinderen merken. Dat ze gewoon geen 'nee' durven zeggen. Omdat dat zo stom staat.
Aandacht tekort	1.9	J: En je krijgt aandacht daardoor. Vanmorgen sprak ik een meisje. Die is wat gezet. En die gaf ook aan, ja, vaak zien de jongens mij niet zitten. En deze jongen zag me zitten, dus ja, daarom ben ik ook te ver gegaan.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.10	A: En ja, de conciërges geven dikwijls aan dat ze heel intiem met elkaar zijn. Heel erg vrijen met elkaar. Elkaar betasten. Op school. In park. Op de vensterbank voor de school. De conciërge, Jaap, van het andere gebouw, gaat ook heel vaak naar buiten. Of die zegt tegen mij, zo van joh, ze gaan echt te ver. Je ziet het ook wel, ja, in de gangen zoenen. Vrijen. Tegen elkaar aanleunen de hele tijd.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.11	A: Nee, (intiem gedrag) als ze een relatie hebben, denk ik. Neem ik aan met relaties. Maar dat weet ik ook niet zeker.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.12	A: Dat is voor iedereen anders denk ik. Wat de conciërge te ver vind, is als een jongen heel erg aan de borsten of billen van het meisje gaat zitten.
Vertrouwenswerk	1.13	A: Het is niet standaard dat ik allerlei meisjes bij mij krijg die over hun seksuele leven met mij praten.
Vertrouwenswerk	1.14	J: Het komt alleen, als ze in de problemen komen. Of als anderen er iets van gehoord hebben en er wordt over gepraat. Dan wil je je hart luchten. Dan wil je zeggen van. Ja, eigenlijk kan ik er niets aan doen, want ik werd soort gedwongen. En toch een beetje met een schuldvraag.
Vertrouwenswerk	1.15	A: Het komt voor dat ze op jongere leeftijd seksueel betast zijn door de vriend van een broer bijvoorbeeld. Ja, en dat gaat nu weer spelen.
Vertrouwenswerk	1.16	A: In het vertrouwenswerk hebben wij niet heel veel jongens.
Vertrouwenswerk	1.17	A: Die (jongens) hebben vaak andere problemen. Voorbeeld vaak problemen, als het gaat om een negatieve thuissituatie.
Vertrouwenswerk	1.18	Ja: Vrienden hebben drugs, en hoe ga ik daarmee om? Ook de weerbaarheid daarin natuurlijk weer.

Vertrouwenswerk	1.19	A: Over jongens en seksualiteit, weet ik heel weinig. Jongens lopen daar helemaal niet mee te koop. En zeker niet mee rond.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.20	A: Het komt heus voor dat er jongens zijn die last hebben van meisjes. Dat meisjes te veel avances doen en dat jongens niet weten wat ze er mee aan moeten.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.21	J: Ik denk dat ze dat meer met de vrienden bespreken.
Voorlichting		
Seksueel gedrag onder jongeren	1.22	A: Nou, niet echt veel (jongens of meisjes die bewust kiezen betast te worden) .
Seksueel gedrag onder jongeren	1.23	A: Wat we natuurlijk wel zien is dat meisjes zich kleden op een eventueel seksueel uitdagende manier. Maar daar zit bij de meisjes die ik spreek, niet achter dat jongens maar mogen toe tasten.
Sociale omgeving	1.24	J: Maar heel de wereld om hen heen, is natuurlijk wat uitdagend. Dus je doe gewoon mee.
Sociale omgeving	1.25	J: En als jij niet gezoend heb op een bepaalde leeftijd, is dat natuurlijk ook wel heel vervelend. Ja, dan loop je soort achter. Maar weer, je moet gewoon mee kunnen doen met de groep. Erbij horen.
Seksueel gedrag op school	1.26	A: Het is niet het grootste probleem. Maar het leeft natuurlijk wel. We zien ook gewoon wel hoe jongens en meisjes met elkaar omgaan. Maar we zien ook meisje die helemaal, daar heel erg afzijdig van zijn.
VMBO jongeren	1.27	A: Ja, wij denken dat er niet echt heel veel verschil is.
VMBO jongeren	1.28	A: Voor mijn gevoel is het zo dat er een verschil is tussen jongens en meisjes met een lagere opleiding. Dat jongens en meisjes met een hogere opleiding... Dat daar meer verschil is, dan in gelovig en niet gelovig.
Sociale omgeving	1.29	A: Ik vind van niet. Soms heb ik het idee... de remmen gaan gewoon los. Of ze nou op een reformatorische school zitten, of ergens anders.
Sociale omgeving	1.30	A: Het feit dat kinderen dingen doen, waarvan wij als ouders zeggen: 'je kan beter wachten' is voor mijn gevoel minder erg als het gebeurt met iemand van de kerk. Waardoor ze uiteindelijk toch wel goed terecht komen. Ik denk dat ouders het veel erger vinden als ze seks zouden hebben met jongen die buitenkerkelijk is.
Sociale omgeving	1.31	J: Of van een hele andere nominatie van kerkelijk verband.
Sociale omgeving	1.32	A: En dan wordt er dus gewoon getrouwd. En is het probleem eigenlijk over.
Sociale omgeving	1.33	J: Dan wordt er sneller getrouwd dan als niet gelovigen. Want ja, ook weer je kringetje om je heen. Je kan beter getrouwd zijn. Je hebt je kindje. Je loopt daar als pa en ma. En dan wordt dan er minder gekletst.
Sociale omgeving	1.34	J: Langzamerhand zie ik een tendens dat mensen dan toch proberen: Ga maar even niet bij elkaar wonen en kijken of dat gaat. Maar dat komt heel langzaam op.
VMBO jongeren	1.35	A: Ja, ik heb het idee dat er verschil is tussen kinderen die een havo/vwo opleiding doen en kinderen die vmbo basiskader als

		opleiding hebben. Het gaat om de manier waarop zij zich gedragen, praten, uitdagend bezig zijn.
VMBO jongeren	1.36	J: En basiskader zal ook in GT, daarop volgend, zal ook iets eerder met die dingen naar ons komen. Dat weer wel.
VMBO jongeren	1.37	J: Kijk, havo/vwo leerlingen hebben toch bepaalde grenzen van, dat doe je niet één, twee drie. En lezen er dingen om heen zelf. En zoeken zelf dingen op internet op.
VMBO jongeren	1.38	A: Dat denk ik, maar dat weet ik niet zeker. Ik heb geen cijfers.
VMBO jongeren	1.39	A: En wat ik soms aan sfeerproefrij doe: Het lijkt net alsof het, als mensen een vwo achtergrond hebben, er in ieder geval beter over nadenken.
VMBO jongeren Sociale omgeving	1.40	J: En ik denk dat 'erbij horen', bij onze leerlingen best sterk speelt.
VMBO jongeren	1.41	A: Ik bedoel, een bouwvakker reageert al heel anders op een mooie vrouw, dan een professor. Ze zullen het allebei een mooie vrouw vinden, maar een bouwvakker gaat lopen fluiten. En een professor zal niets laten blijken. Ik zeg niet dat er niets gebeurt.
VMBO jongeren Sociale omgeving	1.42	A: De groepsdruk is misschien groter.
VMBO jongeren	1.43	J: Dus dan hoor je ook daar (havo en vwo) de problematiek en dan zie je dat dat iets zakelijker... iets anders verloopt.
VMBO jongeren	1.44	J: Voordat ze komen hebben ze al dingen op een rijtje. En dat is natuurlijk bij ons anders. Ze komen bij ons met een explosie binnen.
VMBO jongeren	1.45	A: Ja, de jongeren (komen met explosie binnen).
Voorlichting		A: Wat invloed heeft op de jongere is alles wat er in de wereld is. De televisie, de media, de tijdschriften.
Voorlichting	1.46	J: Het chatten.
Voorlichting	1.47	A: Hyves, videoclip. Allemaal. Dat heeft allemaal invloed op hoe de kinderen eruit zien. En wat ze denken dat kan en mag. Jongeren kunnen nog helemaal niet nog bedenken dat, dat soort dingen nog wel eens slecht zouden kunnen zijn.
VMBO jongeren	1.48	J: Wat je nu wil, wil je ook hebben.
Sociale omgeving	1.49	A: En ook reformatorische jongeren maken, misschien op een heel klein select groepje na, maken met alles kennis.
Sociale omgeving	1.50	J: Niet allemaal thuis hebben ze tv. Maar dan kijk je wel bij vrienden. En ouders: oh ga je naar iemand van de kerk? Oh dat is prima.
Voorlichting	1.51	J: Of op je telefoontje. En dan wordt er ook echt van alles gekeken.
Sociale omgeving	1.52	A: Die bij andere gezinnen ook niet mogen. Er is geen verschil. Bij niet christelijke gezinnen mogen bepaalde dingen jongeren ook niet.
Sociale omgeving	1.53	A: Ik ken heel veel, niet christelijke gezinnen, en daar mogen jongeren net zo min met elkaar naar bed.
Sociale omgeving	1.54	A: Er is verschil in sociale achtergrond. Er is verschil in alleenstaande moeders. Of moeders die het niet aankunnen of vaders die het niet aankunnen. Daar zit het verschil. Maar voor mijn gevoel niet in christenen en niet christenen.

Sociale omgeving	1.55	J: Heel, heel select, heel, heel, klein groepje. Dat is echt te verwaarlozen.
Sociale omgeving	1.56	J: Ik denk dat een paar gezinnen op deze school heel extreem in opvoeding zijn. Waar totaal niets mag. Maar die doen ook met allerlei dingen mee, dus ik denk dat dit binnen de kortste keren ook weg is.
Voorlichting	1.57	A: Er moeten grenzen worden aangegeven door ouders en door school. Maar dat moet door alle scholen heen gebeuren.
Voorlichting	1.58	J: Op allerlei gebied grenzen. Zodat je het ook leert accepteren dat je op seksueel gebied grenzen heb.
Voorlichting	1.59	J: Als jij dat in de opvoeding, natuurlijk mee leert. En dat jij zelf ook iemand mag zijn. Dat is natuurlijk ook heel belangrijk. Als je zo je kind al meegeef, dat meegeef, jij mag iemand zijn. Jij bent uniek. Maar om uniek te blijven en om het allemaal goed te gaan in je leven, mag jij je grenzen zetten. En dan kader je dat helemaal in.
Sociale omgeving	1.60	J: En ik denk dat inderdaad dat het gevaar bij niet christenen en christenen gewoon hetzelfde is. Het zal in andere bewoordingen zijn.
Sociale omgeving	1.61	A: Volgens mij is het alles te maken met het sociale milieu waarin het, waarin je verkeerd gewoon.
Voorlichting	1.62	A: Ja, en wat je ouders toch allemaal doen en laten en en reformatorische ouders doen en laten niet veel andere dingen dan niet reformatorische ouders.
Voorlichting	1.63	J: Er is echt weinig verschil. Aan de oppervlakte lijkt dat, maar als je eens dieper vraagt, kijkt, zie je dat er heel veel hetzelfde is.
Sociale omgeving	1.64	A: Er worden heel veel grenzen gesteld in gezinnen. Het doorsnee gezin, reformatorisch of niet reformatorisch, stelt gewoon grenzen.
Sociale omgeving	1.65	A: En natuurlijk zijn er gezinnen die aan de, aan de zelfkant van de maatschappij leven. En daar worden de grenzen wel een beetje moeilijk.
Sociale omgeving	1.66	A: Maar dat komt net zo goed voor onder gelovige gezinnen, als onder niet gelovige gezinnen.
Sociale omgeving	1.67	A: ...gezinnen zijn die sociaal niet kunnen voldoen aan wat ongeveer de norm is?
Sociale omgeving	1.68	A: Dus omdat er weinig geld is, omdat de moeder bepaald werk doet of omdat vader gewerkt heeft, dat het gewoon lastig is om rond te komen. Dat er geen toezicht is op kinderen. Ja, en dan gaat het natuurlijk mis
Sociale omgeving	1.69	A: Het doorsnee kind is redelijk gelukkig. Het doorsnee gezin doet het aardig, maar of het nu reformatorisch is of niet reformatorisch, dat maakt volgens mij niets uit.
Sociale omgeving	1.70	J: Een beetje (een kloof voor jongeren). Ik vind het wel steeds minder worden.
Sociale omgeving	1.71	J: Kinderen van 25 jaar geleden zijn nu ouder en die zijn langzamerhand met de media opgegroeid. Dus dan is er helemaal niet zo'n kloof.
Sociale omgeving	1.72	J: Men denkt ook van bepaalde kerken dit en dat mag niet, maar ga je eens even echt tot in 't bot kijken, dan zie je ook dat

		de meningen heel anders zijn.
Sociale omgeving	1.73	A: Hoe groter je bent, hoe moeilijker het wordt om het reformatorisch erfgoed te bewaren. Het groepje leerlingen wat die echt reformatorisch wordt opgevoed -zoals het onder goede reformatoren de gewoonte is- dat wordt steeds kleiner.
VMBO jongeren	1.74	A: Als ik ze in de tweede klas vraag: Ben je veel met het geloof bezig? Dan zeggen ze 'mwah'.
VMBO jongeren	1.75	A: De leerlingen uit de tweede klas weten amper waar ze naar de kerk gaan. En is het belangrijk? Nou... Het hoort erbij hé, zeg ik dan. Ja, het hoort erbij, gewoon. En tuurlijk zijn er kinderen, die eruit springen...
Sociale omgeving	1.76	A: Hier vallen ze soms ook wel uit de boot hoor, als ze echt heel erg refo zijn, zoals wij dat zeggen, omdat het merendeel dat gewoon, gewoon niet meer echt is.
Voorlichting	1.77	A: Volgend jaar van brugklas tot en met vier, gewoon elk jaar terugkerende thema's zouden hebben, die we met kinderen kunnen bespreken. Zodat het uiteindelijk een heel normaal gegeven wordt, zo...
Voorlichting	1.78	J: Weerbaarheid staat dan, zeg maar, centraal.
Voorlichting	1.79	J: Dus gewoon nee zeggen, heel simpelweg.
Voorlichting	1.80	A: En gewoon dat het dus normaal is, dat er in onze school heel veel voorlichting is, en dat je er gewoon open over kan praten.
Voorlichting	1.81	J: Dat er niet belachelijk over gedaan wordt, dat jij anders bent, seksueel.
Voorlichting	1.82	J: Accepteren van de ander, dat moet gewoon normaal worden. Dat leerlingen niet tijdens een les over Hitler zeggen: 'Oh, jij was tegen homo's. Haha.'
Voorlichting	1.83	A: Dat er een gezonde seksuele geest binnen school komt...
Voorlichting	1.84	J: En dat willen we zeker door die momenten creëren, dat er natuurlijk al een basis is, zodat je elkaar erop aan kunt spreken.
Voorlichting	1.85	A: En als je wordt aangesproken op hyves, door iemand die je niet kent, dat je dan moet blocken. Dat het normaal is dat je blockt.
Voorlichting	1.86	J: En dat je er dan heus nog wel bij hoort, enzovoorts, en het niks over jou zegt.
Voorlichting	1.87	A: Dan gaan kinderen er ook met elkaar natuurlijk over praten. En ontdekken dat bij elkaar, en dan heb je ook kans dat ze misschien ook weer sneller naar ons toekomen, van het loopt niet zo lekker, en ik voel dat...
Voorlichting	1.88	A: Dat (onveilige sfeer) hebben wij dus ook geconstateerd.
Vertrouwenswerk	1.89	A: Onder vertrouwenspersonen leeft breed gewoon respect en luisteren.
Voorlichting	1.90	A: Maar een homofiel vriendelijke school zijn wij nog lang niet. Maar daar zijn we wel mee bezig. Dat moet ook heel duidelijk terugkomen in het de voorlichting.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.91	A: Ik ken zeker vijf, zes leerlingen. Door de school heen hoor, helemaal. Niet alleen VMBO. Echt, dat (uitkleden voor de webcam) doen ze. Dat doen kinderen.
Seksueel gedrag onder jongeren	1.92	A: Er gebeuren dingen, waarvan wij, denk ik, niet weten dat het gebeurd.

Bijlage 2. Inleiding en slot van enquête

1.1 Inleiding van enquête

De leerlingen kregen, voordat ze met de enquête begonnen, een inleiding te lezen, die in het kader te vinden is. Het doel hiervan was de leerlingen uitleg te geven over de enquête en hen een beeld te laten vormen van de inhoud van de enquête. Omdat de onderwerpen die in de enquête naar voren kwamen gevoelig waren, konden de leerlingen geneigd zijn de enquête niet eerlijk in te vullen. Door uit te leggen wat het doel is van de enquête, door te benadrukken dat de leerlingen de enquête anoniem invullen en door onze naam onderaan de inleiding te zetten en het persoonlijk te maken hebben we de leerlingen geprobeerd te overtuigen dat ze de enquête eerlijk moeten invullen. Dit in de hoop dat ze dat ook werkelijk zouden doen en daar het nut van in zouden zien.

*Hallo,
Wij zijn twee vierdejaarsstudenten van de Christelijke Hogeschool Ede. We studeren beide Sociaal Pedagogische Hulpverlening. We doen voor Het Driestar College onderzoek over de seksualiteitsbeleving van vmbo leerlingen. Omdat we willen weten wat er onder jullie speelt hebben we een enquête gemaakt. Bij deze vragen gaat het niet om goed of fout. Voor het invullen van deze enquête hoef je je naam niet te geven. De antwoorden die jij dus invult, blijven geheim! We willen graag dat je de enquête eerlijk invult. Zodat de resultaten betrouwbaar zijn. In de enquête wordt een aantal keer gesproken over seksueel contact. Wij bedoelen daarmee alle contacten met een seksuele lading, zoals zoenen, strelen en seks.
Heel veel succes met het invullen van de enquête.
Groetjes,
Elza en Maartje*

1.2 Slot van enquête

De laatste vraag was gelijk ook het slot van de enquête. De leerlingen kregen bij deze vraag de mogelijkheid hun mailadres op te geven. Zodat wij contact met hen zouden opnemen. Hiermee wilden we de leerlingen de mogelijkheid geven verder te praten over de onderwerpen die in de enquête naar voren waren gekomen. We hebben voor de discussie gestaan de leerlingen niet in de enquête, maar op losse blaadjes de mogelijkheid te geven hun mailadres op te schrijven. Omdat hiermee de anonimiteit beter verzekerd zou blijven. Toch hebben we dit niet gedaan, onder andere, om de surveillerende docent te ontlasten en omdat de leerlingen die niet hun mailadres wilden opgeven, dit ook niet hoefden te doen.

*We willen je hartelijk bedanken voor het invullen van de enquête.
Het lijkt ons erg leuk om met jou verder te praten over deze onderwerpen. Heb je daar interesse in? Daarvoor mag je in het lege hokje je mailadres schrijven. Je hoeft dan niet bang te zijn je anonimiteit te verliezen, omdat de antwoorden van de vragen op een grote hoop komen te liggen. Wanneer je niet wil napraten kun je het beste een streepje zetten, zodat je wel de vraag hebt beantwoord. En je de enquête kunt afsluiten.*

Bijlage 3. Enquête meisjes

Algemeen

1. Hoe oud ben je?

- 11 jaar
- 12 jaar
- 13 jaar
- 14 jaar
- 15 jaar
- 16 jaar
- 17 jaar

2. Geef aan in welk jaar je zit.

- 1^e jaar
- 2^e jaar
- 3^e jaar
- 4^e jaar

Zelfbeeld

Stellingen over uiterlijk zelfbeeld:

3. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind het niet nodig eruit te zien zoals vrouwen in modebladen.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik ben tevreden met mijn lichaamsbouw.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik ben tevreden met hoe mijn gezicht eruit ziet.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik denk dat jongens mijn lichaam mooi vinden.	Eens/beetje mee eens/oneens

Stellingen over innerlijk zelfbeeld:

4. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind dat je het beste jezelf kunt blijven.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik ben tevreden met wie ik ben.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik denk dat jongens mij mogen om wie ik ben.	Eens/beetje mee eens/oneens

5. Kies wat het beste bij jou past.

- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en veel liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en veel liefde.

Beeldvorming

Vragen vanuit media:

6. Geef bij de volgende stelling aan of het nooit, bijna nooit, soms, vaak of altijd gebeurt.

- De foto's van vrouwen en mannen in modebladen worden bewerkt. Nooit/bijna nooit/soms/vaak/altijd

7. Wat is voor jongens het meest belangrijk volgens jou (kruis er twee aan)?

- Een slank meisje.
- Een knap meisje.
- Een lief meisje.
- Een gelovig meisje.
- Een meisje dat seks wil.

8. Wat is voor jou het meest belangrijk (kruis er twee aan)?

- Een gespierde jongen.
- Een knappe jongen.
- Een gelovige jongen.
- Een jongen die seks wil.
- Een lieve jongen.

Stellingen over beeld van jongens:

9. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Jongens willen zo snel mogelijk seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens
- Vooral meisjes moeten de grenzen aangeven in seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens
- Jongens vinden het uiterlijk van meisjes belangrijker dan hun innerlijk. Eens/beetje mee eens/oneens
- Jongens zoeken eerder contact met meisjes die bloter gekleed zijn. Eens/beetje mee eens/oneens
- Jongens, die vaak een meisje scoren, verdienen geen respect. Eens/beetje mee eens/oneens

Beeld van seksualiteit in relatie:

10. Kies wat het beste bij jou past.

- Ik heb seksueel contact met anderen, wanneer ik daar zin in hebt, ook wanneer ik geen relatie heb.
- Mijn seksualiteit mag ik ontdekken, in veel verschillende relaties.
- Ik vind dat ik met seksueel contact zou moeten wachten tot ik de ware heb gevonden. Maar ik doe dat niet altijd.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik de ware heb gevonden.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik getrouwd ben.

Seksuele voorlichting

11. Kruis aan wat jouw ouders jou hebben geleerd. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw ouders over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk

- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: ik heb het niet met mijn ouders over deze onderwerpen.*

12. Kruis aan waar jij met vriend(inn)en over spreekt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw vriend(inn)en over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: ik heb het niet met mijn vriend(inn)en over deze onderwerpen.*

13. Kruis aan wat school jou heeft geleerd. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw school over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: school heeft het met mij niet over deze onderwerpen.*

14. Kruis aan waar jij van school meer over zou willen weten. Je mag meer antwoorden aankruisen. Hoe mijn seksuele lichaam werkt

- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens

Stellingen over media:

15. Geef aan of je de onderstaande activiteiten nooit, soms of vaak doet.

• Ik lees modebladen zoals Fancy, Glossy, Break Out.	Nooit/soms/vaak
• Ik kijk naar videoclipjes bij liedjes van de top-40.	Nooit/soms/vaak
• Ik bekijk plaatjes en/of beelden van blote mensen.	Nooit/soms/vaak

Wat speelt er?

16. Kies welke het best bij jou past.

- Ik ben verliefd geweest op meerdere jongens.
- Ik heb vaak een relatie gehad.
- Ik ben al lang verliefd op een persoon.
- Ik heb een relatie.
- Ik heb geen behoefte aan een relatie.

17. Kruis aan met welke seksuele handelingen je ervaring hebt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je geen ervaring met seksuele handelingen hebt, kruis dan de laatste mogelijkheid aan.

- Hand vasthouden.
- Seksuele gemeenschap (seks).
- Tongzoenen.
- Strelen onder de kleding.
- Strelen boven de kleding.
- Naakt knuffelen.
- *Anders: ik heb geen ervaring met deze seksuele handelingen.*

18. Kruis aan waarmee jij ervaring hebt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je geen ervaring met onderstaande handelingen hebt, kruis dan de laatste mogelijkheid aan:

- Ik heb mij uitgetydeed voor de webcam.
- Iemand maakt seksuele opmerkingen naar mij.
- Ik heb seksueel contact gehad, terwijl ik dat niet wilde.
- *Anders: ik heb geen ervaring met deze handelingen.*

Stellingen over weerbaarheid:

19. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik vind het belangrijk dat jongens mijn uiterlijk mooi vinden. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik vind het belangrijk aandacht van veel jongens te krijgen. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig. Eens/beetje mee eens/oneens
- Iemand met ervaring met een relatie weet beter wat er hoort of niet. Eens/beetje mee eens/oneens

20. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik vind het erg wanneer jongens mij aanraken, zonder dat zij het eerst vragen. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik durf een jongen af te wijzen, wanneer ik geen contact met hem wil. Eens/beetje mee eens/oneens

Homoseksualiteit

21. Kies wat het beste bij jou past:

- Ik val alleen op jongens.
- Ik heb heel soms gevoelens voor een meisje.
- Ik val op meisjes.
- Ik heb een relatie met een meisje.

22. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Iemand mag wel homo zijn, maar het niet in praktijk brengen. Eens/beetje mee eens/oneens
- Homoseksualiteit is een ziekte. Eens/beetje mee eens/oneens
- Er worden op school door leerlingen regelmatig onaardige opmerkingen gemaakt over homo's. Eens/beetje mee eens/oneens
- Wat je voelt is oké, dus als je als meisje op meisjes valt is dat prima. Eens/beetje mee eens/oneens

Jouw mening

23. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik zoen alleen met een jongen wanneer ik verkering met hem heb. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik wil alleen seksueel contact met een jongen, wanneer ik denk dat hij de ware is. Eens/beetje mee eens/oneens
- Tongzoenen is vergaand seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens

24. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- God wil dat je maar met één persoon seksueel contact hebt. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik wil God volgen in wat Hij zegt over seksueel contact in de Bijbel. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik bid dat God de ware persoon op mijn pad brengt. Eens/beetje mee eens/oneens

25. Kruis aan welke seksuele handelingen volgens jou voor het huwelijk mogen. Je mag meer antwoorden aankruisen.

- Hand vasthouden.
- Kussen.
- Tongzoenen.
- Strelen boven de kleding.
- Strelen onder de kleding.
- Naakt knuffelen.
- Seksuele gemeenschap (seks).

Bijlage 4. Enquête jongens

Algemeen

1. Hoe oud ben je?

- 11 jaar
- 12 jaar
- 13 jaar
- 14 jaar
- 15 jaar
- 16 jaar
- 17 jaar

2. Geef aan in welk jaar je zit.

- 1^e jaar
- 2^e jaar
- 3^e jaar
- 4^e jaar

Zelfbeeld

Stellingen over uiterlijk zelfbeeld:

3. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind het niet nodig eruit te zien zoals mannen in modebladen.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik ben tevreden met mijn lichaamsbouw.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik ben tevreden met hoe mijn gezicht eruit ziet.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik denk dat meiden mijn lichaam mooi vinden.	Eens/beetje mee eens/oneens

Stellingen over innerlijk zelfbeeld:

4. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind dat je het beste jezelf kunt blijven.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik ben tevreden met wie ik ben.	Eens/beetje mee eens/oneens
• Ik denk dat meiden mij mogen om wie ik ben.	Eens/beetje mee eens/oneens

5. Kies wat het beste bij jou past.

- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en veel liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en veel liefde.

Beeldvorming

Vragen vanuit media:

6. Geef bij de volgende stelling aan of het nooit, bijna nooit, soms, vaak of altijd gebeurt.

- De foto's van vrouwen en mannen in modebladen worden bewerkt. Nooit/bijna nooit/soms/vaak/altijd

7. Wat is voor meisjes het meest belangrijk volgens jou (kruis er twee aan)?

- Een gespierde jongen.
- Een knappe jongen.
- Een gelovige jongen.
- Een jongen die seks wil.
- Een lieve jongen.

8. Wat is voor jou het meest belangrijk (kruis er twee aan)?

- Een slank meisje.
- Een knap meisje.
- Een lief meisje.
- Een gelovig meisje.
- Een meisje dat seks wil.

Stellingen over beeld van meiden:

9. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Meiden willen zo snel mogelijk seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens
- Vooral meiden moeten de grenzen aangeven in seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens
- Meiden vinden het uiterlijk van jongens belangrijker dan hun innerlijk. Eens/beetje mee eens/oneens
- Meiden, die vaak een jongen scoren, verdienen geen respect. Eens/beetje mee eens/oneens
- Jongens, die vaak een meisje scoren, verdienen geen respect. Eens/beetje mee eens/oneens

Beeld van seksualiteit in relatie:

10. Kies wat het beste bij jou past.

- Ik heb seksueel contact met anderen, wanneer ik daar zin in hebt, ook wanneer ik geen relatie heb.
- Mijn seksualiteit mag ik ontdekken, in veel verschillende relaties.
- Ik vind dat ik met seksueel contact zou moeten wachten tot ik de ware heb gevonden. Maar ik doe dat niet altijd.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik de ware heb gevonden.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik getrouwd ben.

Seksuele voorlichting

11. Kruis aan wat jou ouders jouw hebben geleerd. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw ouders over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt.
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit.
- Dat seksualiteit mooi is.
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk.
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk.

- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met meiden.
- *Anders: ik heb het niet met mijn ouders over deze onderwerpen.*

12. Kruis aan waar jij met vriend(inn)en over spreekt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw vriend(inn)en over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt.
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit.
- Dat seksualiteit mooi is.
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk.
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk.
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met meiden.
- *Anders: ik heb het niet met mijn vriend(inn)en over deze onderwerpen.*

13. Kruis aan wat school jou heeft geleerd. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw school over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt.
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit.
- Dat seksualiteit mooi is.
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk.
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk.
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met meiden.
- *Anders: school heeft het met mij niet over deze onderwerpen.*

14. Kruis aan waar jij van school meer over zou willen weten. Je mag meer antwoorden aankruisen. Hoe mijn seksuele lichaam werkt.

- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit.
- Dat seksualiteit mooi is.
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk.
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk.
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met meiden.

Stellingen over media:

15. Geef aan of je de onderstaande activiteiten nooit, soms of vaak doet.

• Ik lees bladen zoals James of Break Out.	Nooit/soms/vaak
• Ik kijk naar videoclipjes bij liedjes van de top-40.	Nooit/soms/vaak
• Ik bekijk plaatjes en/of beelden van blote mensen.	Nooit/soms/vaak

Wat speelt er?

16. Kies wat het beste bij jou past.

- Ik ben verliefd geweest op meerdere meiden.
- Ik heb vaak een relatie gehad.
- Ik ben al lang verliefd op een persoon.
- Ik heb een relatie.
- Ik heb geen behoefte aan een relatie.

17. Kruis aan met welke seksuele handelingen je ervaring hebt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je geen ervaring met seksuele handelingen hebt, kruis dan de laatste mogelijkheid aan.

- Hand vasthouden.
- Seksuele gemeenschap (seks).
- Tongzoenen.
- Strelen onder de kleding.
- Strelen boven de kleding.
- Naakt knuffelen.
- *Anders: ik heb geen ervaring met deze seksuele handelingen.*

18. Kruis aan waarmee jij ervaring hebt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je geen ervaring met onderstaande handelingen hebt, kruis dan de laatste mogelijkheid aan.

- Ik heb mij uitgetekend voor de webcam.
- Iemand maakt seksuele opmerkingen naar mij.
- Ik heb seksueel contact gehad, terwijl ik dat niet wilde.
- *Anders: ik heb geen ervaring met deze handelingen.*

Stellingen over weerbaarheid:

19. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind het belangrijk dat meiden mijn uiterlijk mooi vinden.
mee eens/oneens	Eens/beetje
• Ik vind het belangrijk aandacht van veel meiden te krijgen.
mee eens/oneens	Eens/beetje
• Ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.
mee eens/oneens	Eens/beetje
• Iemand met ervaring met een relatie weet beter wat er hoort of niet.
mee eens/oneens	Eens/beetje

20. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind het erg wanneer meiden mij aanraken, zonder dat zij het eerst vragen.
mee eens/oneens	Eens/beetje
• Ik durf een meid af te wijzen, wanneer ik geen contact met haar wil.
mee eens/oneens	Eens/beetje

Homoseksualiteit

21. Kies wat het beste bij jou past.

- Ik val alleen op meisjes.
- Ik heb heel soms gevoelens voor een jongen.
- Ik val op jongens.
- Ik heb een relatie met een jongen.

22. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Iemand mag wel homo zijn, maar het niet in praktijk brengen.
eens/oneens	Eens/beetje mee
• Homoseksualiteit is een ziekte.
eens/oneens	Eens/beetje mee
• Er worden op school door leerlingen regelmatig onaardige opmerkingen gemaakt over homo's.
eens/oneens	Eens/beetje mee
• Wat je voelt is oké, dus als je als jongen op jongens valt is dat prima.
eens/oneens	Eens/beetje mee

Jouw mening

23. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik zoen alleen met een meid wanneer ik verkering met haar heb. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik wil alleen seksueel contact met een meid, wanneer ik denk dat zij de ware is. Eens/beetje mee eens/oneens
- Tongzoenen is vergaand seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens

24. Geef aan of je het met de volgende stelling eens, een beetje eens of oneens bent.

- God wil dat je maar met één persoon seksueel contact hebt. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik wil God volgen in wat Hij zegt over seksueel contact in de Bijbel. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik bid dat God de ware persoon op mijn pad brengt. Eens/beetje mee eens/oneens

25. Kruis aan welke seksuele handelingen volgens jou voor het huwelijk mogen. Je mag meer antwoorden aankruisen.

- Hand vasthouden.
- Kussen.
- Tongzoenen.
- Strelen boven de kleding.
- Strelen onder de kleding.
- Naakt knuffelen.
- Seksuele gemeenschap (seks).

Bijlage 5. Aangepaste enquête

De enquête in deze bijlage is door ons veranderd, zodat hij bruikbaar is voor het gebruik in SPSS. Daarvoor moesten de vragen gelden voor jongens en meisjes. We hebben deze ingevoegd, omdat het inzicht geeft in de resultaten van de enquête.

Algemeen

1. Hoe oud ben je?

- 11 jaar
- 12 jaar
- 13 jaar
- 14 jaar
- 15 jaar
- 16 jaar
- 17 jaar

2. Geef aan in welk jaar je zit.

- 1^e jaar
- 2^e jaar
- 3^e jaar
- 4^e jaar

Zelfbeeld

Stellingen over uiterlijk zelfbeeld:

3. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind het niet nodig eruit te zien als mannen en vrouwen in modebladen.	Eens/beetje
mee eens/oneens	
• Ik ben tevreden met mijn lichaamsbouw.	Eens/beetje
mee eens/oneens	
• Ik ben tevreden met hoe mijn gezicht eruit ziet.	Eens/beetje
mee eens/oneens	
• Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mijn lichaam mooi vinden.	Eens/beetje
mee eens/oneens	

Stellingen over innerlijk zelfbeeld:

4. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

• Ik vind dat je het beste jezelf kunt blijven.	Eens/beetje
mee eens/oneens	
• Ik ben tevreden met wie ik ben.	Eens/beetje
mee eens/oneens	
• Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mij mogen om wie ik ben.	Eens/beetje
mee eens/oneens	

5. Kies wat het beste bij jou past.

- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en veel liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en weinig liefde.

- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en veel liefde.

Beeldvorming

Vragen vanuit media:

6. Geef bij de volgende stelling aan of het nooit, bijna nooit, soms, vaak of altijd gebeurt.

- De foto's van vrouwen en mannen in modebladen worden bewerkt. Nooit/bijna nooit/soms/vaak/altijd

7. Wat is voor jongeren van het andere geslacht het meest belangrijk volgens jou (kruis er twee aan)?

- Een goed figuur (slank meisje, gespierde jongen)
- Een knap persoon.
- Een gelovig persoon.
- Een persoon die seks wil.
- Een lief persoon.

8. Wat is voor jou het meest belangrijk aan het andere geslacht(kruis er twee aan)?

- Een goed figuur (slank meisje, gespierde jongen)
- Een knap persoon.
- Een gelovig persoon.
- Een persoon die seks wil.
- Een lief persoon.

Stellingen over beeld van het andere geslacht:

9. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Jongeren van het andere geslacht willen zo snel mogelijk seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens
- Vooral meisjes moeten de grenzen aangeven in seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens
- Jongeren van het andere geslacht vinden het uiterlijk van jongeren van het andere geslacht belangrijker dan hun innerlijk. Eens/beetje mee eens/oneens
- Jongens, die vaak een meisje scoren, verdienen geen respect. Eens/beetje mee eens/oneens

Beeld van seksualiteit in relatie:

10. Kies wat het beste bij jou past.

- Ik heb seksueel contact met anderen, wanneer ik daar zin in hebt, ook wanneer ik geen relatie heb.
- Mijn seksualiteit mag ik ontdekken, in veel verschillende relaties.
- Ik vind dat ik met seksueel contact zou moeten wachten tot ik de ware heb gevonden. Maar ik doe dat niet altijd.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik de ware heb gevonden.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik getrouwd ben.

Seksuele voorlichting

11. Kruis aan wat jouw ouders jou hebben geleerd. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw ouders over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt

- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: ik heb het niet met mijn ouders over deze onderwerpen.*

12. Kruis aan waar jij met vriend(inn)en over spreekt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw vriend(inn)en over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: ik heb het niet met mijn vriend(inn)en over deze onderwerpen.*

13. Kruis aan wat school jou heeft geleerd. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je het met jouw school over geen van de onderstaande onderwerpen hebt, moet je het laatste antwoord aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: school heeft het met mij niet over deze onderwerpen.*

14. Kruis aan waar jij van school meer over zou willen weten. Je mag meer antwoorden aankruisen.

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens

Stellingen over media:

15. Geef aan of je de onderstaande activiteiten nooit, soms of vaak doet.

• Ik lees modebladen zoals James, Break Out, Fancy en Glossy.	Nooit/soms/vaak
• Ik kijk naar videoclipjes bij liedjes van de top-40.	Nooit/soms/vaak
• Ik bekijk plaatjes en/of beelden van blote mensen.	Nooit/soms/vaak

Wat speelt er?

16. Kies welke het best bij jou past.

- Ik ben verliefd geweest op meerdere jongeren van het andere geslacht.
- Ik heb vaak een relatie gehad.
- Ik ben al lang verliefd op een persoon.
- Ik heb een relatie.

- Ik heb geen behoefte aan een relatie.

17. Kruis aan met welke seksuele handelingen je ervaring hebt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je geen ervaring met seksuele handelingen hebt, kruis dan de laatste mogelijkheid aan.

- Hand vasthouden.
- Seksuele gemeenschap (seks).
- Tongzoenen.
- Strelen onder de kleding.
- Strelen boven de kleding.
- Naakt knuffelen.
- *Anders: ik heb geen ervaring met deze seksuele handelingen.*

18. Kruis aan waarmee jij ervaring hebt. Je mag meer antwoorden aankruisen. Wanneer je geen ervaring met onderstaande handelingen hebt, kruis dan de laatste mogelijkheid aan:

- Ik heb mij uitgetekend voor de webcam.
- Iemand maakt seksuele opmerkingen naar mij.
- Ik heb seksueel contact gehad, terwijl ik dat niet wilde.
- *Anders: ik heb geen ervaring met deze handelingen.*

Stellingen over weerbaarheid:

19. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik vind het belangrijk dat jongeren van het andere geslacht mijn uiterlijk mooi vinden.
Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik vind het belangrijk aandacht van veel jongeren van het andere geslacht te krijgen.
Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.
Eens/beetje mee eens/oneens
- Iemand met ervaring met een relatie weet beter wat er hoort of niet.
Eens/beetje mee eens/oneens

20. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik vind het erg wanneer jongeren van het andere geslacht mij aanraken, zonder dat hij/zij het eerst vragen.
Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik durf een jongere van het andere geslacht af te wijzen, wanneer ik geen contact met hem/haar wil.
Eens/beetje mee eens/oneens

Homoseksualiteit

21. Kies wat het beste bij jou past:

- Ik val alleen op jongeren van het andere geslacht.
- Ik heb heel soms gevoelens voor jongeren van hetzelfde geslacht.
- Ik val op jongeren van hetzelfde geslacht.
- Ik heb een relatie met een jongere van hetzelfde geslacht.

22. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Iemand mag wel homo zijn, maar het niet in praktijk brengen.
Eens/beetje mee eens/oneens
- Homoseksualiteit is een ziekte.
Eens/beetje mee eens/oneens

- Er worden op school door leerlingen regelmatig onaardige opmerkingen gemaakt over homo's. Eens/beetje mee eens/oneens
- Wat je voelt is oké, dus als je als jongere op hetzelfde geslacht valt is dat prima. Eens/beetje mee eens/oneens

Jouw mening

23. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- Ik zoen alleen met een jongere van het andere geslacht wanneer ik verking met hem heb. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik wil alleen seksueel contact met een jongere van het andere geslacht, wanneer ik denk dat hij de ware is. Eens/beetje mee eens/oneens
- Tongzoenen is vergaand seksueel contact. Eens/beetje mee eens/oneens

24. Geef aan of je het met de volgende stellingen eens, een beetje eens of oneens bent.

- God wil dat je maar met één persoon seksueel contact hebt. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik wil God volgen in wat Hij zegt over seksueel contact in de Bijbel. Eens/beetje mee eens/oneens
- Ik bid dat God de ware persoon op mijn pad brengt. Eens/beetje mee eens/oneens

25. Kruis aan welke seksuele handelingen volgens jou voor het huwelijk mogen. Je mag meer antwoorden aankruisen.

- Hand vasthouden.
- Kussen.
- Tongzoenen.
- Strelen boven de kleding.
- Strelen onder de kleding.
- Naakt knuffelen.

Bijlage 6. Verantwoording enquête

In deze bijlage leest u de verantwoording van de onderwerpen die in de enquête naar voren zijn gekomen. Daarnaast kunt u lezen op welke manier we de enquête de leerlingen hebben laten invullen. Vervolgens komt aan bod op welke manier we de enquête hebben aangepast, zodat we er mee konden werken met het programma SPSS. Als laatst leest u een discussie met betrekking tot de enquête in zijn geheel.

6.1 Onderwerpen

In de enquête kwamen de onderstaande onderwerpen aan de orde. Onder elk onderwerp leest u de verantwoording.

- Algemeen

In dit eerste gedeelte stelden we de leerlingen vragen in het algemeen. Op die manier konden we de gegevens koppelen op leeftijd en jaar. Daardoor kunnen verbanden duidelijk worden.

- Zelfbeeld

De bedoeling van de vragen over het zelfbeeld en de opvoedingsstijl was om te ontdekken of er links waren te ontdekken tussen zelfbeeld en ervaring met grensoverschrijdend gedrag bijvoorbeeld. Uit de literatuur wisten we dat de genoemde onderwerpen invloed konden hebben op de seksualiteitsbeleving.

- Beeldvorming

Vanuit onderzoeken en de literatuur wisten we, dat jongeren verkeerde beelden van elkaar kunnen hebben, en dat dit invloed heeft op hun handelen. Omdat we specifiek onderzoek deden naar de reformatrische jongeren vonden wij het goed om dit ook bij hen na te gaan. Op die manier konden we conclusies specifieker maken.

- Seksuele voorlichting

Om een duidelijk advies te kunnen geven aan het Driestar College wilden we in kaart brengen hoe de jongeren de ontvangen voorlichting ontvangen, en wat zij dan vooral te horen krijgen. Daarom hebben we vragen gesteld over drie belangrijke invloedsterreinen, namelijk school, ouders en vrienden.

- Wat er onderling speelt onder de jongeren

Het Driestar College was ook geïnteresseerd in cijfers over ervaring met seksualiteit. Tegelijk was dit voor ons ook belangrijk, omdat we op die manier gegevens kunnen koppelen met elkaar. Ook vroegen we in dit gedeelte naar de weerbaarheid van jongeren, omdat dit uiteindelijk het hoofdthema is van ons onderzoek. De stellingen laten ons zien of jongeren weerbaar (denken te) zijn.

- Homoseksualiteit

Binnen seksualiteit is homoseksualiteit een belangrijk thema. Eerst leek het ons te uitgebreid en breed worden om hier ook op in te gaan. Maar na gesprek hierover besloten we het toch toe te voegen, omdat we anders mee zouden gaan in de taboesfeer over dit onderwerp.

- Jouw mening: wat mag voor huwelijk

Als laatste vroegen we nog naar de visie van de jongeren, om zo na te gaan wat voor soort jongeren deze enquête in hadden gevuld, en ook om gegevens te koppelen.

6.2 Jongens en meisjes

We hebben voor de jongens en voor de meisjes apart een enquête gemaakt. In de voorgaande bijlagen heeft kunnen zien dat de vragen van de jongens en meisjes enquête overeenkomen, maar dat een aantal antwoordmogelijkheden anders zijn. We hebben hiervoor gekozen, omdat we niet wilden dat de jongens en meisjes elkaar vragen en antwoorden konden zie. Dit zou de beantwoording van de eigen vragen kunnen beïnvloeden. Meisjes en jongens ervaren namelijk seksualiteit op een andere manier. Daarnaast konden we de enquête, persoonlijker maken door jongens en meisjes apart te nemen.

6.3 Afname van enquête

De enquêtes werden klassikaal op de computer in het computerlokaal ingevuld. Dit was logistiek de beste manier, juist omdat het om zoveel leerlingen ging. Alle vmbo klassen waren ingedeeld en konden met de enquête meedoen, en daarmee bereikten we een grote groep. De docenten hadden zelf de keuze om de leerlingen tijdens het ingeplande moment mee te laten doen. Vandaar dat uiteindelijk ongeveer de helft van de alle klassen de enquête hebben ingevuld. De docent die op het geplande moment les gaf ging met de leerlingen mee naar het computerlokaal. Daar was een surveillerende docent, die de leerlingen uitleg gaf. Op deze manier verliep alles gestroomlijnd en konden de leerlingen vragen stellen, wanneer ze dat wilden. Wij hadden de enquête op de elektronische leeromgeving (ELO) gezet; een online website gestuurd door het Driestar College. De leerlingen hebben de enquête via deze weg ingevuld. We hebben hiervoor gekozen, omdat dit voor de leerlingen en docenten een bekende omgeving is, en ze daar gemakkelijk mee werken. Wanneer de leerlingen zich inlogden in ELO konden zij op de jongens of meisjes enquête klikken en kwamen ze direct bij de inleiding van de enquête. Een ICT'er de enquête op het juiste moment voor de klas online gezet. Op die manier kwamen de enquêtes vanzelf in de map van een bepaalde klas terecht. De betrouwbaarheid van de resultaten van de enquête werd daardoor verhoogd.

6.4 Algemene formulering stellingen

Voor de verwerking van de enquête hebben we het programma SPSS gebruikt. Dit is een professioneel software pakket voor statistische analyse. Het voordeel van dit programma is dat met veel gemak cijfers opgevraagd kunnen worden en in een tabel of grafiek gezet kunnen worden. Voor het programma SPSS was het belangrijk dat de enquête van jongens en meisjes bij elkaar gevoegd kon worden. Dit vroeg enige aanpassing, omdat wij twee enquêtes hadden. Daarom zijn alle stellingen of vragen waarin jongens of meisjes stond veranderd. Verder zijn er ook nog andere zinnen, die anders geformuleerd moesten worden, omdat ze toegepast waren op de doelgroep. Deze hebben we in onderstaande tabel weergegeven.

Oorspronkelijke vraag voor jongens	Oorspronkelijke vraag voor meisjes	Aangepaste versie
Ik vind het niet nodig eruit te zien zoals mannen in modebladen.	Ik vind het niet nodig eruit te zien zoals vrouwen in modebladen.	Ik vind het niet nodig eruit te zien als mannen en vrouwen in modebladen.
Ik denk dat meiden mijn lichaam mooi vinden.	Ik denk dat jongens mijn lichaam mooi vinden.	Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mijn lichaam mooi vinden.
Ik denk dat meiden mij mogen om wie ik ben.	Ik denk dat jongens mij mogen om wie ik ben.	Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mij mogen om wie ik ben.

Wat is voor meisjes het meest belangrijk volgens jou?	Wat is voor jongens het meest belangrijk volgens jou?	Wat is voor jongeren van het andere geslacht het meest belangrijk volgens jou?
Wat is voor jou het meest belangrijk?	Wat is voor jou het meest belangrijk?	Wat is voor jou het meest belangrijk aan het andere geslacht?
Een gespierde jongen.	Een slank meisje.	Een goed figuur.
Een knappe jongen.	Een knap meisje.	Een knap persoon.
Een gelovige jongen.	Een gelovig meisje.	Een gelovig persoon.
Een jongen die seks wil.	Een meisje dat seks wil.	Een persoon dat seks wil.
Een lieve jongen.	Een lief meisje.	Een lief persoon.
Meiden willen zo snel mogelijk seksueel contact.	Jongens willen zo snel mogelijk seksueel contact.	Jongeren van het andere geslacht willen zo snel mogelijk seksueel contact.
Meiden vinden het uiterlijk van jongens belangrijker dan hun innerlijk.	Jongens vinden het uiterlijk van meisjes belangrijker dan hun innerlijk.	Jongeren van het andere geslacht vinden het uiterlijk van jongeren van het andere geslacht belangrijker dan hun innerlijk.
Ik ben verliefd geweest op meerdere meiden	Ik ben verliefd geweest op meerdere jongens	Ik ben verliefd geweest op meerdere jongeren van het andere geslacht.
Ik vind het belangrijk dat meisjes mijn uiterlijk mooi vinden.	Ik vind het belangrijk dat jongens mijn uiterlijk mooi vinden.	Ik vind het belangrijk dat jongeren van het andere geslacht mijn uiterlijk mooi vinden.
Ik vind het belangrijk aandacht van veel meiden te krijgen.	Ik vind het belangrijk aandacht van veel jongens te krijgen.	Ik vind het belangrijk aandacht van veel jongeren van het andere geslacht te krijgen.
Ik vind het erg wanneer meiden mij aanraken, zonder dat zij het eerst vragen.	Ik vind het erg wanneer jongens mij aanraken, zonder dat zij het eerst vragen.	Ik vind het erg wanneer jongeren van het andere geslacht mij aanraken, zonder dat zij het eerst vragen.
Ik durf meiden af te wijzen, wanneer ik geen contact met haar wil.	Ik durf een jongen af te wijzen, wanneer ik geen contact met hem wil.	Ik durf iemand van het andere geslacht af te wijzen, wanneer ik geen contact met hem of haar wil.
Ik val alleen op meisjes.	Ik val alleen op jongens.	Ik val alleen op jongeren van het andere geslacht
Ik heb heel soms gevoelens voor een jongen.	Ik heb heel soms gevoelens voor een meisje.	Ik heb heel soms gevoelens voor hetzelfde geslacht.
Ik val op jongens.	Ik val op meisjes.	Ik val op jongeren van hetzelfde geslacht.
Ik heb een relatie met een jongen.	Ik heb een relatie met een meisje.	Ik heb een relatie met een jongeren van hetzelfde geslacht.
Wat je voelt is oké, dus als je als jongen op jongens valt is dat prima.	Wat je voelt is oké, dus als je als meisje op meisjes valt is dat prima.	Wat je voelt is oké, dus als je als jongere op hetzelfde geslacht valt is dat prima.
Ik zoen alleen met een meid wanneer ik verkering met haar	Ik zoen alleen met een jongen wanneer ik verkering met hem	Ik zoen alleen met een jongere van het andere geslacht

heb.	heb.	wanneer ik verkering met hem heb.
Ik wil alleen seksueel contact met een meid, wanneer ik denk dat zij de ware is.	Ik wil alleen seksueel contact met een jongen, wanneer ik denk dat hij de ware is.	Ik wil alleen seksueel contact met een jongere van het andere geslacht, wanneer ik denk dat hij de ware is.

6.5 Aangepaste formulering stellingen

Om de gegevens goed te kunnen verwerken in SPSS zijn er ook verschillende stellingen veranderd. In de enquête stonden deze stellingen negatief geformuleerd. Met negatieve formulering bedoelen wij, dat het sociaal wenselijke antwoord 'oneens' zou zijn in deze stellingen. We hadden voor deze negatieve formulering gekozen, met als doel dat de leerlingen goed zouden nadenken over hun vraag. Daarnaast waren ze op de oorspronkelijke manier ook makkelijker te begrijpen voor de jongeren. Hieronder is aangegeven hoe we de stellingen veranderd hebben.

Oorspronkelijke stelling	Veranderde stelling
Jongeren van het andere geslacht willen zo snel mogelijk seksueel contact.	Het is niet zo dat jongeren van het andere geslacht zo snel mogelijk seksueel contact willen.
Vooraf meiden moeten de grenzen aangeven in seksueel contact.	Het is niet zo dat meiden vooral de grenzen aan moeten geven in seksueel contact.
Jongeren van het andere geslacht vinden het uiterlijk van jongeren van het andere geslacht belangrijker dan hun innerlijk.	Het is niet zo dat jongeren van het andere geslacht het uiterlijk van jongeren van het andere geslacht belangrijker vinden dan hun innerlijk.
Jongens, die vaak een meisje scoren, verdienen geen respect.	Het is niet zo dat jongens, die vaak een meisje scoren, geen respect verdienen.
Ik vind het belangrijk dat jongeren van het andere geslacht mijn uiterlijk mooi vinden.	Het is niet zo dat ik het belangrijk vindt dat jongeren van het andere geslacht mijn uiterlijk mooi vinden.
Ik vind het belangrijk aandacht van veel jongeren van het andere geslacht te krijgen.	Het is niet zo, dat ik het belangrijk vindt om aandacht van veel jongeren van het andere geslacht te krijgen.
Ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.	Het is niet zo, dat ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.
Iemand met ervaring met een relatie weet beter wat er hoort of niet.	Het is niet zo, dat iemand met ervaring met een relatie beter weet wat er hoort of niet.

6.6 Verwijderde stellingen

Onderstaande stellingen waren verschillend in de enquête van de meisjes en van de jongens. In de vergelijking voor het programma SPSS konden we deze stellingen niet gebruiken voor de analyse.

Bij jongens

- Meiden die vaker een jongen scoren verdienen geen respect.

Bij meisjes

- Jongens zoeken eerder contact met meiden die bloter gekleed zijn.

De keuzemogelijkheid bij de vraag wat mag volgens jou voor het huwelijk:

- Seksuele gemeenschap (seks)

6.7 Discussie

De enquête heeft ons een beeld gegeven van de leefwereld van jongeren, en deze resultaten kunnen wij goed gebruiken voor ons onderzoek. Toch moeten wij wel enige kanttekeningen plaatsen bij de manier van afnemen en de inhoud. Dit kan helpen om de resultaten in het juiste perspectief te zien.

Allereerst is er de afname van de enquête. Dit is in klassenverband gebeurd. De jongeren zaten, wanneer zij in een grote klas zitten, naast elkaar. Dit kan de betrouwbaarheid van de enquête beïnvloed hebben. Zeker bij de persoonlijke vragen, kunnen jongeren zich geremd voelen bij het invullen. Daarnaast is ook de sfeer in de groep heel belangrijk. Wanneer er een serieuze sfeer heerst, zullen jongeren het eerder eerlijk invullen. De docent, die bij de enquête aanwezig was, gaf aan dat er over het algemeen een serieuze sfeer heerste. Soms waren de jongeren lacherig, maar dit was meer achteraf. Er werd, volgens hem, ook weinig gepraat onder het invullen.

Ten tweede willen we ook de inhoud noemen. Daarbij is één punt van discussie de formulering van de vragen. Verschillende vragen zijn negatief geformuleerd, en andere positief. Ook hebben we vragen in een bepaalde volgorde gezet. Dat kan de jongeren een bepaalde richting in sturen. Een voorbeeld is de vraag over de seksuele handelingen die voor het huwelijk mogen. We hebben hierin een volgorde aangegeven, met aan het eind de seksuele gemeenschap. Dit kan jongeren in een bepaalde richting duwen.

Bijlage 7. Samenvatting uitkomst enquête

In deze bijlage willen we de uitkomsten van de enquête weergeven. Het gaat hier om uitkomsten per vraag, en nog geen verdere verwerking en koppeling van verschillende uitkomsten. Elke grafiek, cirkeldiagram of tabel heeft een nummer. In ons verslag kan hiernaar verwezen worden. We geven de resultaten op volgorde van de enquête weer.

4.1 Algemeen

Aan onze enquête deden in totaal 387 leerlingen mee. Deze groep bestaat uit 123 meisjes, en 264 jongens. Met deze gegevens moeten we rekening houden in de analyse van gegevens. Wanneer we in aantallen weergeven, zal de staaf van de jongens automatisch hoger zijn. Wij kunnen niet goed verklaren, hoe het komt dat er meer jongens meegedaan hebben. Waarschijnlijk hebben de leraren van klassen met meisjes besloten dat er belangrijker zaken waren.

Leerlingen op leeftijd en geslacht

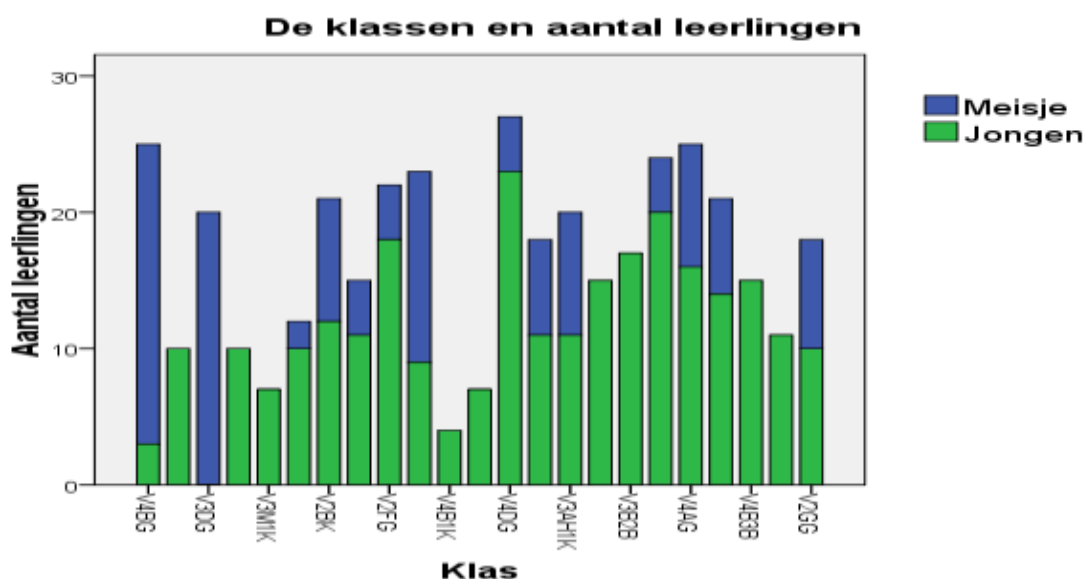
			Leeftijd					
			13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	Total
Geslacht	Meisje	Aantal	27	40	38	18	0	123
		Percentage	22,0%	32,5%	30,9%	14,6%	0%	100%
	Jongen	Aantal	39	72	86	62	5	264
		Percentage	14,8%	27,3%	32,6%	23,5%	1,9%	100%
	Total	Aantal	66	112	124	80	5	387
		Percentage	17,1%	28,9%	32,0%	20,7%	1,3%	100%

Tabel 1: Leerlingen op leeftijd en geslacht.

De leeftijd van de leerlingen wijkt af van de leeftijd, die we aangaven in de hoofd- en deelvragen en verschillende hoofdstukken. Dit heeft ermee te maken, dat veel leraren van de eerste klassen de enquête te heftig vonden. Door misverstanden heeft er vervolgens geen eersteklasser meegedaan. De resultaten uit de enquête gelden dus voor jongeren in de leeftijd van 13 – 17 jaar. We kunnen ook zien dat de laatste categorie ook op één hand te tellen is. De leeftijd 14 en 15 jaar is het meest vertegenwoordigd. Vaak zullen we echter niet op leeftijd analyseren, maar op leerjaar of geslacht.

In de enquête zelf hebben we geen vragen gesteld over geslacht of klas. Deze werden namelijk duidelijk uit het binnenkomen van de resultaten. De enquêtes waren per klas in een map gedaan, en de jongens vulden een andere enquête in dan de meisjes. Wij hebben die gegevens zelf bijgevoegd in het programma SPSS. Hieronder zullen we de klassen apart weergeven. Deze resultaten kunnen wij niet gebruiken in de analyse, maar het kan dat het Driestar College er baat bij heeft. Verder geven we ook de leerlingen per leerjaar aan.

In figuur 1 kunnen we duidelijk zien dat er een aantal klassen bijzitten, waarin alleen jongens aanwezig zijn. Dit zijn er in totaal 9, terwijl er maar 1 meisjesklas is. Daarnaast zijn de meisjes ook redelijk verdeeld over alle leerjaren, zoals we zien in tabel 2, terwijl de jongens vooral in jaar 4 zitten.

Figuur 1: De klassen en het aantal leerlingen op geslacht.

		Meisje	Jongen	Totaal
Leerjaar	2e jaar	48	81	129
	3e jaar	33	79	112
	4e jaar	42	104	146
	Totaal	123	264	387

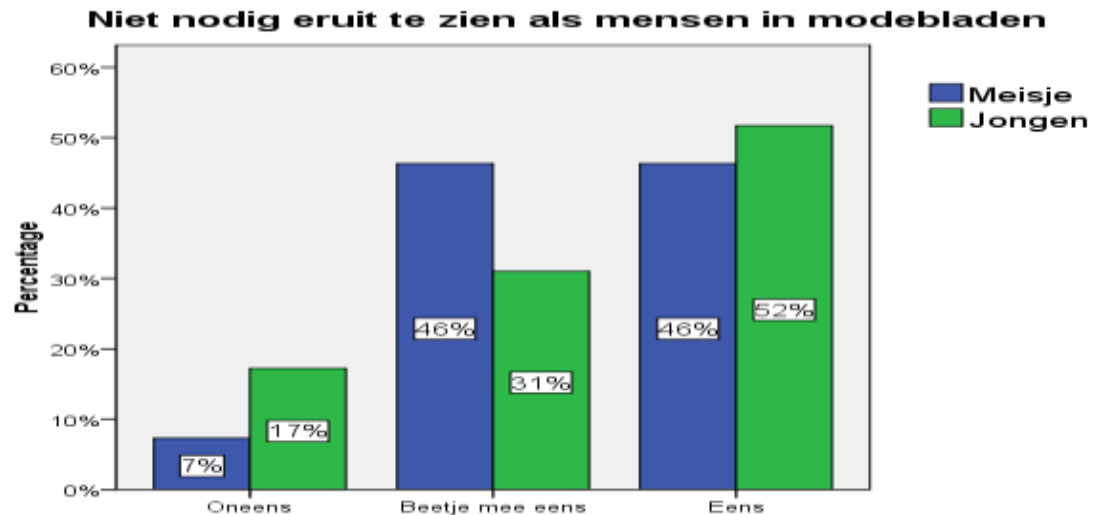
Tabel 2.: Leerlingen per leerjaar op geslacht.

4.2 Zelfbeeld

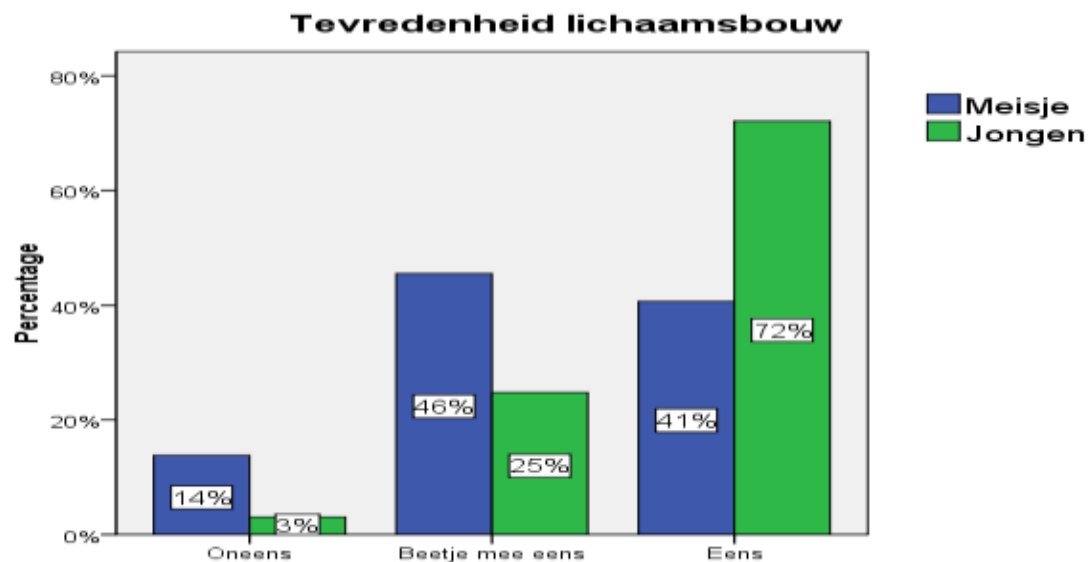
Na de vragen over leeftijd en leerjaar kwamen de vragen over het zelfbeeld. De eerste stellingen gingen over het uiterlijk zelfbeeld. De volgende stellingen komen achtereenvolgens aan de orde:

- Ik vind het niet nodig eruit te zien als mannen en vrouwen in modebladen.
- Ik ben tevreden met mijn lichaamsbouw.
- Ik ben tevreden met hoe mijn gezicht eruit ziet.
- Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mijn lichaam mooi vinden.

Figuur 2 laat ons zien , dat de jongens en meisjes die het eens zijn met deze stelling redelijk in de buurt liggen. Daarna wordt het beeld iets minder gelijk. De meisjes scoren meer bij 'een beetje mee eens' met 46 procent. Van de meisjes wil 7 procent er wel uit zien zoals vrouwen en mannen in modebladen, tegenover 17 procent van de jongens. Dit percentage mag ons wel verbazen, omdat we vaak lezen van zorgen over meisjes. Op hen zou de druk op het ideale lichaam groter zijn, omdat het in de media vooral om hen draait. Toch is dat hier niet het geval. Als we kijken naar het aantal jongens dat eruit wil zien als mannen in de modebladen, gaat het hier om 45 jongens.

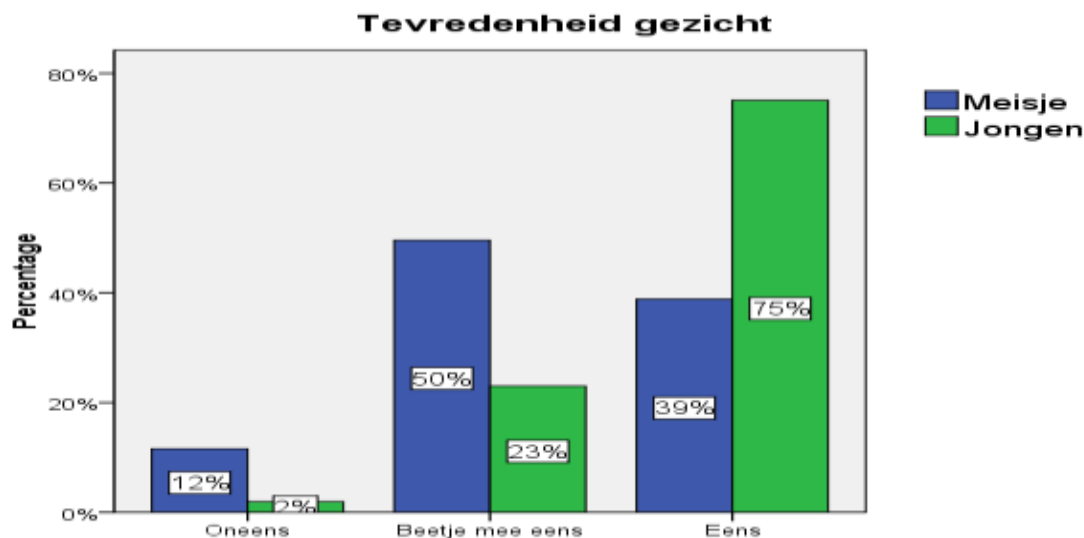

Figuur 2: Ik vind het niet nodig eruit te zien, zoals mannen en vrouwen in modebladen.

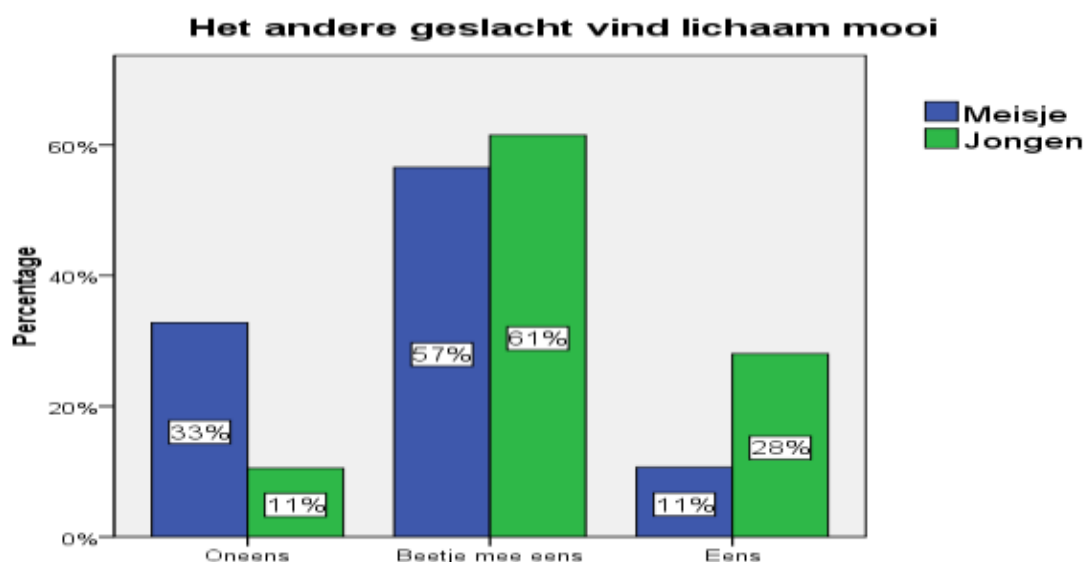

Figuur 3: Ik ben tevreden met mijn lichaamsbouw.

Waar in figuur 2 nog bleek dat er meer jongens zijn, die eruit willen zijn zoals modellen in modebladen, geeft nu 72 procent aan dat zij tevreden zijn met hun lichaam. Dit is duidelijk meer dan de 42 procent van de meisjes. De meisjes scoren hoger bij 'een beetje mee eens' en 'oneens'. Voor 14 procent van de meisjes geldt dat zij niet tevreden zijn met hun lichaamsbouw. Ook als het gaat over het gezicht (figuur 4) is 12 procent van de meisjes niet tevreden. En 50 procent is een beetje tevreden. Voor de jongens geldt hier ook weer een hoog percentage van tevredenheid, want 75 procent is tevreden over het gezicht. Tegelijkertijd zien we dat er bij jongens en meisjes meer onzekerheid optreedt, als het gaat over wat anderen van hen vinden. Ongeveer 60 procent is het 'een beetje eens' met de stelling: Ik denk dat het andere geslacht mijn lichaam mooi vindt. Ook hier zien we weer meer zekerheid bij de jongens. Voor 28 procent van de jongens geldt dat zij wel denken dat anderen hen mooi vinden. Dit tegenover 33 procent van de meisjes, die het idee heeft dat jongens hun lichaam niet mooi vinden.

Figuur 4: Ik ben tevreden met hoe mijn gezicht eruit ziet.

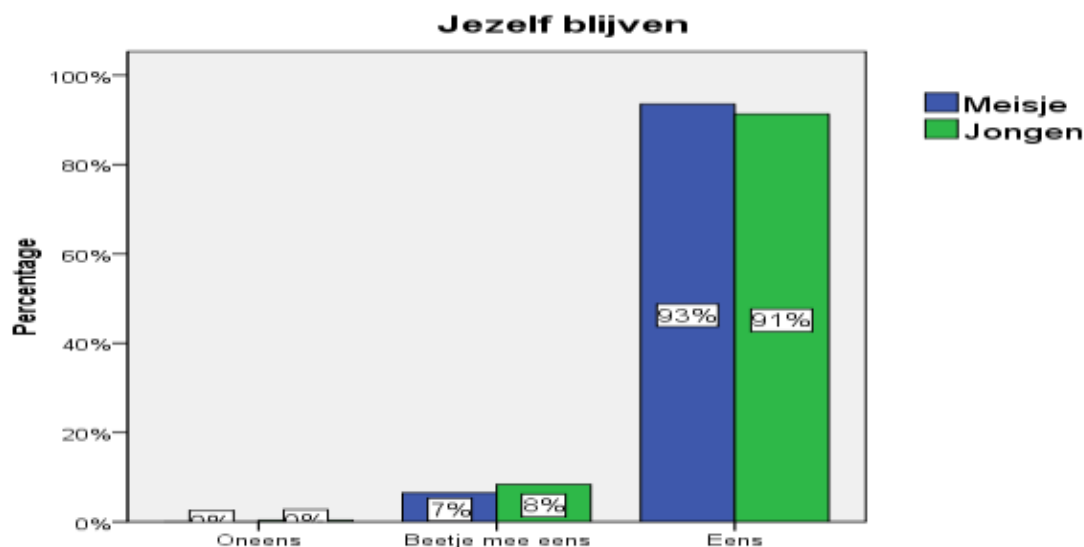

Figuur 5: Ik denk dat het jongeren van andere geslacht mijn lichaam mooi vinden.

Over het algemeen kunnen we dus de conclusie trekken dat jongens meer zekerheid hebben over hun uiterlijk dan meisjes. Wel valt hierbij op dat jongens hoger scoren bij 'oneens' in figuur 2, en zij daarmee aangeven dat ze eruit willen zien zoals mannen in modebladen. Dit kan ermee te maken hebben, dat jongens het idee hebben dat meisjes dit mooi vinden. Hier zijn ze namelijk minder zeker over.

Naast stellingen over het uiterlijk, hebben we ook stellingen over het innerlijk. Zijn jongeren daar tevreden over? We behandelen de volgende stellingen met uitkomsten:

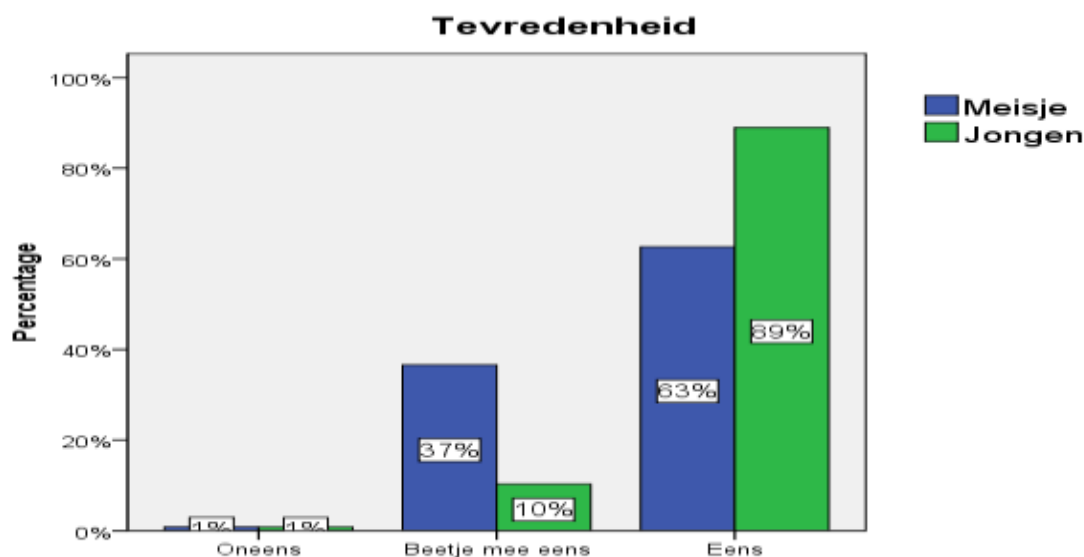
- Ik vind dat je het beste jezelf kunt blijven.
- Ik ben tevreden met wie ik ben.
- Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mij mogen om wie ik ben.

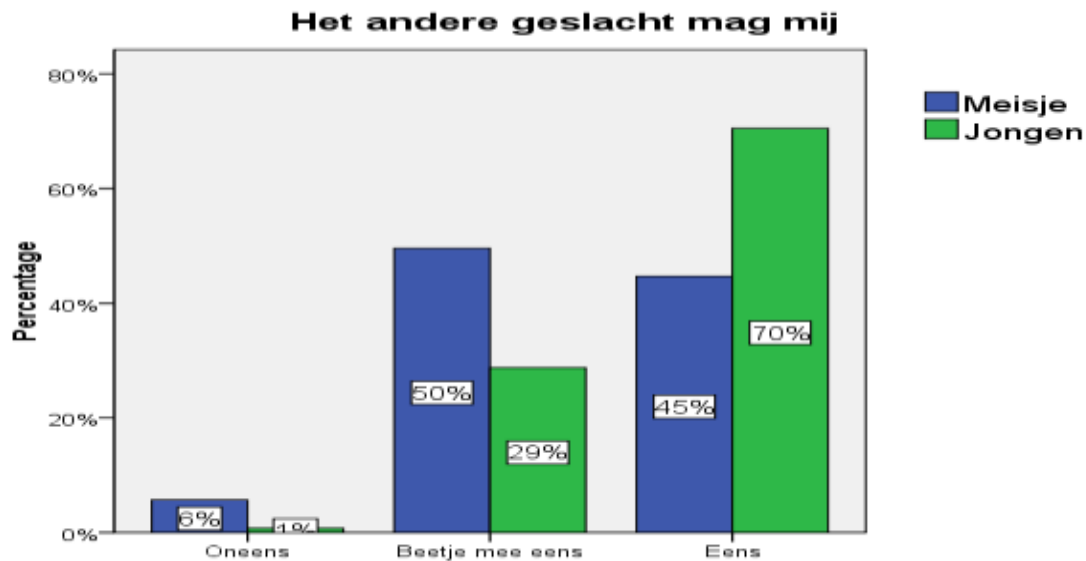
Figuur 6: Ik vind dat je het beste jezelf kunt blijven.

De eerste stelling, in figuur 6, is nog een klein beetje op afstand. Het gaat niet over de jongere zelf, maar om jongeren in het algemeen. Wanneer zij hier 'eens' invullen, wil dat niet onmiddellijk zeggen dat zij zelf ook altijd zichzelf zijn. Het geeft wel aan dat zij dit willen, en dat blijkt uit het percentage. Jongens en meisjes vinden voor ongeveer 93 procent, dat zij het beste zichzelf kunnen blijven. Het aantal jongeren dat het hier niet mee eens is, is misschien 1 of 2 personen.

Ruim de helft van de jongeren is tevreden met wie zij zelf zijn. Eigenlijk is ook bijna niemand het 'oneens' met de stelling. Wel scoren de meisjes hoger op 'een beetje mee eens'. Dat laat zien dat jongens ook hierin meer tevredenheid laten zien. Voor de jongens geldt, dat 89 procent tevreden is over zichzelf.

Figuur 7: Ik ben tevreden met wie ik ben.

Figuur 8: Ik denk dat jongeren van het andere geslacht mij mogen om wie ik ben.

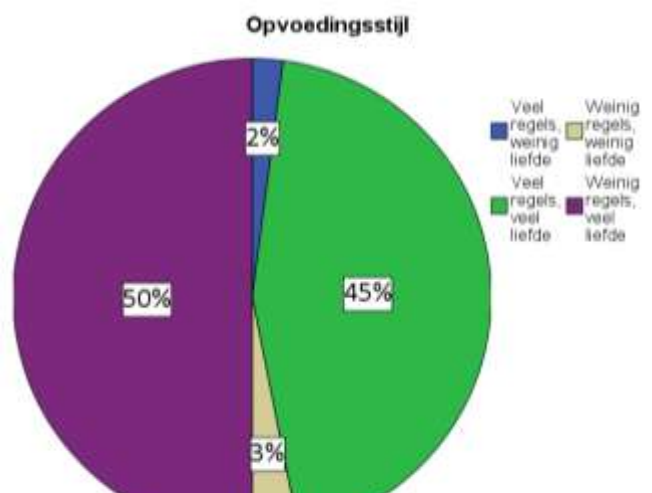
Als laatste hebben we ook over het innerlijk de vraag gesteld of jongeren daarvan het idee hebben, dat anderen hen mogen. Als eerste valt op, dat er meer jongeren zeker zijn over hun innerlijk. Blijkbaar hebben jongeren sneller het idee dat anderen hun persoon mogen. Ook bij 'eens' scoren de jongens weer hoger met 70 procent. De meisjes blijven met 45 procent onder de helft. Voor hen geldt dat 50 procent het er 'een beetje mee eens' is. En nog 6 procent denkt niet dat jongens hen mogen. Ook bij de stellingen over het innerlijk volgt er dezelfde conclusie: Jongens zijn meer tevreden over zichzelf, en hebben meer zekerheid naar het andere geslacht toe.

Als laatste hebben wij onder dit blokje ook gevraagd naar de opvoedingsstijl van de ouders. De jongeren mochten kiezen uit de volgende mogelijkheden:

- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met veel regels en veel liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en weinig liefde.
- Mijn ouders hebben mij opgevoed met weinig regels en veel liefde.

We hadden in de eerste instantie verschillende opvoedingsstijlen bij de stellingen als mogelijkheid, zoals autoritair, permissief enz. Wij zijn nu voorzichtig met het koppelen van stellingen aan deze stijlen, omdat 'veel' en 'weinig' heel anders geïnterpreteerd kan worden door de jongeren. Daarom presenteren wij de uitkomsten, maar zullen we in de analyse niet teveel conclusies hieraan hangen.

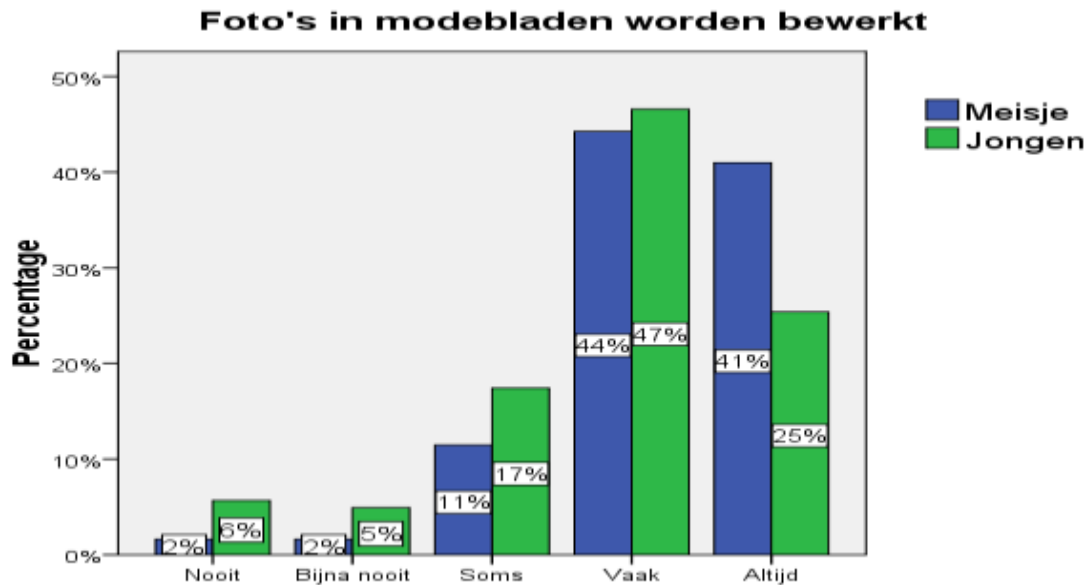
De helft van de jongeren heeft weinig regels, en veel liefde ontvangen. Daarnaast heeft 45 procent veel regels, en veel liefde ontvangen. Een klein percentage geeft aan weinig regels en weinig liefde te hebben ontvangen. Het gaat hier om 11 leerlingen.

Figuur 9: Opvoedingsstijl volgens jongeren.

4.3 Beeldvorming

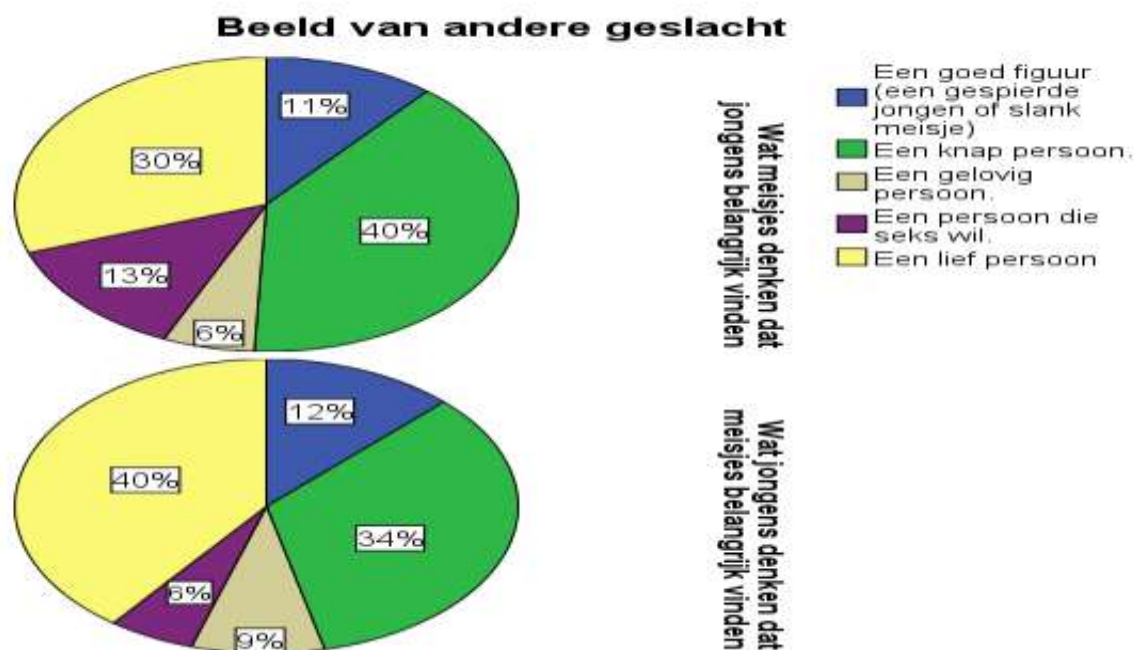
Omdat we in ons onderzoek veel informatie tegenkwamen over de invloed van de media op de seksualiteitsbeleving, hebben we dit ook in de enquête aan de orde laten komen. Deze vragen waren er vooral op gericht op te bekijken of reformatorische jongeren ook invloed ondervinden, en op welke manier. We hoefden niet meer te vragen naar het bekijken van filmpjes enz. want in andere onderzoeken, onder meer van het GGD, bleek dat de jongeren eigenlijk net zoveel te maken met de media. Zoals al eerder benoemd, is er een stelling over het bewerken van foto's in modebladen (figuur 10).

Figuur 10: De foto's van mannen en vrouwen in modebladen worden bewerkt.

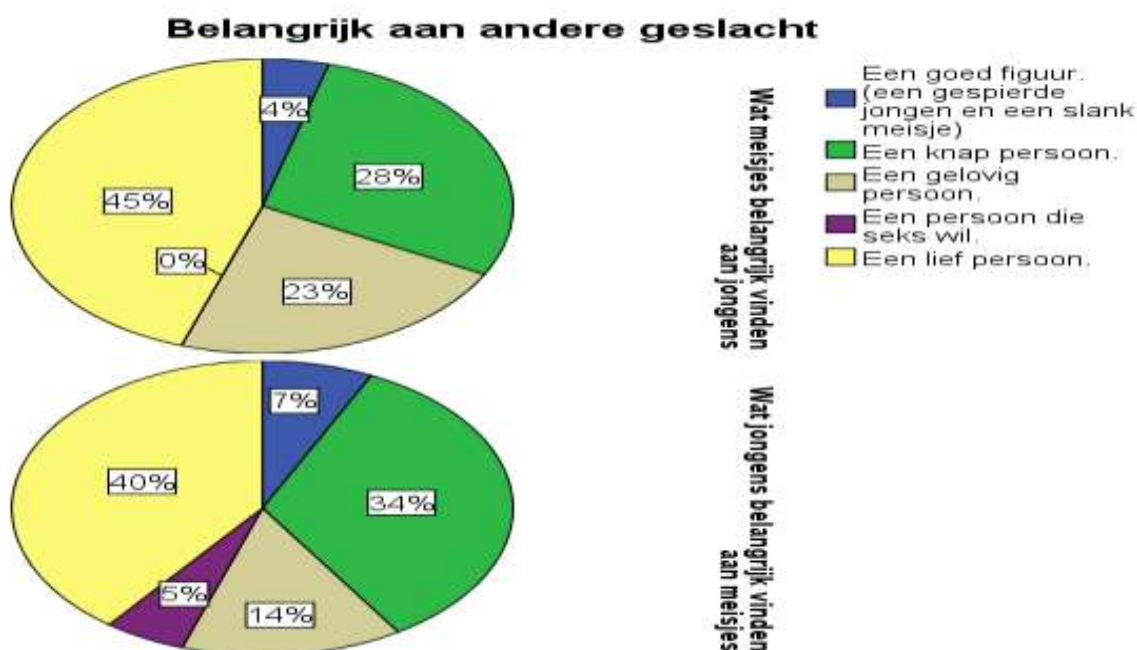
De meeste jongeren hebben wel door dat foto's vaak of altijd worden bewerkt. Het 'juiste' antwoord is 'altijd'. Er gebeurt altijd iets met de beelden. Al is het maar het gladmaken van de huid, of juist het vergroten van borsten of versmallen van het lichaam. Toch zijn er nog jongeren, die kiezen voor soms, bijna nooit en zelfs nooit. De jongens scoren hierbij hoger dan de meisjes, zij hebben dit blijkbaar minder door. Dit kan invloed hebben op hun besef van realiteit.

De volgende twee vragen zijn ingewikkeld te verwerken, omdat jongens en meisjes hun mening geven over de mening van jongens of meisjes. Deze zin geeft al aan hoe het door elkaar loopt. We hebben gelezen, dat meisjes denken dat jongens vooral een meisje willen, die seks wil. Jongens denken dat meisjes dit juist willen. Om te weten of dit klopt, hebben we eerst gevraagd hoe het beeld van meisjes en jongens over het andere geslacht is. "Wat is voor jongeren van het andere geslacht het meest belangrijk volgens jou?" Het eerste diagram in figuur 11 behandelt de vraag: "Wat is voor jongens het meest belangrijk volgens jou?" Deze vraag stelden we aan de meisjes. Vervolgens vroegen we de jongens: "Wat is voor meisjes het meest belangrijk volgens jou?" De uitkomsten hiervan staan in het tweede diagram van figuur 11. De meisjes denken vooral dat jongens een knap persoon en een lief persoon willen. De jongens denken dat meisjes ook vooral een lief en knap persoon willen. Het valt op dat meer meisjes dan jongens denken dat de ander ook een persoon willen, die seks wil. Daarnaast valt op dat geloof volgens de meeste jongeren ook niet zo belangrijk is voor de ander.

Figuur 11: Wat is voor jongeren van het andere geslacht het meest belangrijk volgens jou?

Figuur 12 behandelt de vraag wat de jongeren zelf belangrijk vinden. We kunnen deze gegevens checken aan de gedachten van de jongeren, en er zo achter komen of het beeld van hen klopt. Voor 45 procent van de meisjes geldt dat zij een lief persoon willen. Daarna scoort knap het hoogst, en gelovig volgt hier al snel op. Een persoon die seks wil, is voor geen enkel meisje belangrijk. Jongens willen vooral een lief persoon, en daarnaast een knap meisje. Voor hen scoort het geloof daarna het hoogst, maar met 14 procent wel lager dan de meisjes. Het valt op dat 5 procent van de jongens een persoon die seks wil, heeft aangegeven. Dat komt overeen met het beeld dat meisjes van jongens hebben. Over het algemeen lijkt het beeld van elkaar overeen te komen. Het geloof blijkt wel een grotere plaats in te nemen.

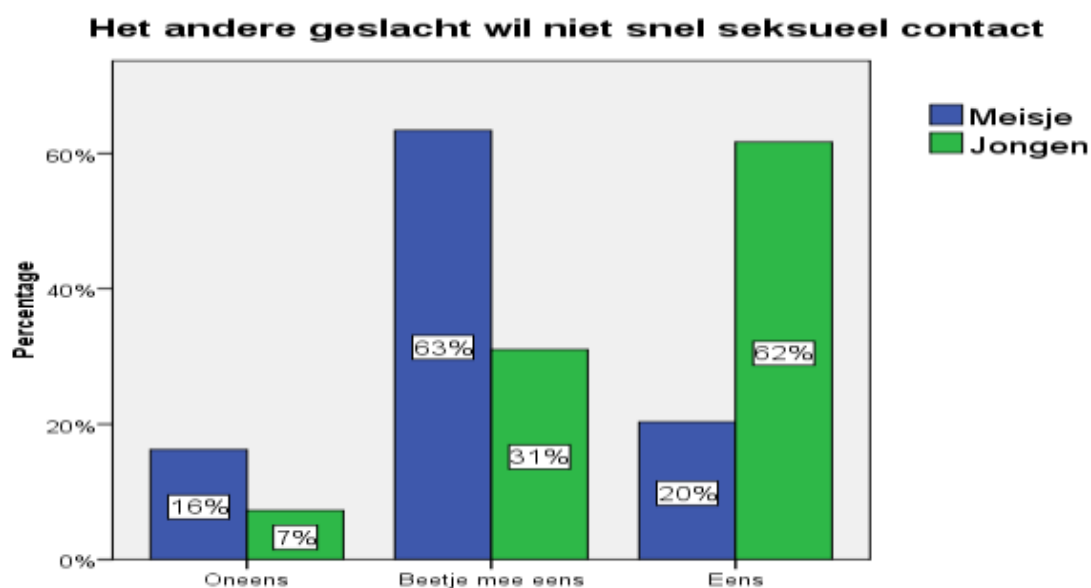

Figuur 12: Wat is voor jou het meest belangrijk aan het andere geslacht?

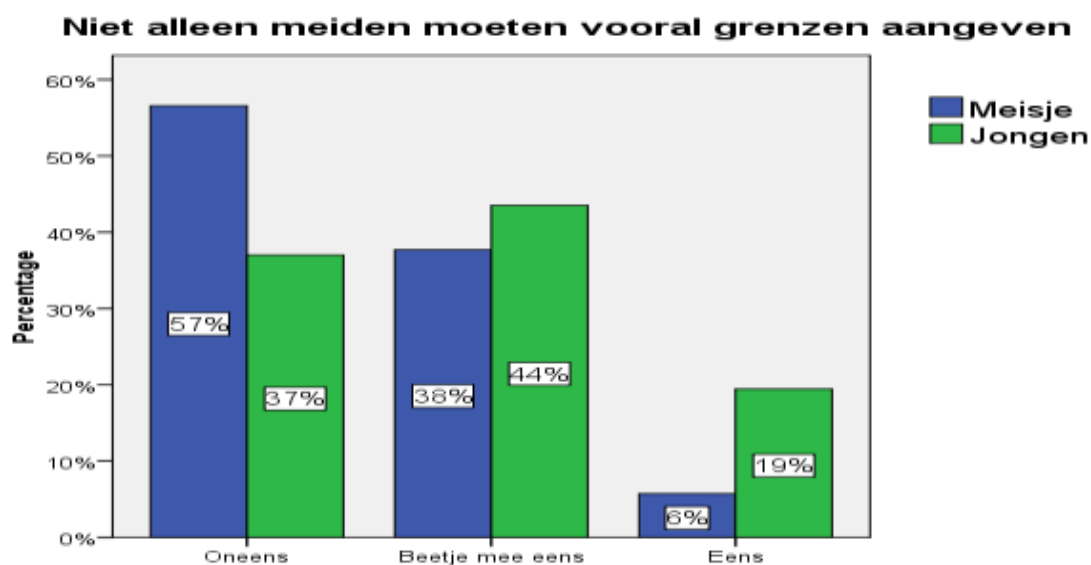
Na deze vragen hebben we ook in stellingen nog nagekeken hoe het beeld van jongeren is. We hebben de volgende stellingen behandeld:

- Het is niet zo dat jongeren van het andere geslacht zo snel mogelijk seksueel contact willen.
- Het is niet zo dat vooral meisjes de grenzen moeten aangeven in seksueel contact.
- Het is niet zo dat jongeren van het andere geslacht vinden dat het uiterlijk van jongeren van het andere geslacht belangrijker is dan hun innerlijk.
- Het is niet zo dat jongens, die vaak een meisje scoren, geen respect verdienen.

Bovenstaande stellingen waren eerst negatief geformuleerd, maar voor de verwerking was het belangrijk om ze positief te maken. Om de betekenis niet teveel te veranderen, zijn ze zoals boven geformuleerd. Ze klinken soms wat raar, maar dat kon niet anders.

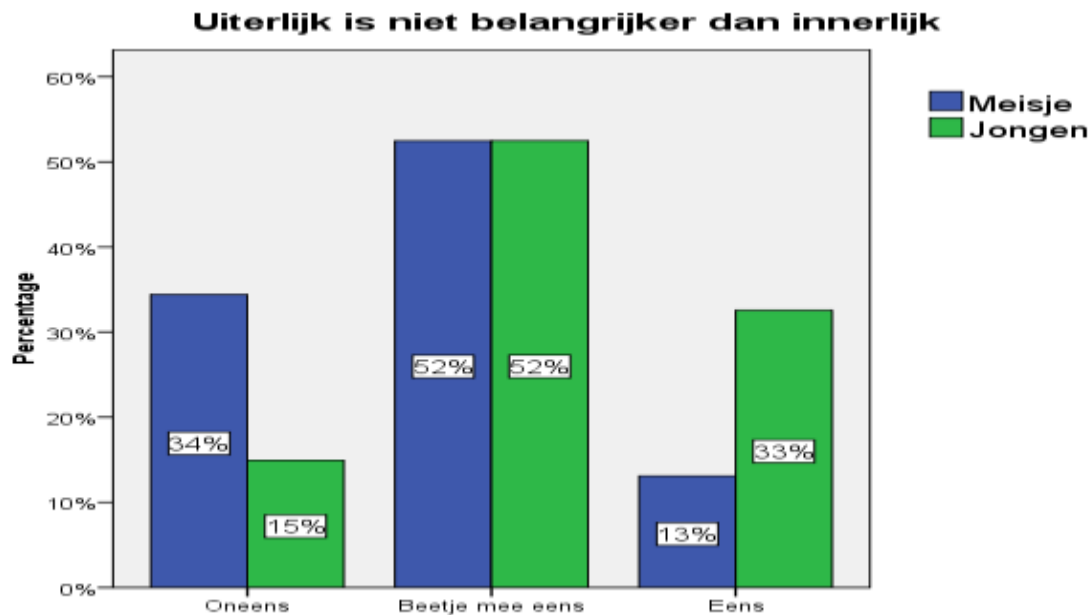

Figuur 13: Het is niet zo dat jongeren van het andere geslacht zo snel mogelijk seksueel contact willen.

Figuur 14: Het is niet zo dat vooral meiden de grenzen moeten aangeven.

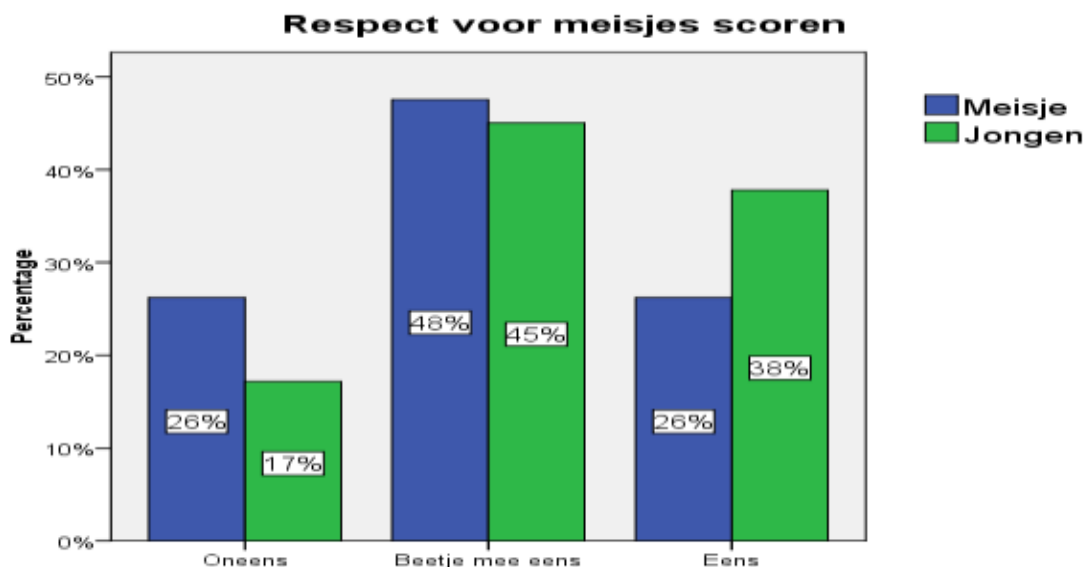
Jongens scoren hoger in de meeste grafieken. Zij lijken een positievere blik te hebben op het andere geslacht. Zo is 62 procent van de jongens het erover eens dat meisjes niet zo snel mogelijk seksueel contact willen (figuur 14). Slechts 7 procent denkt dat meisjes dit wel willen. Van de meisjes denkt 13 procent dat jongens snel seksueel contact willen, en 63 procent twijfelt erover. Zij zijn het niet oneens, maar ook niet eens met deze stelling. Figuur 14 behandelt een veelgehoorde gedachte: meisjes moeten vooral de grenzen aangeven. Van de meisjes denkt 57 procent dat dit inderdaad zo is. Ook 37 procent van de jongens geeft dit aan. Slechts 19 procent van de jongens is het eens met de stelling, dat het niet alleen meisjes zijn. Van de meisjes is dit slechts 6 procent. Daarnaast twijfelt ook een groot deel van de jongeren.

Figuur 15: Het is niet zo dat jongeren van het andere geslacht het uiterlijk belangrijker vinden dan het innerlijk van jongeren van het andere geslacht.

Een andere gedachte die jongeren hebben, is dat het uiterlijk voor velen belangrijker is dan het innerlijk. We hebben ook deze stelling omgedraaid. Voor ongeveer de helft van de jongeren geldt dat zij twijfelen over deze stellingen. Daarna zien we een interessant verschil. De meeste overige meisjes denken dat uiterlijk vooral belangrijk is voor jongens, terwijl de meeste overige jongens vooral denken dat meisjes het uiterlijk niet belangrijker vinden. Daarmee bevestigen zij het beeld uit de media, waarin dit zo getoond wordt. De man heeft veel vrouwen om zich heen, mooie vrouwen. De vrouw is half uitgekleeft, terwijl de man gekleed is. Ook worden foto's van mannen minder bewerkt, als de foto's van vrouwen.

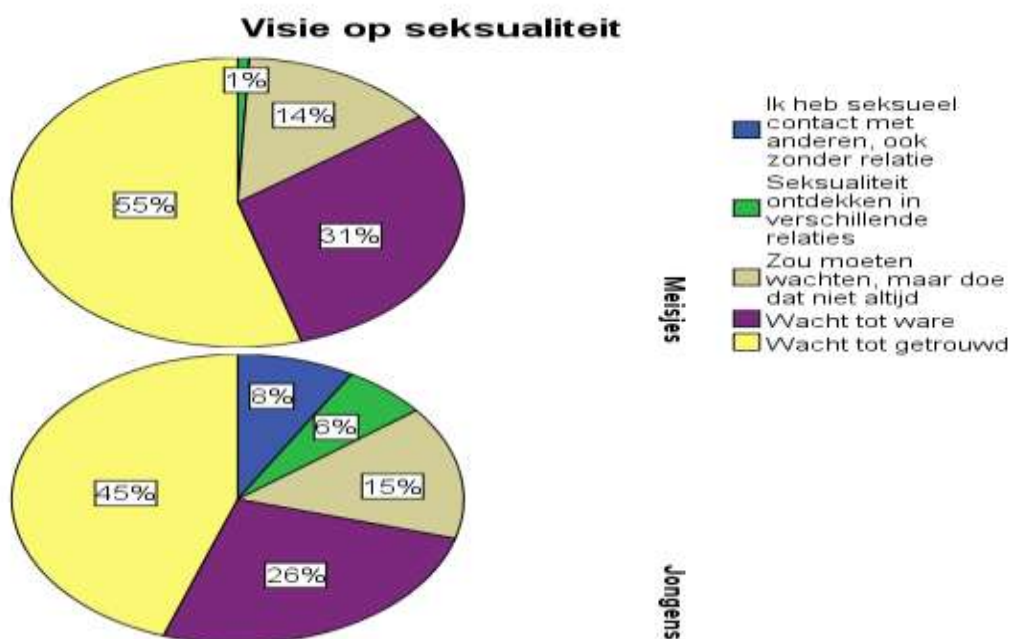
Als laatste hebben we ook gekeken naar het respect dat jongens en meisjes hebben voor anderen, die veel relaties hebben. Onderstaande grafiek geeft aan hoeveel respect jongens en meisjes hebben voor jongens. We hadden een zelfde stelling over meisjes, maar zijn vergeten die bij de jongens neer te zetten. Daarom kunnen we ons alleen van de eerste stelling een beeld vormen. Ook hierbij zijn de meeste jongeren neutraal en twijfelen ze. Voor de jongens geldt, dat 38 procent wel respect heeft voor jongens die meisjes scoren. En 17 procent van de jongens heeft geen respect voor hen. De meisjes scoren hoger op 'oneens'. Van de meisjes heeft 26 procent geen respect voor jongens, en 26 procent wel. Meisjes zijn dus kritischer naar hen, dan jongens onderling.

Figuur 16: Het is niet zo dat jongens, die meisjes scoren, geen respect verdienen.

Als laatste geeft figuur 17 aan hoe jongeren denken over seksualiteit. Gaan zij mee in de media met de gedachte dat seksueel contact niet voor één persoon bestemd is? De jongeren konden kiezen uit de volgende mogelijkheden:

- Ik heb seksueel contact met anderen, wanneer ik daar zin in hebt, ook wanneer ik geen relatie heb.
- Mijn seksualiteit mag ik ontdekken, in veel verschillende relaties.
- Ik vind dat ik met seksueel contact zou moeten wachten tot ik de ware heb gevonden. Maar ik doe dat niet altijd.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik de ware heb gevonden.
- Ik wacht met seksueel contact totdat ik getrouwd ben.

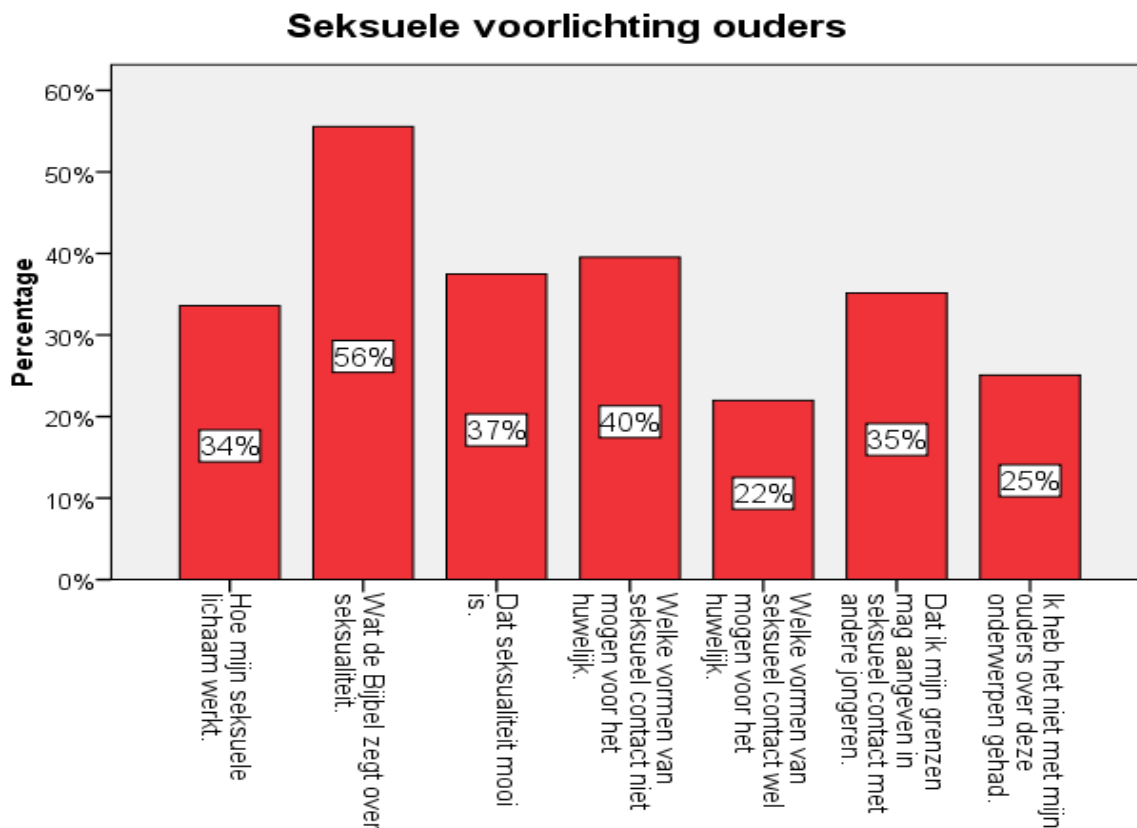
Figuur 17: Visie op seksualiteit.

Bij de antwoordmogelijkheden vragen wij ons af of de jongeren 'seksueel contact' op de juiste manier hebben begrepen. Wij hebben aan het begin van de enquête aangegeven dat seksueel contact meer is dan gemeenschap hebben. Omdat de meeste jongeren (45 – 50 procent) heeft aangegeven te wachten met seksueel contact tot ze getrouwd zijn, denken wij dat ze hier gemeenschap onder verstaan. Zij geven later namelijk aan, dat er best veel mag voor het trouwen. Verder zien we ook een groot deel van de jongeren aangeven, dat zij willen wachten tot zij de ware tegenkomen. De eerste twee mogelijkheden worden door de meisjes veel minder gekozen als door de jongens. Voor 8 procent van de jongens geldt dat zij seksueel contact hebben met anderen, wanneer zij zin hebben, ook al hebben zij geen relatie. Verder vindt 6 procent van hen dat zij hun seksualiteit mogen ontdekken in verschillende relaties. Zij wijken hiermee meer af van de mening, die in de reformatorische gezindte heerst.

4.4 Seksuele voorlichting

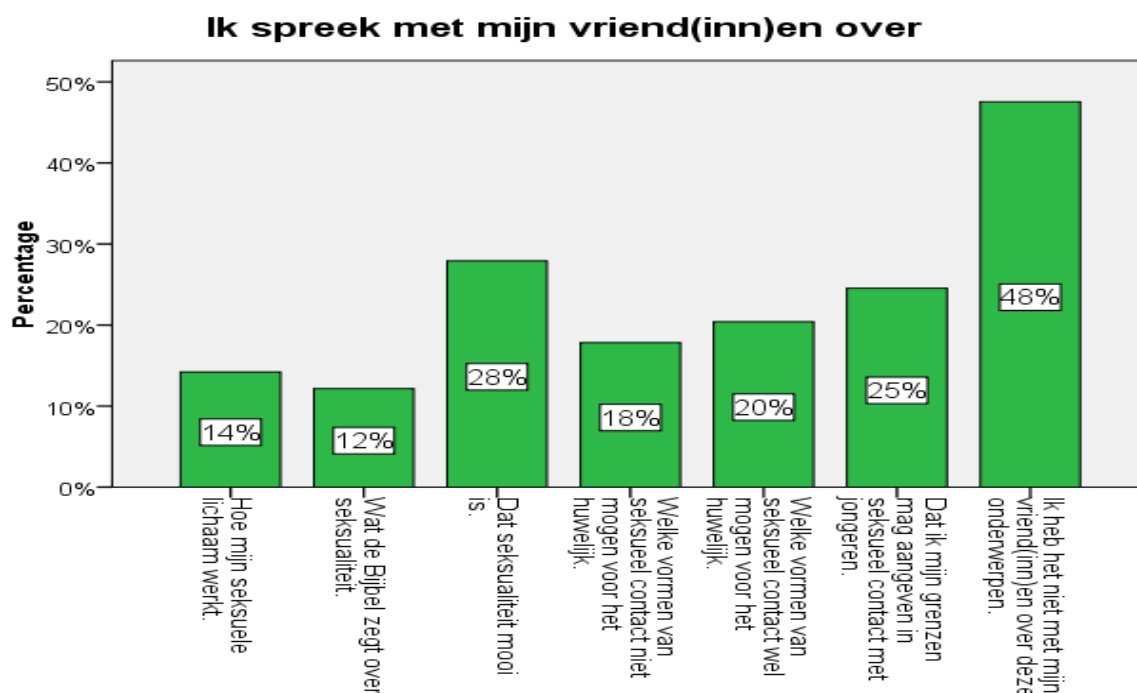
Om te bekijken waar jongeren hun informatie vandaan halen, hebben we drie vragen gericht op de voorlichting. De vragen gaan achtereenvolgens in op voorlichting van ouders, gesprek met vrienden en voorlichting van school. Elke vraag kent dezelfde antwoordmogelijkheden:

- Hoe mijn seksuele lichaam werkt
- Wat de Bijbel zegt over seksualiteit
- Dat seksualiteit mooi is
- Welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk
- Welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk
- Dat ik mijn grenzen mag aangeven in seksueel contact met jongens
- *Anders: ik heb het niet over deze onderwerpen.*

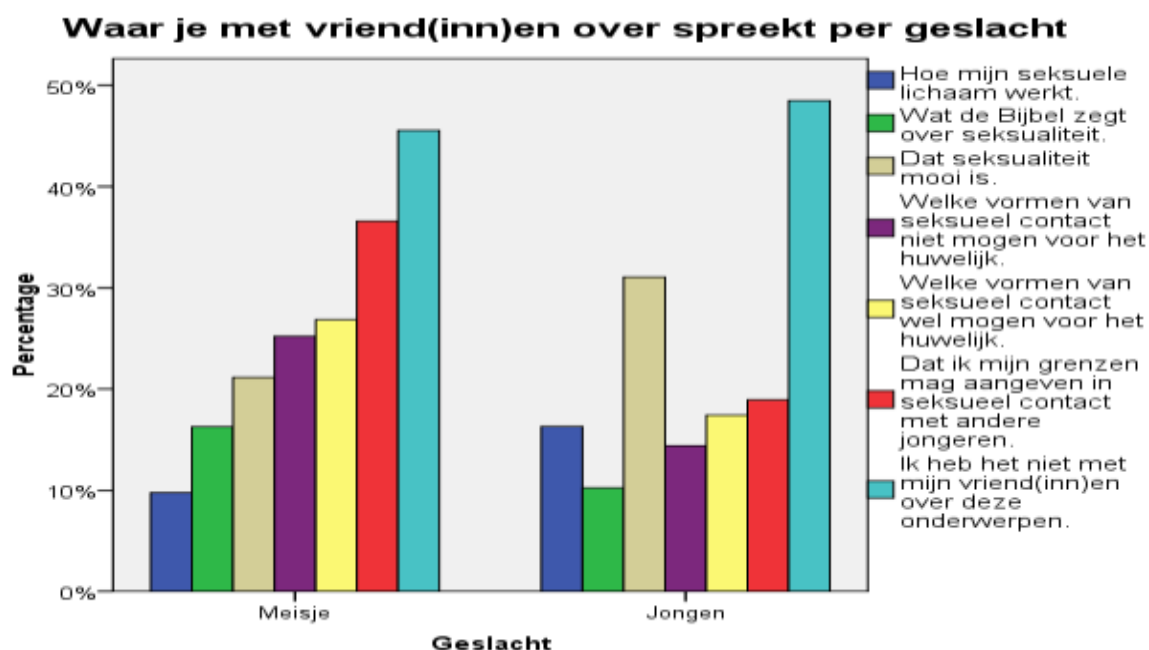

Figuur 18: Kruis aan waar jij met je ouders over spreekt.

Aan voorlichting van ouders krijgen jongeren vooral mee wat de Bijbel over seksueel contact zegt. Dit scoort 56 procent van de jongeren. Veel minder jongeren krijgen informatie over welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk. Het gaat dan over 22 procent. Verder valt ook op, dat 1 op de 4 jongeren geen seksuele voorlichting ontvangt over bovenstaande onderwerpen. Het kan zijn dat zij over onderwerpen spreken, die wij niet genoemd hebben. Maar de opsomming geeft wel de belangrijkste dingen aan. We kunnen zien dat de helft van de jongeren over de meeste onderwerpen geen voorlichting ontvangt. Dit is een hoog percentage.

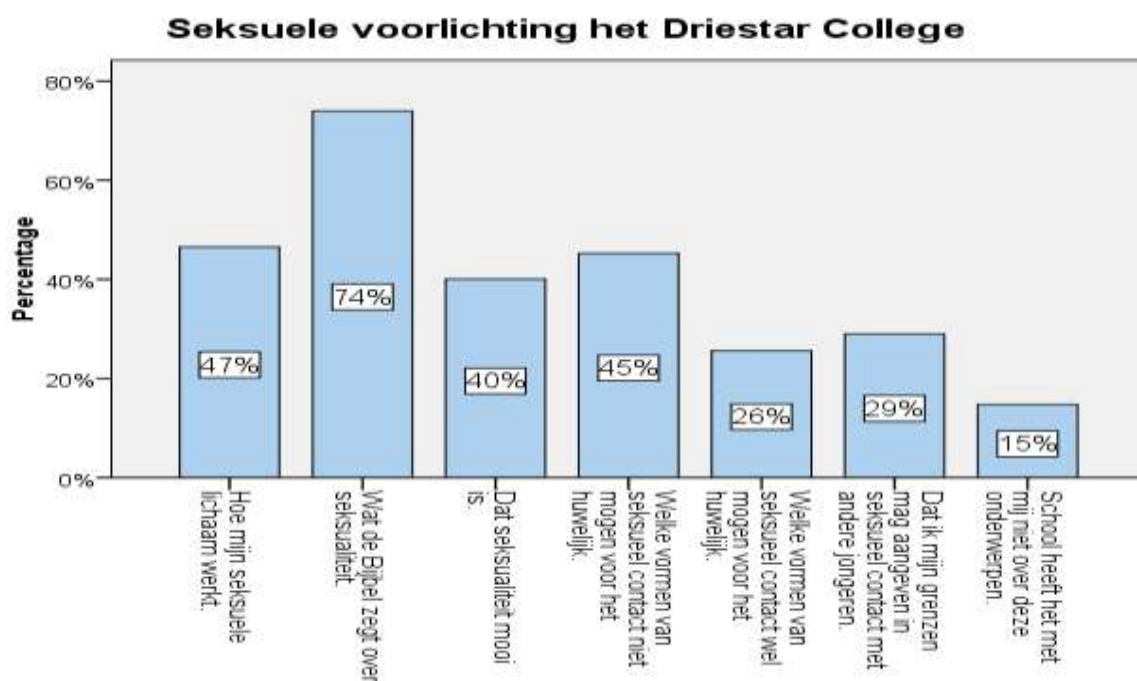
Figuur 19: Kruis aan waar jij met je vriend(inn)en over spreekt.

Figuur 20: Kruis aan waar jij met vriend(inn)en over spreekt.

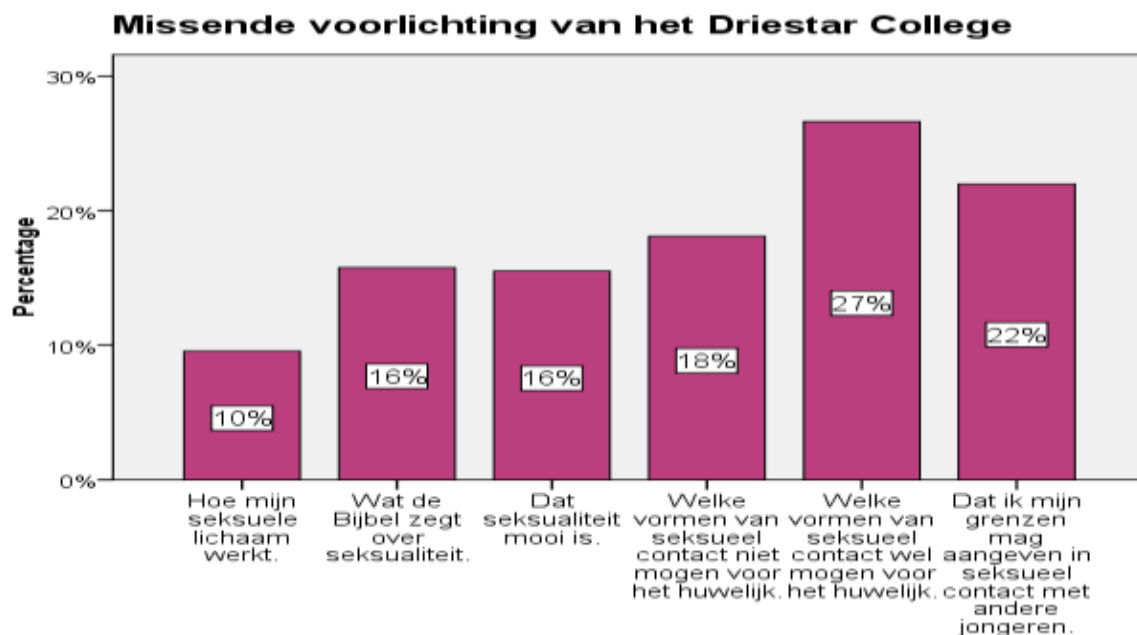
De percentages van het spreken met vriendinnen over seksualiteit zijn relatief laag. Ongeveer de helft van de jongeren spreekt niet over seksualiteit. De jongeren, die er wel over spreken, scoren met 28 procent op het spreken over dat seksualiteit mooi is. Daarna spreekt 25 procent van de jongeren over het grenzen aangeven in seksueel contact. Om een beter beeld te krijgen van jongens en meisjes onderling, hebben we deze vraag ook onderverdeeld naar geslacht (figuur 20). Daaruit blijken enkele interessante dingen. Meisjes spreken meer over wat de Bijbel zegt over seksualiteit, wat wel en niet mag voor het huwelijk, en ook over grenzen aangeven. Dit laatste scoort ongeveer twee keer zo hoog. Jongens praten meer over hoe het seksuele lichaam werkt, en dat seksualiteit mooi is. Verder blijkt ook dat meisjes over het algemeen meer over seksualiteit praten.

Als laatste is belangrijk om te weten wat leerlingen meekrijgen van school (figuur 21). Hier scoort, net als bij de ouders, kennis vanuit de Bijbel het hoogst. Verder geeft 40 tot 50 procent van de jongeren aan voorlichting te ontvangen over hoe het seksuele lichaam werkt, dat seksualiteit mooi is, en welke vormen van seksueel contact er niet mogen voor het huwelijk. Wat er niet mag scoort het laagst onder de leerlingen die voorlichting ontvangen.

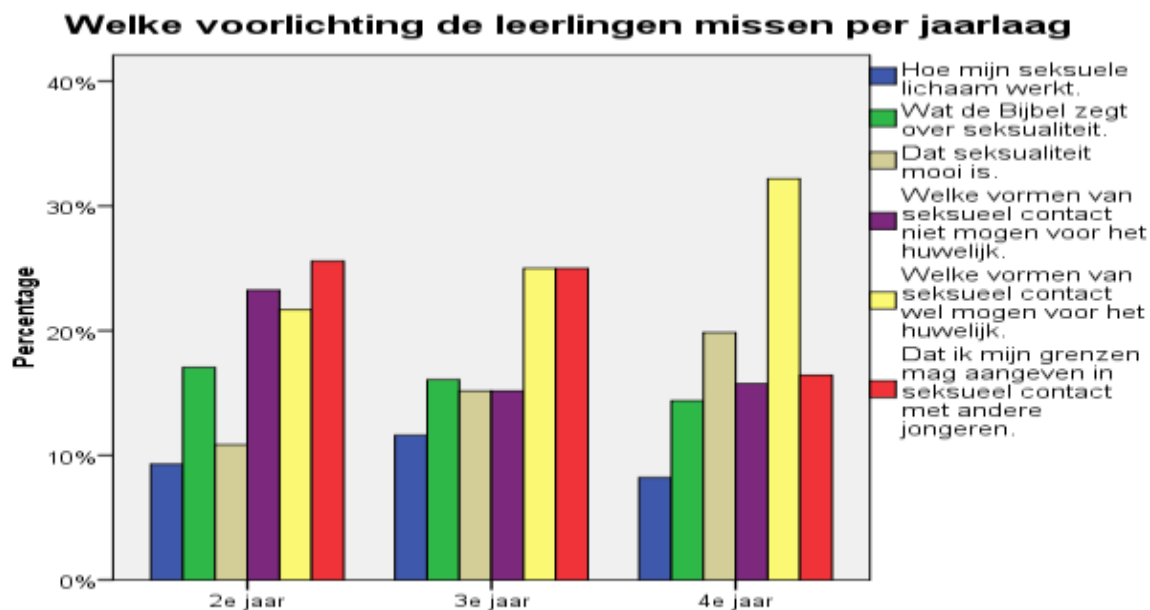

Figuur 21: Kruis aan wat school jou geleerd heeft.

Om het Driestar College een advies te kunnen geven, hebben we ook gevraagd welke informatie de leerlingen nog missen. Uit figuur 21 lijkt naar voren te komen dat jongeren vooral weinig voorlichting ontvangen over welke vormen van seksueel contact wel mogen voor het huwelijk, en het grenzen aangeven. Uit figuur 22 blijkt dat de leerlingen dit vooral aangeven. Aan de andere kant kunnen we stellen dat meer dan 70 procent van de leerlingen geen voorlichting over de verschillende onderwerpen hoeft te ontvangen, of dat zij het genoeg vinden, wat er nu is. Als we kijken naar figuur 23, merken we elk jaar de vraag naar informatie over hoe mooi seksualiteit is, toeneemt. In het 2^e jaar is er vraag naar antwoord op de vraag welke vormen van seksueel contact niet mogen voor het huwelijk. Welke vormen er wel mogen, is een vraag die ook sterker wordt met de jaarlagen. In het 4^e jaar is hier de meeste vraag naar. Het grenzen aangeven is ook een belangrijk item, al zien we dat het in het 4^e jaar afneemt. Hierbij kunnen we opmerken, dat er weinig meisjes in het 4^e jaar zitten. Dat heeft invloed op het percentage leerlingen. Meisjes hebben minder de kans om er invloed op uit te oefenen.

Figuur 22: Kruis aan waar jij voorlichting over zou willen ontvangen van school.

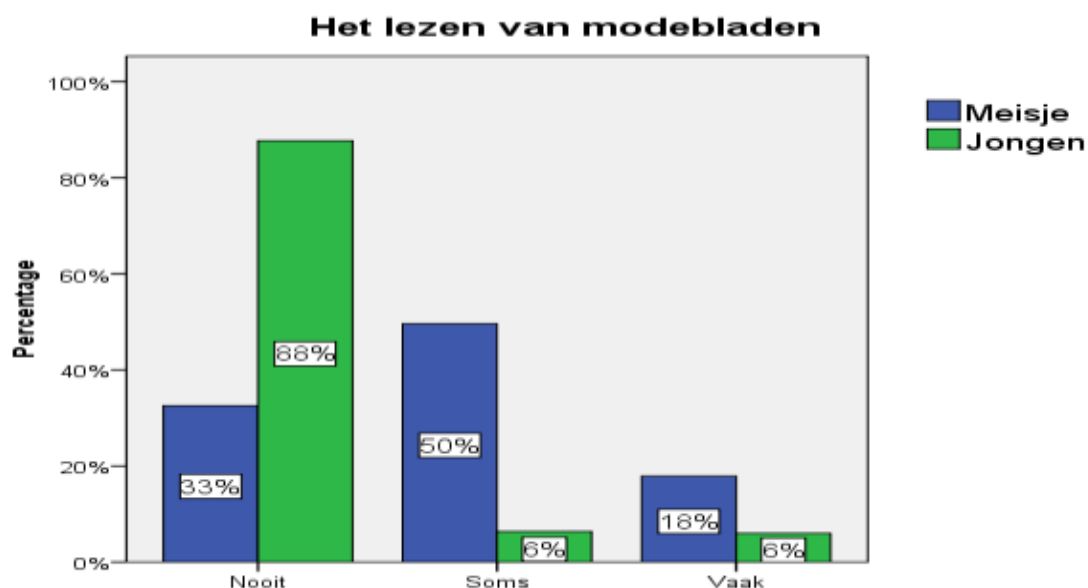

Figuur 23: Kruis aan waar jij voorlichting over zou willen ontvangen van school, geordend naar geslacht.

Jongeren krijgen ook voorlichting over seksualiteit van de media en uit modebladen. In clips en films zien jongeren hoe mannen en vrouwen met elkaar omgaan. Ook het kijken van porno beïnvloedt jongeren. Daarom hebben we hier ook vragen over gesteld. De volgende stellingen komen aan de orde:

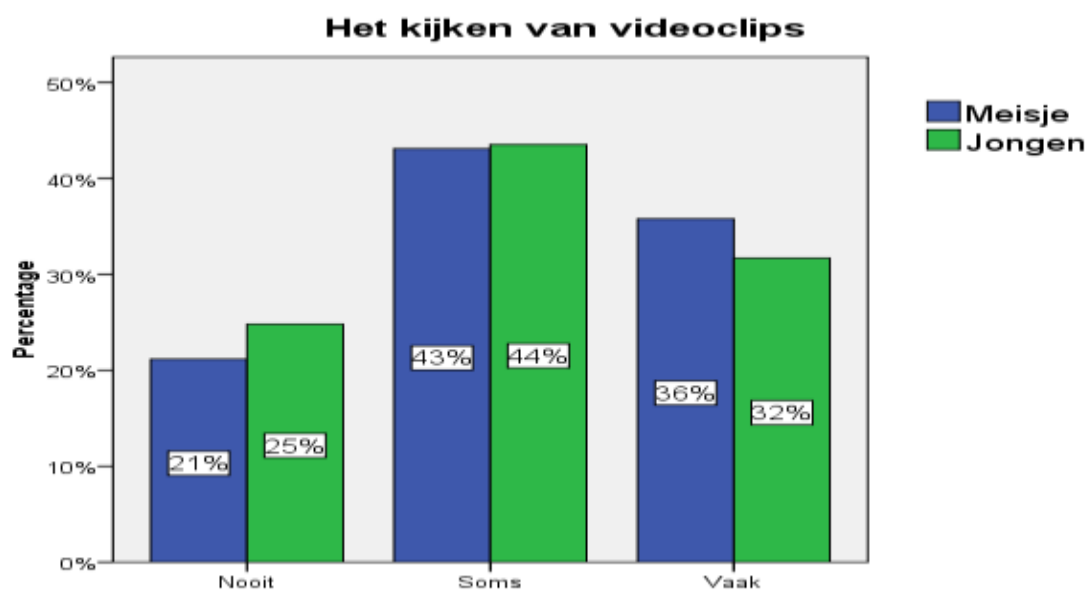
- Ik lees modebladen zoals James, Break Out, Fancy en Glossy.
- Ik kijk naar videoclipjes bij liedjes van de top-40.
- Ik bekijk plaatjes en/of beelden van blote mensen.

Zoals wel te verwachten was, lezen meisjes meer modebladen dan jongens. 'Soms' wordt door 50 procent aangegeven, en 18 procent leest deze bladen vaak. Voor jongens geldt dat 88 procent dit nooit doet.

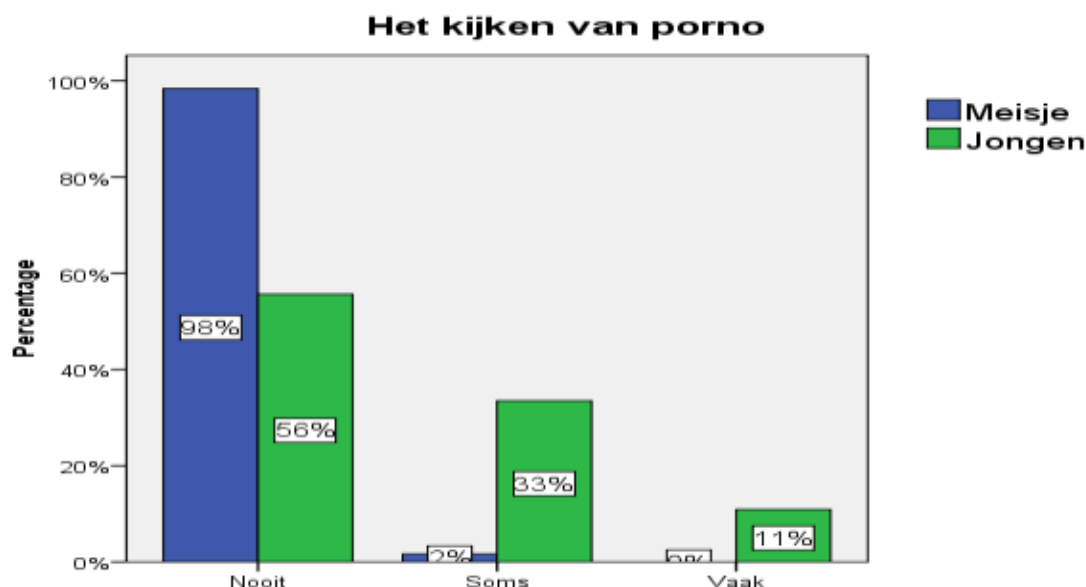

Figuur 24: Ik lees modebladen zoals, James, Break Out, Fancy en Glossy.

Het kijken naar videoclip is al veel meer bekend bij jongens en meisjes. Het deel van de jongeren dat dit nooit doet, is in de minderheid. De meeste jongeren (43,5 procent) kijkt soms clips. En 34 procent kijkt er vaak naar. Opvallend is ook het verschil, al is het klein, tussen jongens en meisjes. Jongens blijken vaker geen clips te kijken dan meisjes.

Figuur 25: Ik kijk naar videoclip bij liedjes van de top 40.

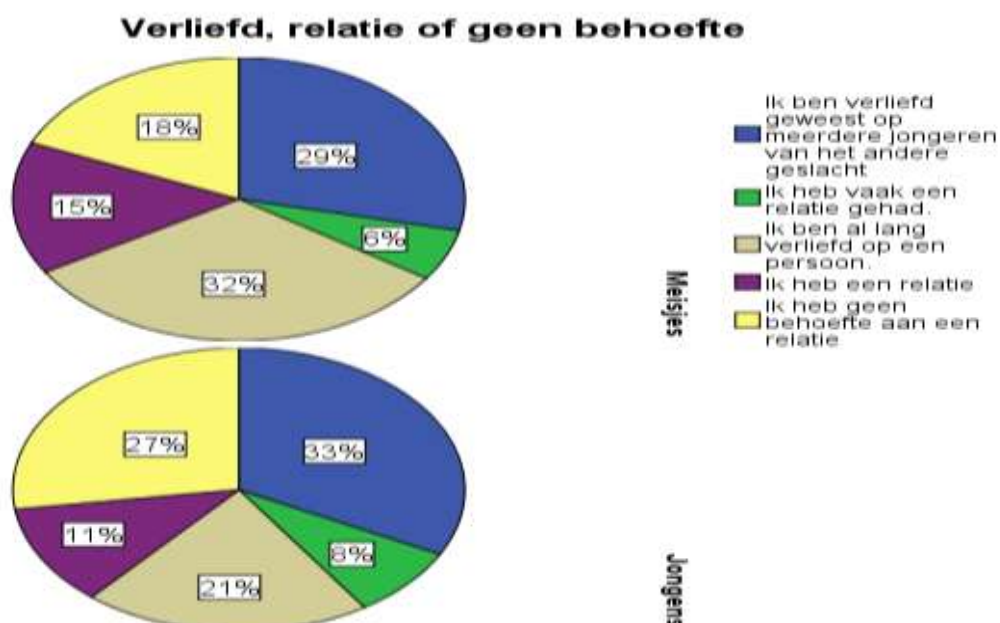

Figuur 26: Ik bekijk plaatjes/beelden van blote mensen.

De laatste stelling over het bekijken van porno toont een duidelijk verschil aan tussen jongens en meisjes. Bijna alle meisjes bekijken nooit porno. Hun interesse ligt meer op modebladen en clips. Van de jongens geldt dat 56 procent nooit porno bekijkt, en 33 procent doet dit soms. Daarnaast bekijkt 11 procent van de jongens vaak beelden of plaatjes van blote mensen. Het gaat hier om het aantal van zo'n 116 jongens.

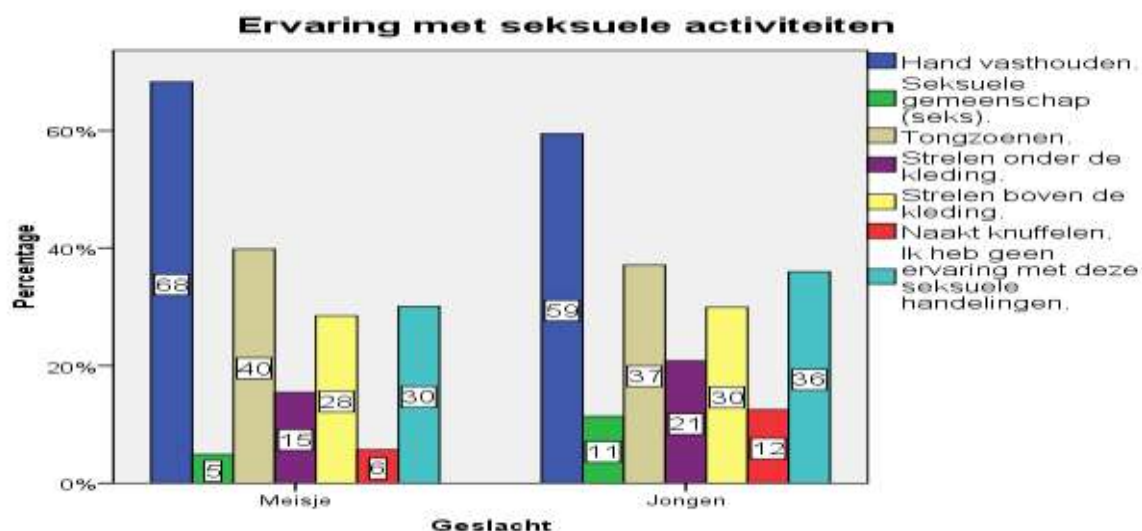
4.5 Wat speelt er?

De vorige vraag is een soort overgang van voorlichting naar wat er allemaal speelt onder de jongeren. We zijn eerst nagegaan of jongeren verliefd zijn, een relatie hebben enz.

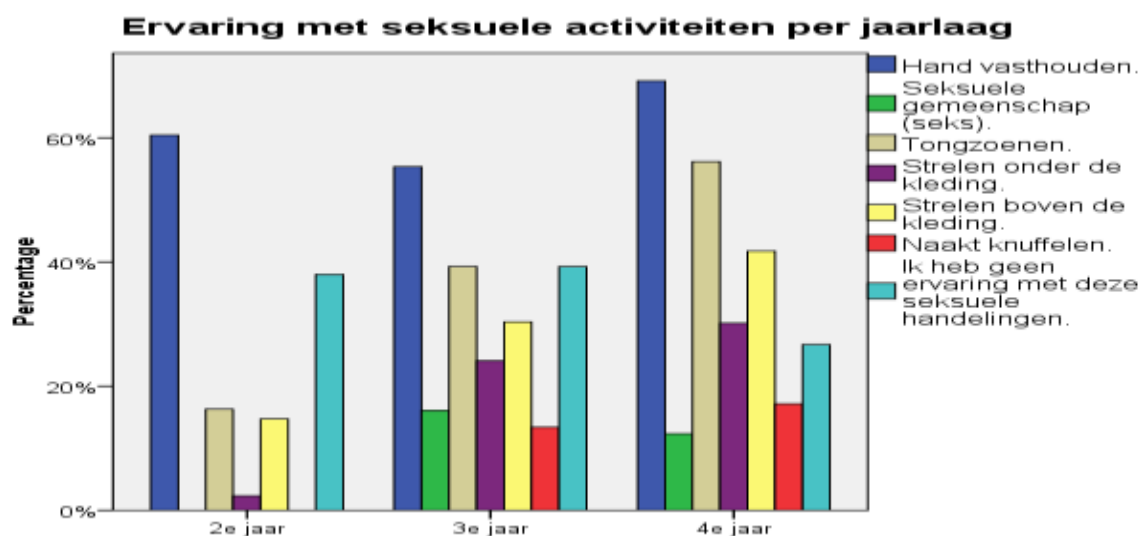
Figuur 27: Verliefd, relatie of geen behoefte. Kruis aan wat er bij je past.

De hoogste score krijgen het verliefd zijn geweest op meerdere jongeren, lang verliefd zijn op één persoon en geen behoefte hebben aan een relatie. Er zijn weinig jongeren, die al vaak een relatie hebben gehad. Meer jongens (27 tegenover 18 procent) hebben geen behoefte aan een relatie, terwijl meer meisjes (32 tegenover 21 procent) al lang verliefd zijn op één persoon. We vroegen de jongeren vervolgens waar zij ervaring mee hebben.

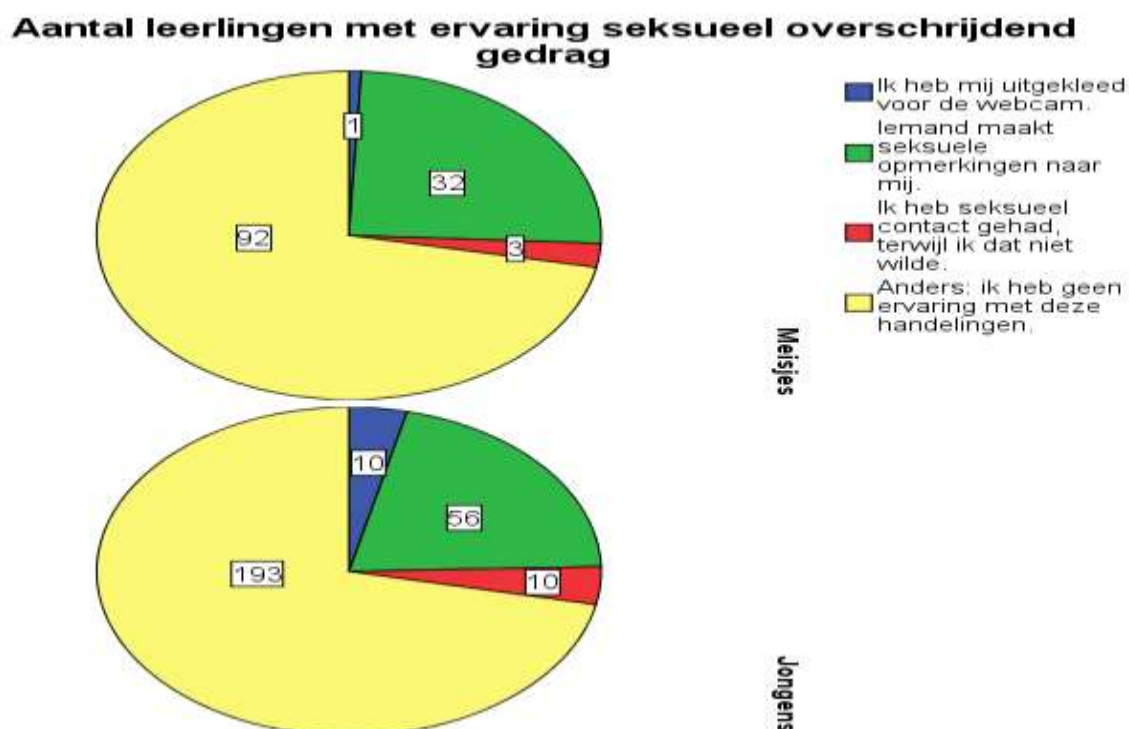
Figuur 28: Kruis aan of jij ervaring hebt met de volgende seksuele handelingen.

Uit figuur 28 blijkt dat aan de ene kant meer jongens geen ervaring hebben met genoemde handelingen. Aan de andere kant scoren zij wel meer op de meeste handelingen dan de meisjes. Jongens scoren de helft hoger op seksuele gemeenschap en naakt knuffelen, en ook 5 procent hoger op strelen onder de kleding. Degenen, die ervaring hebben met seksuele handelingen, zijn dus verder gegaan dan de meisjes. De meisjes scoren namelijk hoger op hand vasthouden en tongzoenen. Verder zien we in figuur 29 dat ervaring toeneemt per jaar. Het percentage jongeren dat geen ervaring heeft neemt af.

Figuur 29: Ervaring met seksuele handelingen, geordend per jaarlaag.

Naast deze seksuele handelingen hebben we ook gekeken naar grensoverschrijdende handelingen (figuur 29). Het gaat er hier duidelijk om, dat het door een ander is gedaan. Het had nog interessant geweest om te vragen of jongeren hier zelf ook actief in zijn, maar die vraag is langs ons heen gegaan. We hebben in de diagram gekozen voor aantallen en gescheiden geslachten. Dat meer jongens ervaring hebben, ligt aan het hogere aantal jongens dat meegedaan heeft. In totaal hebben 11 leerlingen zich uitgetkleed voor de webcam. En 13 jongeren hebben seksueel contact gehad, terwijl zij dat niet wilden. We weten niet om welk seksueel contact het hier gaat. Seksuele opmerkingen worden vaker gemaakt.

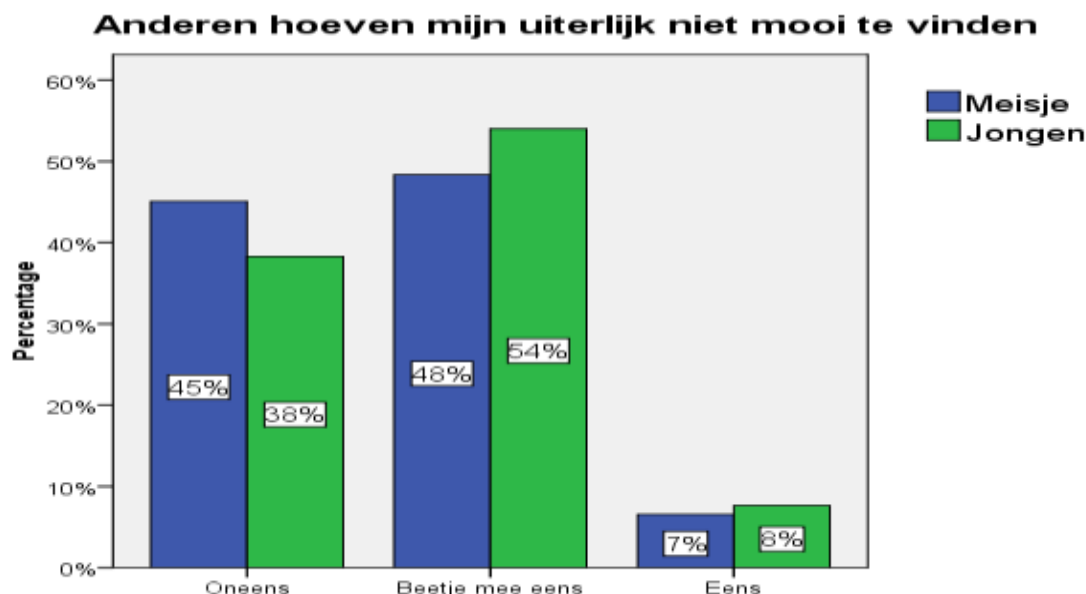

Figuur 30: Kruis aan waarmee jij ervaring hebt.

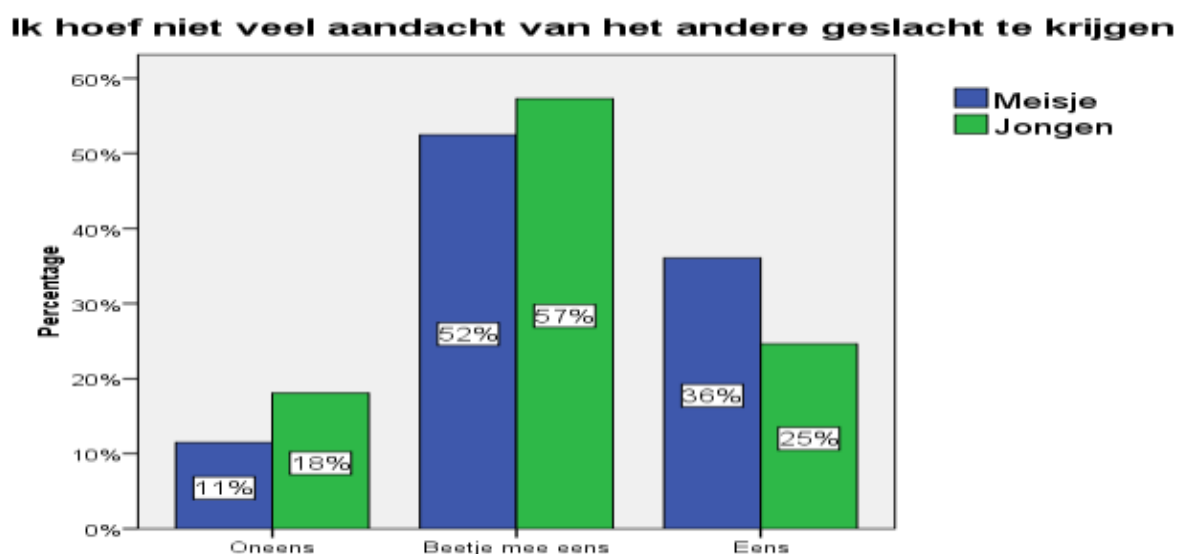
De stellingen, die nu volgen, gaan over weerbaarheid. Wanneer jongeren het belangrijk vinden aandacht te krijgen, kan dit hun weerbaarheid verkleinen. Ook deze stellingen hebben we voor de analyse anders geformuleerd, waardoor ze soms moeilijk te begrijpen zijn.

- Het is niet zo dat ik het belangrijk vindt dat jongeren van het andere geslacht mijn uiterlijk mooi vinden.
- Het is niet zo, dat ik het belangrijk vindt om aandacht van veel jongeren van het andere geslacht te krijgen.
- Het is niet zo, dat ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.
- Het is niet zo, dat iemand met ervaring met een relatie beter weet wat er hoort of niet.

Maar weinig jongeren vinden het niet belangrijk dat anderen hun uiterlijk mooi vinden (figuur 30). Veel meer jongeren twijfelen (48 tot 54 procent). Van de meisjes vindt 45 procent het wel belangrijk dat jongens hun uiterlijk mooi vindt en 38 procent van de jongens vindt het belangrijk dat meisjes hen mooi vinden. Jongens lijken het iets minder belangrijk te vinden, al is dit geen heel groot verschil.

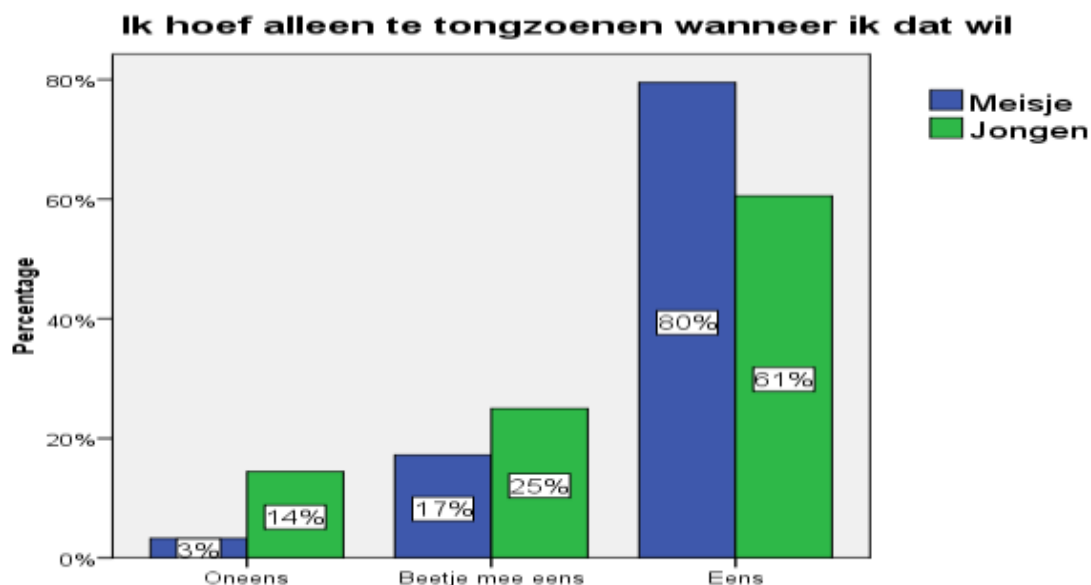

Figuur 31: Het is niet zo dat ik het belangrijk vindt, dat anderen mijn uiterlijk mooi vinden.

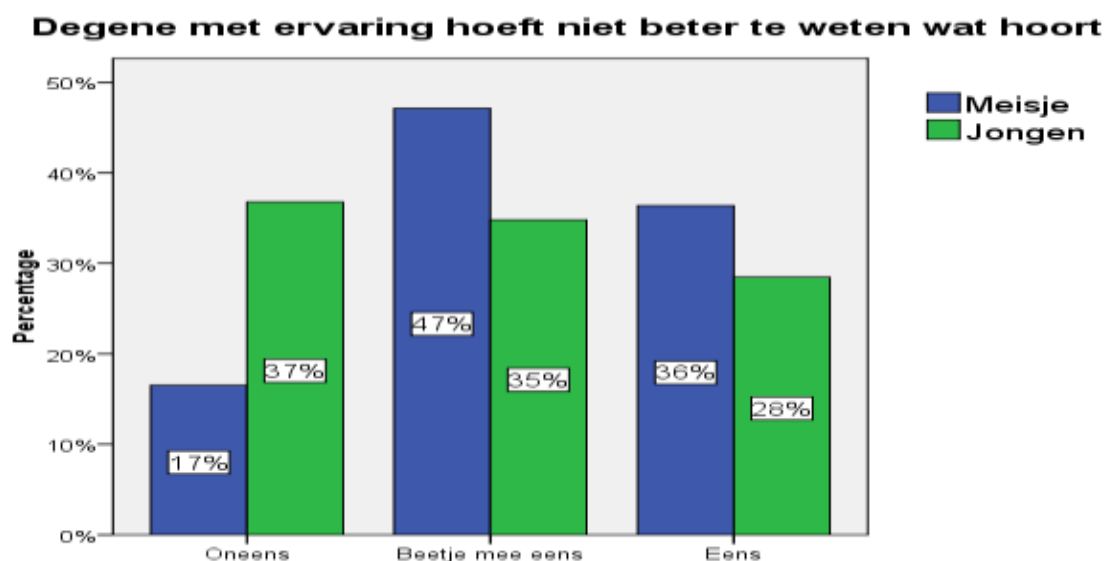

Figuur 32: Het is niet zo dat ik het belangrijk vind veel aandacht te krijgen van het andere geslacht.

Ook de stelling: “Het is niet zo dat ik het belangrijk vindt aandacht van veel jongeren van het andere geslacht te krijgen”, wordt vooral twijfelend beantwoordt. Daarna vinden jongens en meisjes het vooral niet belangrijk. Jongens lijken het belangrijker te vinden aandacht van veel meisjes te krijgen. Zij scoren hier 18 procent, tegenover 11 procent van de meisjes. In figuur 32 komt naar voren dat veel jongens en meisjes alleen tongzoenen, wanneer zij het prettig vinden. Als wij hierbij de stelling gebruiken, zoals die oorspronkelijk in de enquête stond, blijkt dat vooral jongens twijfelen over het wel of niet horen van tongzoenen. De stelling was: “Ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.” En 14 procent van de jongens vindt dat het inderdaad hoort, ook al vinden ze het niet prettig.

Figuur 33: Het is niet zo dat ik denk dat tongzoenen gewoon hoort, ook al vind ik het niet prettig.

Figuur 34: Het is niet zo dat iemand met ervaring met een relatie beter weet wat er hoort of niet.

Van de jongens, gelooft 37 procent, dat iemand die ervaring heeft met relaties beter weet wat er hoort of niet. Voor de meisjes geldt dit voor 17 procent. De meisjes vinden vaker (36 procent) dat iemand met een relatie niet beter weet wat er hoort. Meer meisjes dan jongens twijfelen erover.

Er volgen nog meer stellingen over weerbaarheid, alleen hoefden deze niet aangepast te worden.

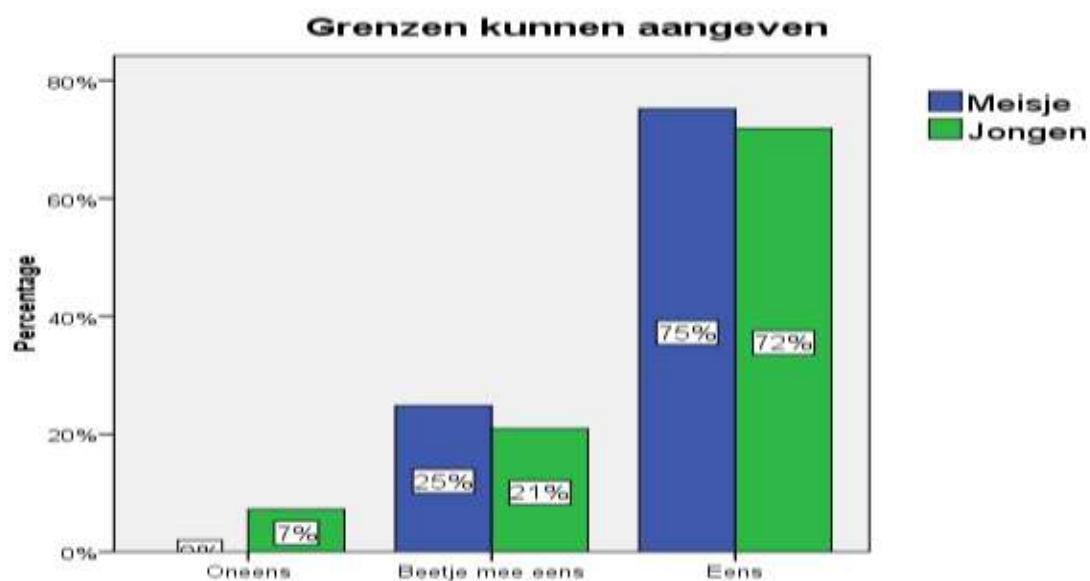
- Ik vind het erg wanneer jongeren van het andere geslacht mij aanraken, zonder dat hij/zij het eerst vragen.
- Ik durf een jongere van het andere geslacht af te wijzen, wanneer ik geen contact met hem/haar wil.

In figuur 34 zien we grote verschillen tussen jongens en meisjes. Meisjes twijfelen voor het grootste deel. En 26 procent van hen vindt het inderdaad erg, wanneer jongens hen aanraken zonder het te vragen. Voor de jongens geldt dit voor 8 procent. Terwijl 67 procent het totaal niet erg vindt, wanneer meisjes hen aanraken zonder het te vragen. Meisjes lijken hier gevoeliger voor te zijn. Voor 21 procent van de meisjes geldt dat zij het niet erg vinden, wanneer dit gebeurt.

Figuur 35: Ik vind het erg wanneer jongeren van het andere geslacht mij aanraken, zonder dat zij dat eerst vragen.

Het grenzen aangeven is makkelijker voor de jongeren, want 73,5 procent van de jongeren durft een ander af te wijzen, wanneer zij geen contact met hem of haar willen. En 23 procent van de jongeren twijfelt hieraan. Jongens lijken er iets meer moeite mee te hebben, omdat 7 procent van de jongens een meisje niet af durft te wijzen, wanneer zij geen contact willen.

Figuur 36: Ik durf een jongere van het andere geslacht af te wijzen, wanneer ik geen contact met hem/haar wil.

4.6 Homoseksualiteit

Op advies van verschillende personen hebben wij ook het onderwerp homoseksualiteit in de enquête toegevoegd. Als eerste hebben we gevraagd naar de gevoelens van jongeren. Uit de gegevens, die wij binnenkregen, zijn er in totaal 9 jongeren die twijfels hebben over hun gevoelens, zeker zijn van homoseksualiteit, of een relatie hebben.

Aantal leerlingen over homoseksuele gevoelens

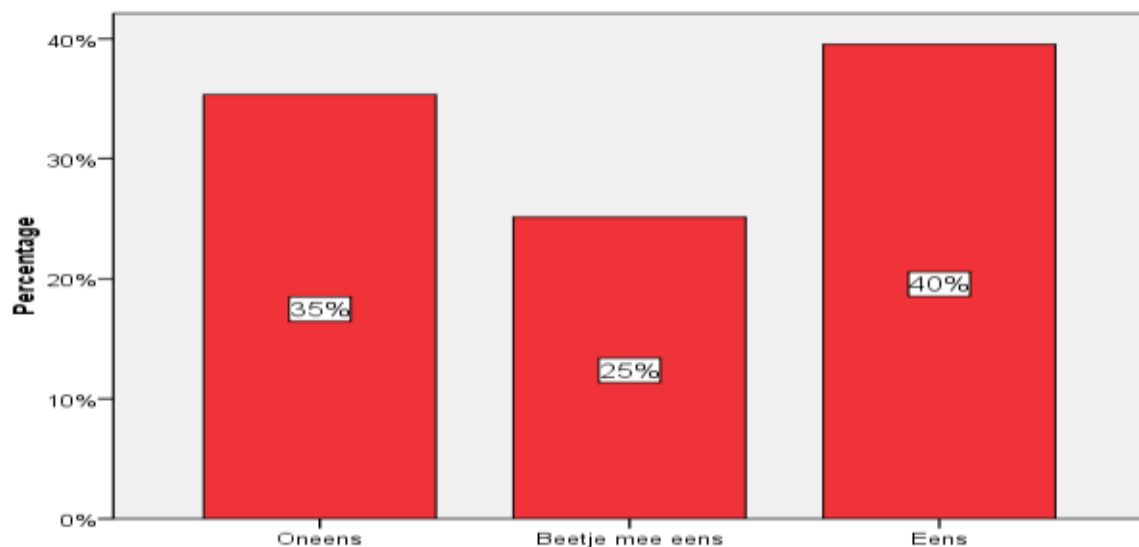

Figuur 37: Kruis aan wat bij jou past.

Hierna hebben we geprobeerd om de mening van leerlingen, en ook de sfeer op school in kaart te brengen. De volgende stellingen komen aan de orde:

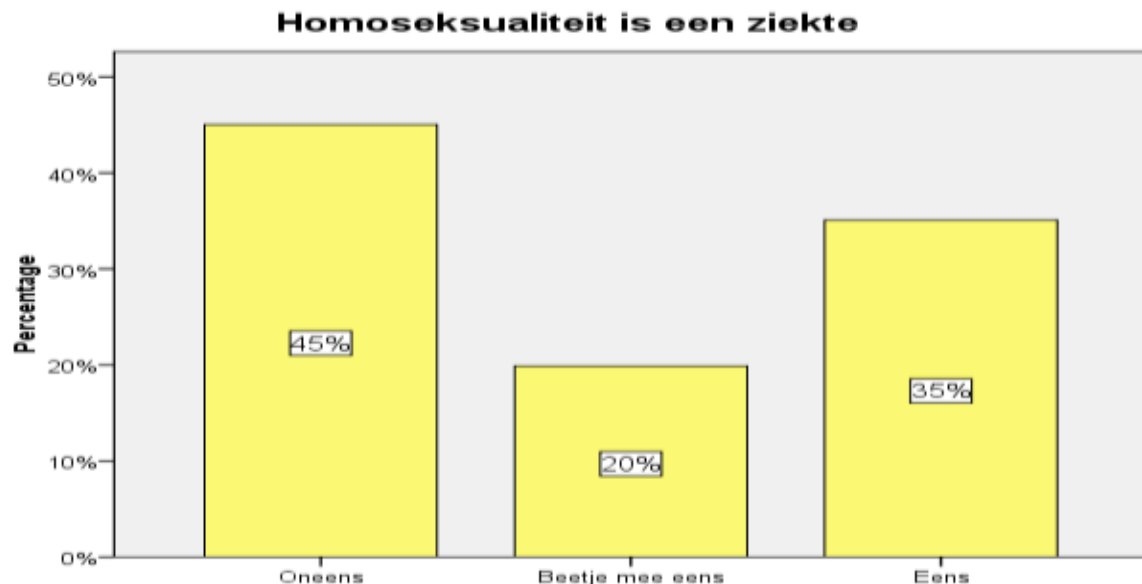
- Iemand mag wel homo zijn, maar het niet in praktijk brengen.
- Homoseksualiteit is een ziekte.
- Er worden op school door leerlingen regelmatig onaardige opmerkingen gemaakt over homo's.
- Wat je voelt is oké, dus als je als jongere op hetzelfde geslacht valt is dat prima.

Homoseksualiteit in praktijk brengen

Figuur 38: Iemand mag wel homo zijn, maar het niet in praktijk brengen.

Toen we deze stelling achteraf bekeken, zagen we dat de stelling dubbel is. Wanneer jongeren oneens invullen, kan dat twee dingen betekenen. Zij kunnen daarmee bedoelen, dat je helemaal geen homo mag zijn, of dat je het wel in praktijk mag brengen. Wat we dus vast kunnen stellen, is dat 40 procent van de jongeren vindt dat je inderdaad wel homo mag zijn, maar het niet in praktijk mag brengen.

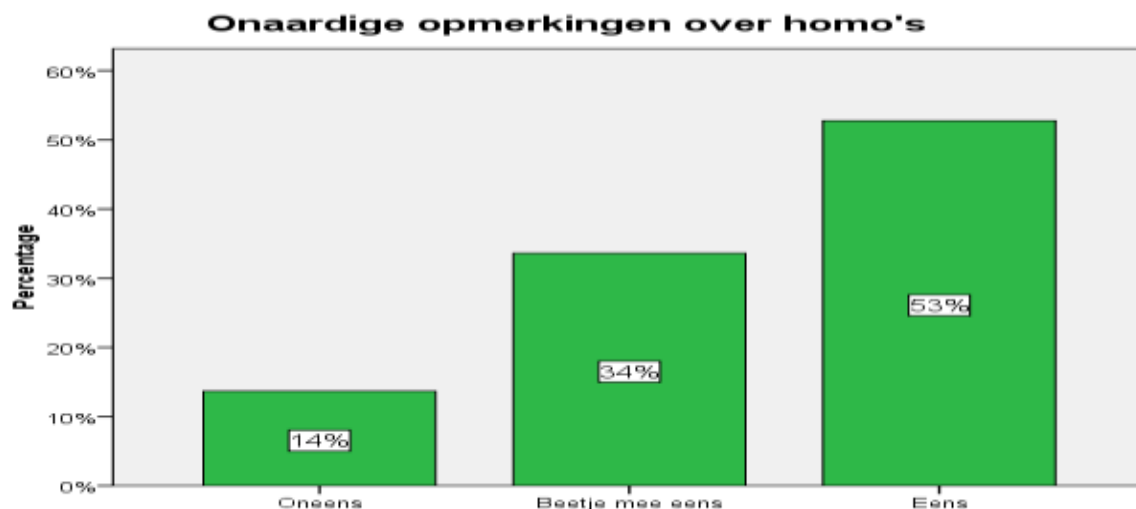

Figuur 39: Homoseksualiteit is een ziekte.

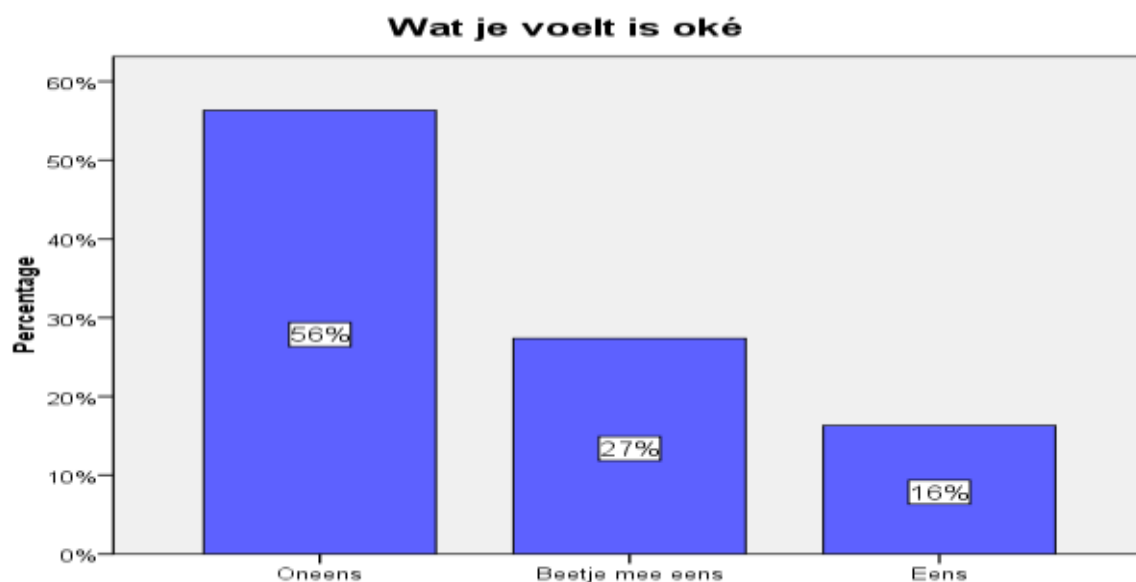
Een andere mening, die we tegenkwamen in de literatuur, is dat homoseksualiteit een ziekte is. Deze mening wilden we ook testen. Dit zou impliceren dat het te genezen is, of af te leren misschien. Uit figuur 38 blijkt dat de meeste jongeren het hier niet mee eens zijn. Toch is 55 procent het er een beetje mee eens, of mee eens.

De sfeer op school blijkt niet heel veilig te zijn, voor jongeren met homoseksuele gevoelens, of voor praktiserend homo's, want 53 procent van de jongeren is het erover eens dat er regelmatig onaardige opmerkingen worden gemaakt over homo's. Slechts 14 procent zegt dat het niet gebeurt. Deze gegevens hebben invloed op de uitkomst van figuur 36. De jongeren zaten in een klas met computers naast elkaar. Het is mogelijk dat jongeren niet in durfden te vullen dat zij homoseksuele gevoelens hadden, omdat zij bang waren voor hun medeleerlingen. Aan de andere kant is het een grote stap geweest voor de leerlingen, die dit wel ingevuld hebben.

De laatste vraag over homoseksualiteit, ging erover of gevoelens oké zijn of niet. Het grootste deel van de jongeren (56 procent) is het niet eens met deze stelling. Zij vinden het niet oké en prima als je als jongere op het andere geslacht valt. Voor 16 procent van de jongeren geldt, dat zij dit wel oké en prima vinden.

Figuur 40: Er worden op school door leerlingen regelmatig onaardige opmerkingen gemaakt over homo's.

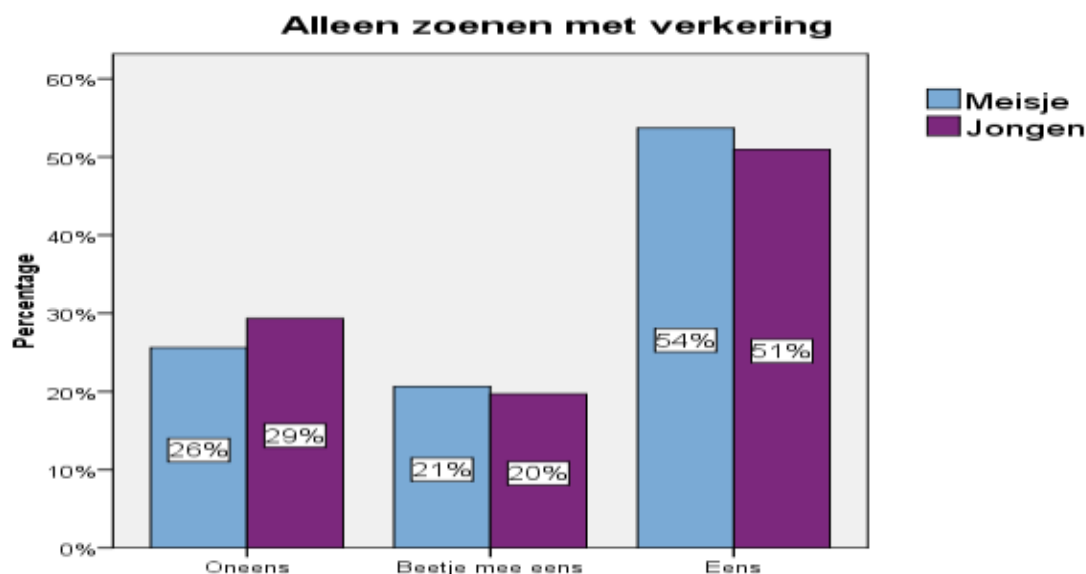
Figuur 41: Wat je voelt is oké, dus als je als jongere op het andere geslacht valt, is dat prima.

4.7 Mening van de jongeren

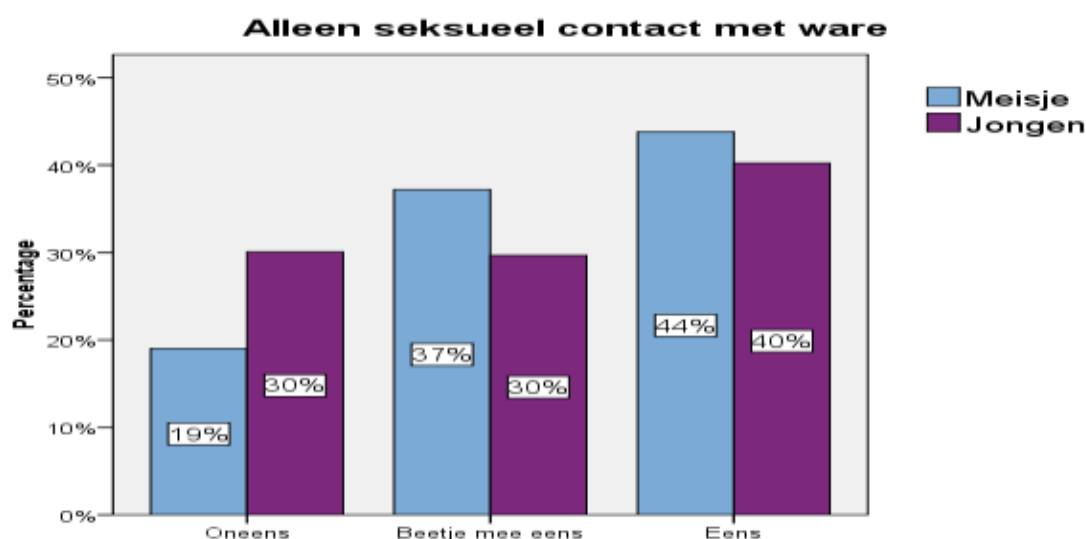
Als laatste hebben we een blokje stellingen over de mening van de jongeren. De eerste stellingen zijn gericht op hun overtuiging over seksueel contact en wanneer zij dit toelaatbaar vinden voor zichzelf.

- Ik zoen alleen met een jongere van het andere geslacht wanneer ik verkering met hem/haar heb.
- Ik wil alleen seksueel contact met een jongere van het andere geslacht, wanneer ik denk dat hij/zij de ware is.
- Tongzoenen is vergaand seksueel contact.

Rond de 50 procent van de jongeren zoent alleen met een jongen, wanneer hij of zij verkering met die persoon heeft. Daartegenover staat 27,5 procent van de jongeren hier niet mee wacht. De verschillen naar geslacht zijn niet noemenswaardig groot.

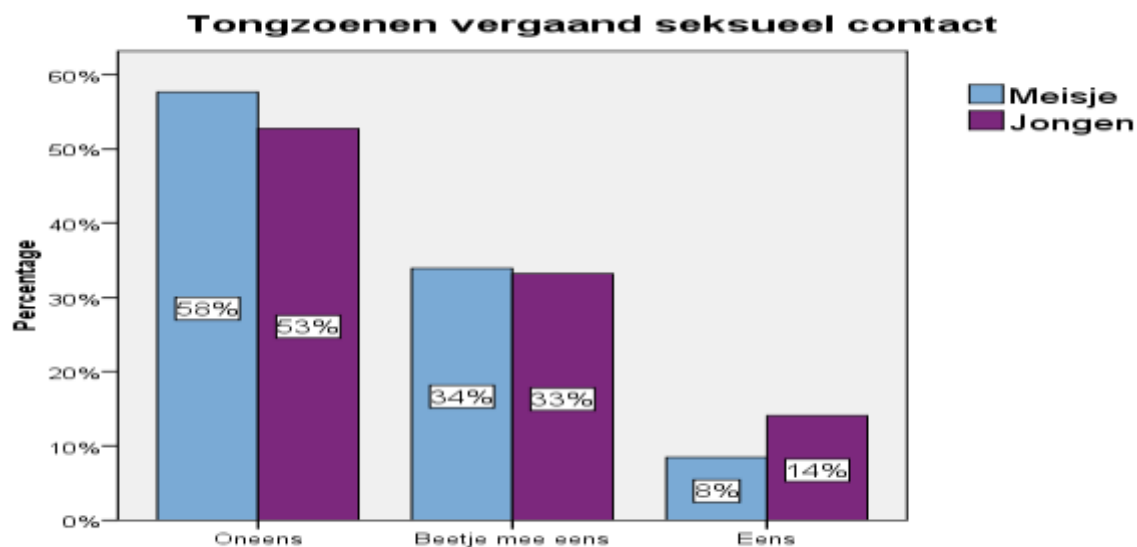

Figuur 42: Ik zoen alleen met een jongere van het andere geslacht wanneer ik verkering met hem/haar heb.

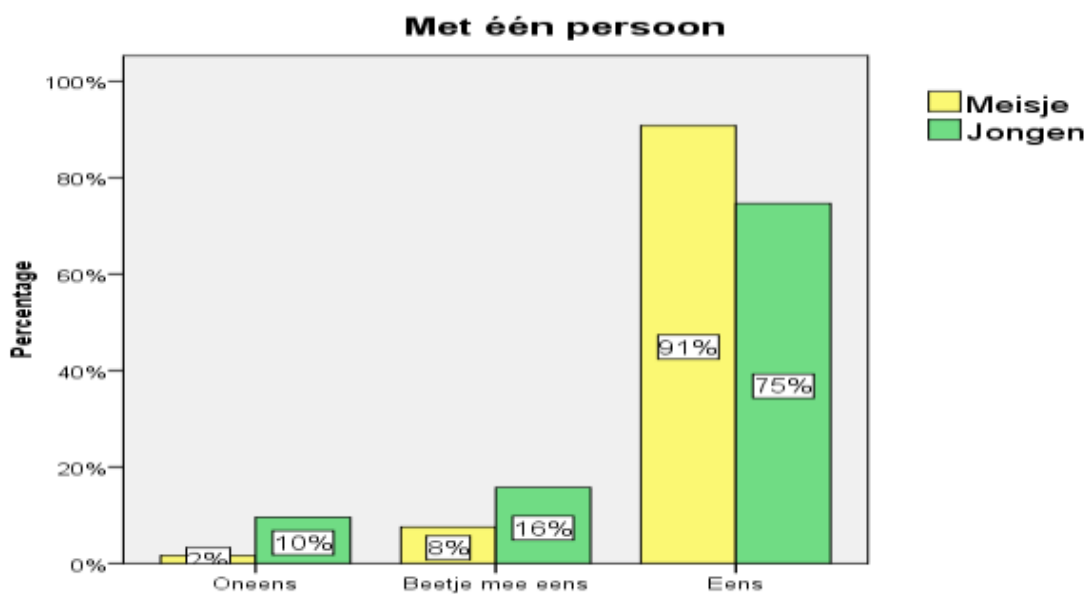

Figuur 43: Ik wil alleen seksueel contact met een jongere, wanneer ik denk dat hij of zij de ware is.

Figuur 43 laat zien dat 42 procent van de jongeren seksueel contact met de ware wil. Anders gezegd, willen zij dit dus voor zover mogelijk met één persoon. De meisjes scoren hoger bij 'een beetje mee eens', terwijl de jongens het er vaker niet mee eens zijn. Voor 30 procent van de jongens geldt, dat zij niet wachten met seksueel contact tot zij de ware hebben gevonden. Tongzoenen is voor de meeste jongeren (53 tot 58 procent) geen vergaand seksueel contact. Twijfelende jongeren beslaan 33,5 procent. Jongens vinden dit vaker vergaand seksueel contact dan meisjes.

Figuur 44: Tongzoenen is vergaand seksueel contact.

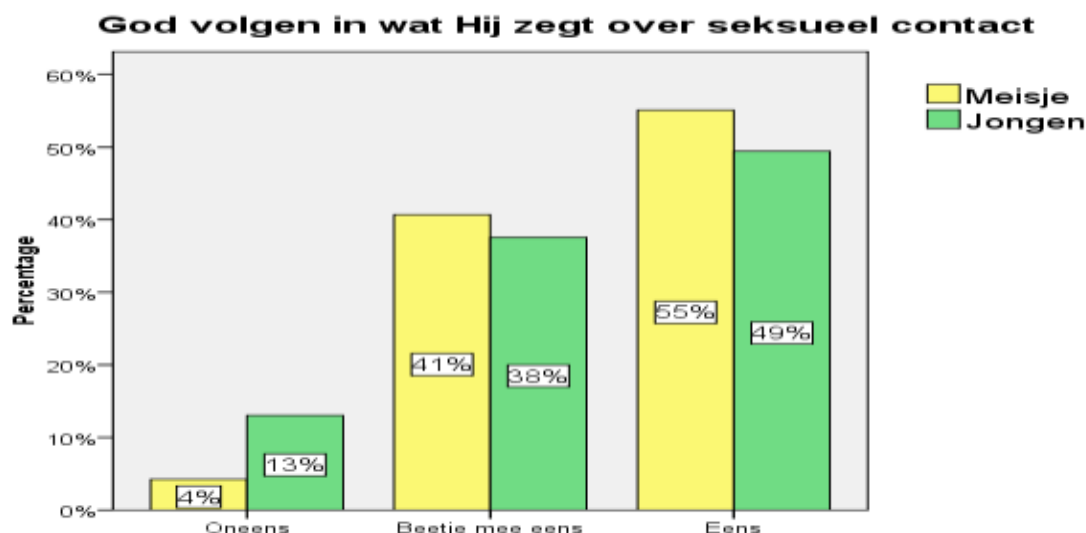
Figuur 45: God wil dat je maar met één persoon seksueel contact hebt.

Naast wat algemene stellingen hebben we ook gevraagd naar de mening van de jongeren over de Bijbel, en of zij dit willen volgen.

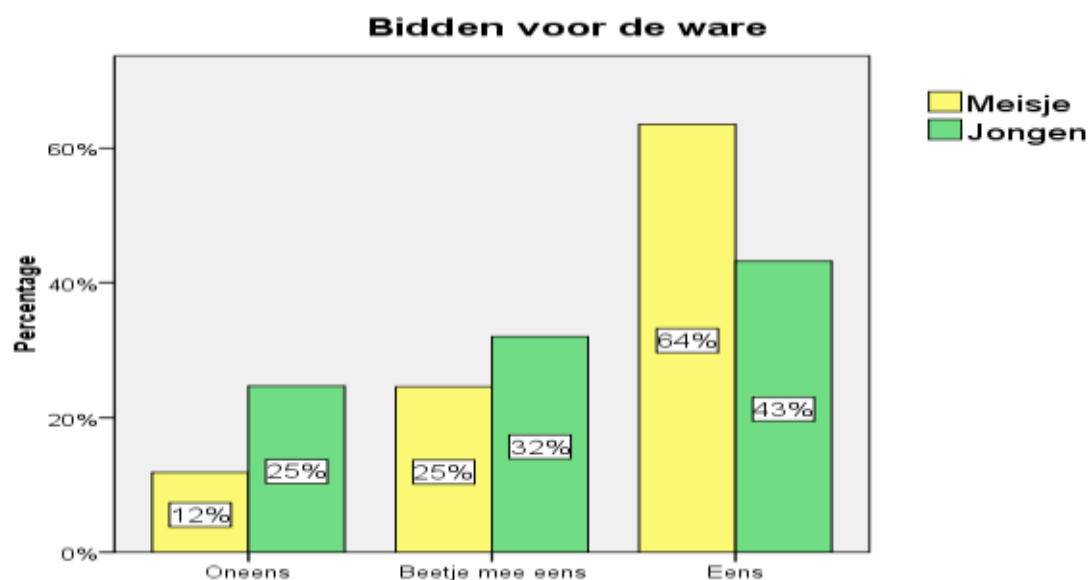
- God wil dat je maar met één persoon seksueel contact hebt.
- Ik wil God volgen in wat Hij zegt over seksueel contact in de Bijbel.
- Ik bid dat God de ware persoon op mijn pad brengt.

Een groot deel van de jongeren is het wel eens over wat God wil. Hij wil dat je maar met één persoon seksueel contact hebt. Jongens twijfelen hier twee keer zo vaak over en verder geeft 8 procent meer dan de meisjes aan dat dit niet zo is.

Van de jongens wil 49 procent God volgen in wat Hij zegt over seksueel contact. De meisjes scoren hier iets hoger op, met 55 procent. De jongens scoren met 13 procent tegenover 4 procent op 'oneens'. Daarmee geven zij aan God niet te willen volgen in wat Hij zegt over seksueel contact. Als het gaat om bidden voor de ware persoon, bidden de meisjes hier vaker voor (64 tegenover 43 procent). Het valt op dat er meer meisjes zijn, die zeggen te bidden voor de ware, dan dat meisjes aangeven God te willen volgen. Dat geeft aan dat 9 procent wel vraagt om dingen, maar niet bereid is te doen wat God wil. Ook bij de jongens zien we deze discrepantie. Jongens scoren vaker op 'oneens' met 25 procent. Zij bidden vaker niet om de ware persoon dan meisjes.

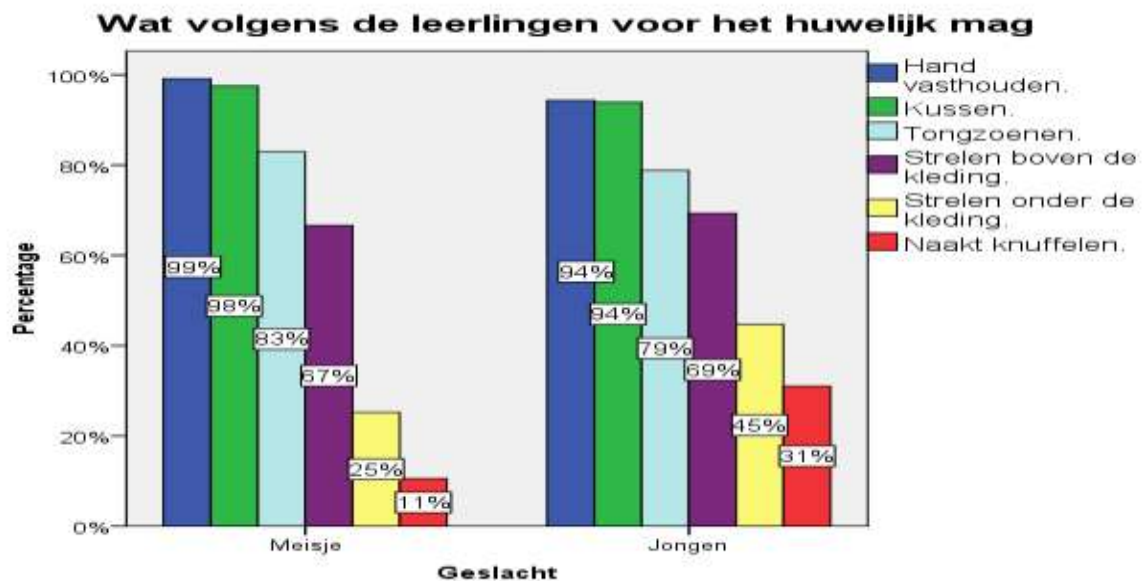
Figuur 46: Ik wil God volgen in wat Hij zegt over seksueel contact in de Bijbel.

Figuur 47: Ik bid dat God de ware persoon op mijn pad brengt.

Als laatste hebben we leerlingen gevraagd om aan te geven wat zij denken dat er mag voor het huwelijk. Het gaat hier om hun mening. Seksuele gemeenschap hadden we door een fout alleen toegevoegd bij meisjes en daarom konden we deze niet gebruiken in de analyse. Opvallend in deze grafiek is, dat jongens vinden dat er meer kan of mag. Naakt knuffelen kent een verschil van 20 procent, en datzelfde geldt voor strelen onder de kleding. Ook opvallend is het deel van de

leerlingen, die vindt dat bepaalde handelingen niet mogen voor het huwelijk. Voor 6 procent van de jongens geldt, dat zij denken dat ze niet mogen kussen voor het huwelijk.

Figuur 48: Kruis aan wat volgens jou voor het huwelijk mag.

De laatste vraag van onze enquête was een vraag naar het e-mailadres van de jongere om na te praten. Deze adressen vermelden wij niet, omdat deze niets toevoegen aan de resultaten en vooral omdat we de jongeren anonimiteit hebben toegezegd.

Bijlage 8. Samenvatting van interview met Dhr. drs. W. de Kloe

De voorlichting van Het Driestar College.

15 februari 2010

Welke visie heeft de school over seksualiteit?

Het Driestar College heeft de visie dat seksualiteit te maken heeft met het vormen van een onverbreekelijke verbintenis tussen één man en één vrouw. Alleen binnen het huwelijk, als een het hele leven omvattende verbondenheid, komt seksualiteit tot zijn recht. Buiten het huwelijk dus niet. Seksualiteit is geen vrijblijvend spelletje. Deze visie wil de school ook aan de leerlingen overdragen. Dit wordt onder andere gedaan doordat alle docenten die een relatie hebben, verkering hebben of getrouwd zijn. Ze mogen geen samenlevingscontract hebben en niet een relatie hebben met iemand van hetzelfde geslacht. Alle docenten hebben dezelfde visie en dragen deze, wanneer het aan de orde komt, aan de leerlingen over. Op dit moment is de school erg actief met het onderwerp homoseksualiteit bezig. Dat is namelijk binnen de reformatorische cultuur een 'hot item'. De Koepel van reformatorische scholen heeft een beleidsvisie over seksualiteit opgesteld². Het Driestar College wil deze bijna letterlijk als eigen beleid gaan gebruiken.

Hoe wordt deze visie vorm gegeven in de lessen die de leerlingen aangeboden krijgen?

De Kloe is van mening dat kinderen van 11 of 12 van de ouders seksuele voorlichting horen te ontvangen. De school ziet dat als taak van de ouders. De Kloe geeft dan ook aan dat de school geen seksuele voorlichting geeft. Bij de biologie lessen is er een thema gewijd aan het seksuele lichaam. Daarin krijgen de leerlingen informatie over op welke manier hun lichaam werkt op dat gebied. De GGD heeft voorlichtingsfolders uit. Deze worden door de school niet aangenomen, omdat de informatie die in deze folders staan niet altijd overeenstemmen met de visie die de school heeft. De vmbo leerlingen krijgen in klas 3 een hele dag workshops aangeboden, waar zij zichzelf voor inschrijven. Voor deze dag worden externe en interne deskundigen uitgenodigd die de workshops de leerlingen aanbieden. Er komen onder andere de onderwerpen verkering, loverboys, homoseksualiteit en zelfbevrediging voor. Voordat deze dag er is, wordt voor de ouders een avond georganiseerd die van die dag op de hoogte worden gesteld. Daarnaast is er één voorlichtingsavond voor de ouders over seksualiteit, in de vier jaar dat hun kinderen op Het Driestar College zit. De Kloe noemt dit het aanbieden van opvoedingsondersteuning. De ouders krijgen op deze avond allereerst in collegevorm een presentatie. Vervolgens worden ze in kleine groepjes verdeeld en mogen ze met elkaar, de vragen die ze hebben, met andere ouders en de begeleidende docent bespreken. De Kloe vertelt dat de ouders vaak heel veel vragen hebben en onzeker zijn over dit onderwerp. Binnen de lessen godsdienst en maatschappijleer komen de onderwerpen huwelijk en seksualiteit in klas 3 van het vmbo aan de orde. Bij maatschappijleer meer in de zin van de man en vrouw verhouding in de maatschappij en welke invloed media heeft. Het vak ethiek is een onderdeel van het vak godsdienst, waarbij ongetwijfeld ook wordt gesproken over huwelijk en seksualiteit. Op havo/vwo is er voor de maatschappij lessen een nieuw onderdeel met de naam 'Huwelijk en Gezin'. Voor de vmbo leerlingen is dit er nog niet.

² Deze visienota is te vinden op de volgende website:

http://www.vgs.nl/beheer/upload/Visienota_homoseksualiteit_EINDVERSIE_JUNI_2008.pdf.

Bijlage 9. Gesprek met leerlingen over casussen

9.1 Misgelopen gesprekken

In onze planning heeft u kunnen lezen, dat we jongeren wilden interviewen. We wilden hen vragen stellen, om zo de gedachten, motieven en verlangens achter het gedrag van de jongeren in kaart te brengen. Op die manier zouden jongeren uit kunnen leggen welke bedoeling zij met hun gedrag hebben. Om jongeren vragen te stellen en groepjes samen te kunnen stellen, kregen leerlingen de kans om hun e-mailadres in te vullen aan het eind van de enquête. We vormden vervolgens groepjes van leerlingen, en mailden deze groepjes de eerstvolgende mail, waar niet veel reacties op kwamen. Vervolgens stuurden we hen de tweede mail.

Hallo allemaal,

Ongeveer twee weken geleden heb jij een enquête ingevuld over seksualiteit. Aan het eind hebben we de vraag gesteld, of je nog verder wilde praten over deze onderwerpen. Je hebt toen je e-mailadres opgeven. Wij zijn ontzettend blij met je enthousiasme, en willen graag verder met je praten. We zullen eerst kort uitleggen wat we van plan zijn.

Het is de bedoeling dat jullie in groepjes van vier met ons gaan praten. Je zit met alleen jongens van je eigen jaarlaag. We gaan vervolgens praten over onderwerpen, die in de enquête ook al naar voren kwamen. Je kunt hierbij denken aan de media, aan de sfeer op school en nog meer andere onderwerpen. Het zal ongeveer drie kwartier duren. Het is geen gesprek waar we over persoonlijke problemen praten. Daarnaast blijft alles anoniem.

Op dinsdag 23 maart zal het 5e uur het gesprek plaats vinden. Dit is onder jullie les, maar dat vind jullie school niet erg. Het briefje wordt via de school geregeld, zodat je de les kan missen. Wanneer het een belangrijke les is en je deze niet kunt missen, wil je dat dan aangeven?

Zou je deze week zo snel mogelijk nog willen reageren?

Hartelijke groeten,
Maartje en Elza

Hoi allemaal,

Door te weinig reacties op onze mail hebben we geen idee of jullie wel of niet willen praten met ons. Daarom hebben we besloten het morgen in ieder geval niet door te laten gaan, omdat jullie de mail met het lokaaltje misschien niet zouden lezen. We hopen dat jullie willen reageren op deze mail, zodat we weten of jullie wel het gesprek met een groepje willen hebben. Het is belangrijk voor ons onderzoek, en wij zouden er erg blij mee zijn!

Tip: Reageer gelijk als je deze mail ziet, dan vergeet je het in ieder geval niet.

(Dat maakt het voor ons ook makkelijker.)

Als je misschien al aangegeven had om mee te doen, dan is deze mail vooral ter informatie dat het niet door gaat.

Hartelijke groeten,
Elza en Maartje

Tot onze spijt trokken veel jongeren zich terug, nu ze werkelijk een mail ontvingen. Soms hadden jongeren een verkeerde voorstelling van de gesprekken en ook andere redenen kwamen naar voren.

We zullen kort enkele van de reacties weergeven:

- Eigenlijk heb ik niet z'n zin om te komen.
- Nou ik heb al info gekregen van iemand dus ik hoef geen vragen meer of info.
- Ik wil liever niet mee doen omdat mijn vriendinnen uit mijn klas het ook niet doen vandaar. En ik dacht dat het alleen per mail ging.
- Ik heb het denk ik verkeerd begrepen, ik hoef namelijk niet zo'n gesprek. Sorry!
- Omdat ik geen behoefte heb aan zo'n gesprek, en ik doe dit jaar examen dus ben alleen nog maar voor examentrainingen op school.
- Ik wil liever niet verder in gesprek gaan met jullie, sorry.
- Ik heb mijn mailadres niet opgegeven. Dat was een jongen uit mijn klas, die dacht leuk te zijn. Van mij hoef je niet met mij te praten.

We besloten uiteindelijk om de gesprekken niet te doen. We hadden hiervoor enkele redenen. Ten eerste begon de tijd te dringen. We zouden de gesprekken mogelijk kunnen regelen, maar dat zou nogal wat moeite geven. De tijd, die dit zou kosten, woog niet op tegen de winst uit de gesprekken, die we haastig zouden moeten voorbereiden. Verder hadden we ook nog een ander idee, die we sneller uit zouden kunnen voeren. We wilden enkele casussen aan de jongeren voorleggen. Dit zullen we in de volgende paragraaf verder uitwerken. Deze casussen geven ons de kans om met de doelgroep te spreken en zo te ervaren hoe ze met dit onderwerp omgaan. Daarmee hebben we het eerste doel van de gesprekken alsnog meegenomen. Daarnaast krijgen we ook een kans om de gedachtewereld van de jongere te bevragen, al zal dit wel in mindere mate zijn. Op basis van deze overwegingen zijn we tot het besluit gekomen om casussen in plaats van gesprekken te doen.

9.2 Casussen voor jongeren

Omdat de gesprekken met de jongeren niet gelukt zijn, hebben we besloten een aantal casussen aan leerlingen voor te leggen terwijl ze pauze hielden.

9.2.1 Casussen

We hebben voor de meisjes de volgende twee casussen opgesteld:

- A. Jij bent al enkele weken verliefd op een jongen, en je gaat vriendschappelijk met hem om. De jongen pakt je hand. Hoe voel je je? Wat denk je? Wat denk je dat de jongen voelt?
- B. Stel dat een jongen jou nakijkt... wat bedoeld hij daarmee? Wat voelt hij voor jou?

Voor de jongens hadden we twee casussen, die hierop aansloten:

- A. Jij ziet een mooi meisje lopen op het schoolplein. Je volgt haar met je ogen, en even later merkt zij het op. Jij blijft naar haar kijken. Wat voel jij voor haar? Wat zal het meisje denken volgens jou?
- B. Stel dat jij de hand van een meisje pakt, waar je al een tijdje vriendschappelijk mee om gaat. Wat bedoel je daar dan mee?

9.2.2 Werkwijze

We zijn twee dagen naar het Driestar College gegaan en hebben jongeren op het schoolplein aangesproken. We vroegen hen of ze een vraag wilden beantwoorden, en lazen vervolgens de casus voor. Jongeren konden zo zelf beslissen of ze mee wilden doen, en wij konden op deze manier veel jongeren spreken.

9.2.3 Discussie

Het is mogelijk dat de casus door jongeren niet helemaal begrepen is. We hadden voor de meisjes de casus dat ze verliefd waren op een jongen. De jongens stelden we gewoon de vraag wat het betekende als ze de hand van een meisje pakten. Daardoor zijn deze antwoorden mogelijk niet helemaal te vergelijken. Wel hebben we doorgevraagd, en dat maakt de antwoorden wel meer bruikbaar.

9.2.4 De resultaten

We willen nu de reacties weergeven op de casussen. Onder elke casus wordt in een tabel de letterlijke reactie weergegeven. Dit zijn losse zinnen en citaten, waarbij soms onze vervolgvraag weergegeven wordt.

- Meisjes A. Jij bent al enkele weken verliefd op een jongen, en je gaat vriendschappelijk met hem om. De jongen pakt je hand. Hoe voel je je? Wat denk je? Wat denk je dat de jongen voelt?

3 ^e jaar	"Dan voel je je fijn. Dan zou je dat leuk vinden." <i>En als je het niet wilt?</i> "Dan zou ik terug trekken, maar niet met woorden."
3 ^e jaar	"Hij pakt toch niet zomaar je hand."
4 ^e jaar	"Hij vind me ook leuk."
4 ^e jaar	"Dat zou ik wel leuk vinden."
4 ^e jaar	"Dan zou hij mij ook wel leuk vinden."
4 ^e jaar	"Dan denk ik: Waarom zou hij dat doen?"
4 ^e jaar	"Vind hij me leuk ofzo?"
4 ^e jaar	"Dat doet hij niet zomaar."

- Meisjes B. Stel dat een jongen jou nakijkt... wat bedoeld hij daarmee? Wat voelt hij voor jou?

3 ^e jaar	"Als ik het door heb, denk ik: "Wat kijk je?"
3 ^e jaar	"Hij ziet me wel staan. Hij ziet me lopen." <i>Waar kijkt hij naar dan?</i> "Het gaat om je uiterlijk. Het is wel leuk, al kijkt hij alleen naar je uiterlijk."
4 ^e jaar	"Dan denk ik: Vind hij me leuk? Waarom kijkt hij naar me?"
4 ^e jaar	"Misschien kijkt hij omdat je lelijke kleding aan hebt ofzo."
4 ^e jaar	"Dat hij je raar vindt ofzo."
3 ^e jaar	"Jee, ik heb sjans."
3 ^e jaar	"Als het een sukkel is, zou ik hem uitschelden."
3 ^e jaar	"Dan denkt hij: Hé, een chickie! Ofzo."
3 ^e jaar	"Als het een leuke jongen is, dan denk ik: Wauw."
4 ^e jaar	"Ik denk: Kijk niet zo!"
4 ^e jaar	"Waarom kijkt hij naar mij?"
4 ^e jaar	"Wat moet je van me?"

- Jongens A. Jij ziet een mooi meisje lopen op het schoolplein. Je volgt haar met je ogen, en even later merkt zij het op. Jij blijft naar haar kijken. Wat voel jij voor haar? Wat zal het meisje denken volgens jou?

3 ^e jaar	"Je kijkt omdat je haar knap vindt of uitdagend."
3 ^e jaar	"Meisjes denken sneller raar van jongens, als je naar ze kijkt."
3 ^e jaar	"Waarom zou ik meisjes nakijken? Ik heb een vriendin."
3 ^e jaar	"Ik kijk als ze knap zijn. Of juist als ze er raar uit zien."
3 ^e jaar	"Ik kijk als ze knap is." <i>Reactie:</i> "Of als ze helemaal niet knap is."
3 ^e jaar	Wat zal het meisje denken: "Volgens mij denkt ze eerder dat ze aandacht heeft."
2 ^e jaar	"Je vindt haar mooi."
4 ^e jaar	"Als het een lekker wijf is."
4 ^e jaar	"Als je iemand ook leuk vindt."
4 ^e jaar	<i>Vraag aan een groep jongens: Kijk je op dezelfde manier naar iemand, die je leuk vindt als naar een lekker wijf? "Ja."</i>

- Jongens B. Stel dat jij de hand van een meisje pakt, waar je al een tijdje vriendschappelijk mee om gaat. Wat bedoel je daar dan mee?

3 ^e jaar	"Dan vind je het leuk dat je samen bent." <i>Heeft het grote betekenis voor jou?</i> "Nee."
3 ^e jaar	"Een jongen denkt er normaal over. Een meisje zal het bijzonder vinden. Die zijn veel gevoeliger. Ze denken dat je veel voor haar voelt. Als jongen moet je er bij nadenken, dat je een hand pakt."
3 ^e jaar	"Ik doe het alleen bij mijn vriendin. En soms voor de lol bij meisjes."
3 ^e jaar	"Bij een sletterig type heeft het geen betekenis, als ik het doe."
3 ^e jaar	"Dat ik haar leuk vond."
3 ^e jaar	"Gewoon voor de gein hand in hand lopen." <i>Hoeveel betekenis heeft het dan voor jou?</i> "Niets."
3 ^e jaar	"Bij mij is het dan toch wel een iets vastere relatie."
3 ^e jaar	"Ik doe het niet als ze lelijk is. Wel als ze zich klote voelt, of als we ruzie hebben." <i>Een ander vult aan:</i> "Of als ze problemen hebben."
3 ^e jaar	"Omdat je haar leuk vindt."
3 ^e jaar	"Dat is saai toch." (Volgt heel hard gelach, jongen loopt weg.)
2 ^e jaar	"Je vindt haar leuk. En als zij jou ook leuk vindt."
2 ^e jaar	"Als je een meisje niet leuk vindt, dan doe je het toch niet."
2 ^e jaar	"Je gaat niet zomaar haar hand vastpakken."
4 ^e jaar	"Voor de grap, denk ik."
4 ^e jaar	"Als ik een meisje wat langer ken, en ook voor de grap."
4 ^e jaar	"Dan vind je haar denk ik ook leuk." <i>En wat zal het meisje denken?</i> "Dat je haar leuk vindt."

9.2.5 Opvallend

Tijdens deze gesprekken viel ons op, dat jongeren onder elkaar niet altijd mee gaan in de mening van een ander. We stelden hen dezelfde vraag, en er kwamen veelzijdige antwoorden. Waar eerst een jongen zei, dat hij de hand van een meisje alleen voor de grap pakte, corrigeerde een ander hem door te zeggen dat je er wel goed over na moet denken. Dit sterkt ons in de gedachte dat er veel te winnen is, door jongeren met elkaar te laten praten en door peer-education in te zetten.

Verder viel ons ook nog op dat er veel verschil is tussen jongeren als het gaat om serieus praten. We spraken twee jongens, die al vanaf het begin 'dubbel sloegen' van de lach. Zij konden bijna niet uit

hun woorden komen en gingen al na de eerste casus uit het gesprek. Ook bij een groep jongens speelde dit, al was er daarbij veel verschil tussen de jongens. Er waren een aantal jongens, die indruk leken te willen maken. Zij spraken er vooral lachend over, en staken de gek met het onderwerp. Andere jongens, in diezelfde groep, waren heel serieus en gaven rustig en overdacht antwoord. Ongeveer 5 van de 15 jongens was niet serieus en alle meisjes gaven ons rustig antwoord. Van de ongeveer 12 meisjes, waren er 3 die hun antwoorden luider gaven en over het plein schreeuwden. Zij leken het onderwerp wat spannender te vinden. De andere meiden spraken rustig en overdacht.

We zouden uit dit alles de voorzichtige conclusie kunnen trekken, dat leraren te maken krijgen met leerlingen, die redelijk serieus kunnen zijn. Wel zullen er waarschijnlijk in elke klas jongeren zijn, die dit onderwerp spannend vinden en er extra luidruchtig of lachend op reageren. Dit komt onder jongens en meisjes voor.